

HESYCHIUS EX HESYCHIO CORRIGENDUS

ed. K. Latte I 1953 II 1966*

Στήν κριτική ἀποκατάσταση ὀρισμένων γλωσσῶν τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ἡ-
 συχίου παραδομένων μὲ φθορά συμβάλλει πολὺ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Λεξικογράφος,
 ὅπως εὐκόλα μπορεῖ νὰ τὸ διαπιστώσει κανεὶς καὶ ἀπὸ τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα
 στὴν ἔκδοση τοῦ Latte¹. Αὐτὸ συμβαίνει γιὰ ἀρκετὲς ἀπὸ τὶς γλώσσες
 αὐτὲς εἶναι δυνατὸ νὰ ἀποκατασταθοῦν κριτικὰ ὅστερα ἀπὸ τὴ σύγκρισή τους
 μὲ ἄλλες, πού καὶ τὴ σωστὴ γραφὴ διασώζουσι καὶ παλαιογραφικὰ εἶναι κοντὰ
 σ' αὐτὲς.

Μὲ ἀφορμὴ λοιπὸν τὴ διαπίστωση αὐτὴ θέλησα - συνεχίζοντας παλιότερη
 προσπάθειά μου²- νὰ ἀποκαταστήσω μερικὲς γλώσσες πού παρουσιάζουσι φθο-
 ρά, καὶ γενικὰ νὰ συμβάλω, ὅσο μοῦ ἦταν μπορετό, στὴν ἔρση ὀρισμένων
 δυσκολιῶν πού τὸ κείμενο τοῦ Λεξικοῦ αὐτοῦ παρουσιάζει. Στὴν προσπάθειά
 μου αὐτὴ χρησιμοποίησα ὡς βοήθημά μου ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο τὸ ἴδιο
 τὸ Λεξικό³.

Ἡ συζήτηση γιὰ κάθε γλώσσα γίνεται στὰ λατινικά, μὰ καὶ πρόκειται
 βασικὰ γιὰ συζήτηση κριτικοῦ ὑπομνήματος. Παραθέτω τὶς γλώσσες πού
 συζητῶ μὲ τὴ σειρά πού τὶς συναντᾷ κανεὶς στὴν ἔκδοση τοῦ Latte. Κάτω
 ἀπὸ κάθε γλώσσα σημειῶνω, ἂν ὑπάρχει, τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα πού ὁ ἐκδό-
 τὴς ἔχει γι' αὐτήν. Κάτω ἀπὸ τὸ κείμενο κάθε μιᾶς σελίδας παραθέτω τὰ
 Testimonia, δηλαδὴ τὶς μαρτυρίες, πού μπόρεσα νὰ συγκεντρώσω ἀπὸ ἄλλες
 πηγὲς μὲ λεξικογραφικὸ ὕλικὸ καὶ πού σχετίζονται μὲ τὴν κάθε γλώσσα
 στὴν προτεινόμενη διόρθωσή της⁴. Σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις τὰ Testimonia

* Hesychii Alexandrini Lexicon recensuit et emendavit Kurt Latte vol. I (1953),
 vol. II (1966), Hauniae, Ejnar Munksgaard Editore.

1. Πβ. π.χ. γλ. Α 7536 [ἀρτυλία διαθήκη] e gl. seq. (= Α 7537 ἄρτυμα δια-
 θήκη δίκη) corrupt. Latte.-γλ. Γ 52 [γαῖντα σπλάγγνα] cf. gl. 377 (γέντα σπλάγγνα)
 Latte, κ.ά.

2. Βλ. Ε. Σ. Αὐγερινού, Διορθώσεις στὸν Ἡσύχιον, «Δωδώνη» ΕΕΦΣΠΙ τ. Β' (1973)
 σσ. 307 - 14.

3. Μιὰ - δυὸ φορές κατέφυγα στὴ βοήθεια ἄλλων πηγῶν γιὰ νὰ στηρίξω τὴν προτεινόμε-
 νη διόρθωση.

4. Ἀνάμεσα στὶς πηγὲς εἶναι καὶ τὸ Λεξικὸ τοῦ Φαβαρίνου (Phav.), ἔργο συμπλη-
 ματικὸ καὶ γι' αὐτὸ χωρὶς ἰδιαιτέρη ἀξία. Τὸ ἀναφέρω μόνο κάθε φορὰ πού ἀποκλίνει

είναι τὰ ἴδια μὲ ὅσα ὁ Latte παραθέτει στὴν δική του ἔκδοση. Οἱ ἀριθμοὶ στὶς παρενθέσεις μπῆκαν γιὰ νὰ διευκολύνεται ἡ παραπομπὴ στὰ Testimonia.

Σχετικὰ, τέλος, μὲ τὶς βραχυγραφίες, χρησιμοποιοῦ τὶς ἴδιες ποὺ χρησιμοποίησε καὶ ὁ Latte τόσο στὰ Testimonia ὅσο καὶ στὸ κριτικὸ του ὑπόμνημα. Τὶς παραπομπές καὶ σημειώσεις ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ κείμενο δὲ θεώρησα σκόπιμο νὰ τὶς γράψω στὰ λατινικὰ.

Στὶς Κριτικὲς Σημειώσεις ποὺ ἀκολουθοῦν μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας, πέρα ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ στὴ μεθοδολογία, συζητῶ θέματα παλαιογραφικὰ, ἐρμηνευτικὰ, σημασιολογικὰ, κ.ἄ., ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν κριτικὴ ἀποκατάσταση τῶν γλωσσῶν ποὺ πραγματεύομαι.

(1) A 413 + ἀγέλπεται· ὄρᾱ.

e gl. A 437 ἀγερωπει· ἐφορᾱ· ἀσπαστὸν ἠγεῖται corrupta esse videtur.

(2) A 1238 [ἄει ζήτει]

supplevi e.g. ἄει ζήτει <εἰς τὸ ἄη>¹. De voc. ἄη cf. gl. A 1491 ἄη ἔπνει, ἐφύσα.

(3) A 1402 + ἀερόπος· κοχλίας

l. gl. φερέοικος vel φέροικος fuisse videtur. Cf. gl. Φ 305 (Schm) φερέοικος· ὁ κοχλίας, ἐνοι ζῶον etc.

(4) A 2490 + ἀκοραῖος· βλαβερός. ἀνωφελής

90 ἀκερδῆς agn. Kust

h.e. ἀραῖος coll. gl. A 6946 ἀραίας· βλαβεράς. Σοφοκλῆς Ἀλκμέωνι (fr. 106).

(5) A 2530 + ἄκραι· κρόταλα

v.l.gl. A 7689 ἄσκαροι· γένος ὑποδημάτων ἢ σανδαλίων. οἱ δὲ κρόταλα. Confundit ἄσκαροι (= γένος ὑποδημάτων) cum ἄσκαροι (= κρόταλα) ?

(6) A 3427 + ἄμανάν· ἄμαξαν

27 cf. gl. 3431 (ἄμαξακάρων· ἄμαξα)

Testim. 1 EM 8,29 E Gud 10, 18 2 Schol. Ap. S. 11, 34 EM 23,3 E Sym. 82,20 3 EM 790,35 Su, Ph, Zon1801 ; cf. Ar Byz (= LGM 27,7) s.v. κοχλίας et Tz ad Hes Op 571. Cf. autem Frisk, Gr. Etym. Wört. s.v. ἀερόπος. 4 = Schol. Pl. Legg. 11, 931c 5 cf. Poll. 4,60 6 = EGud 5,26 ; cf. AP IV 203,15.

ἀπὸ τὶς πηγές του : Ἡσύχιο, Σούδα κ.ἄ., μὲ τὴ σκέψη πὼς μπορεῖ νὰ ἀντλεῖ ἀπὸ πηγὴ χαμένη γιὰ μᾶς.

1. Γιὰ τὴ συνηθισμένη στὰ Λεξικὰ ἔκφραση ζήτει εἰς... βλ. γλ. M 1424 μίξοβάρβαρος· ζήτει εἰς τὸ μεῖ (= μίξοβάρβαρος γλ. 602).

fueritne l. gl. ἀγάνναν ? Cf. gl. A 310 ἀγάννα· ἄμαξα <ἱερά> καὶ ἡ ἐν οὐρανῷ ἄρκτος. Nisi expl. corr. lemmatis more Lexicographi sit¹.

(7) A 3653 + ἄμια· φυλάκια

53 ad expl. cf. Su. s. v.

gl. κρίσμια fuit, ut e gl. K 4152 κρίσμιον· φυλάκιον evenit.

(8) A 5194 + ἀνίηρ· βοτάνη τις

94 ft. ανικητον cf. Diosc. 3, 58

malim ἀγκυρίς coll. gl. A 580 ἀγκυρίς· βοτάνη τις.

(9) A 5243 [ἀνοικτές· ἀταλαιπώρητον]

dittogr. gl. seq. (A 5244 ἀνοικτως· ἀνηλεῶς. ἀταλαιπωρήτως).

(10) B 92 + βαισσόν· βάθος

92 βασσον· βαθιον (Epich. fr. 188) Mein.

h. e. βυσσόν (acc.)· βάθος (Ω 80) ut Etymologus, etc. Cf. gl. B 1339 βυσσοδομεύει· . . . ἀποκεκρυμμένως βουλεύεται καὶ ἐκ βάθους.

(11) B 192 + βαθιοί· τόποι

h.e. βοντοί coll. gl. B 993 βοντοί· τόποι παρ' Αἰγυπτίους, εἰς οὓς οἱ τελευτῶτες τίθενται.

(12) B 358 [βρόκει· μασᾶται]

e gl. B 1238 (βρόκειν· λάβρωσ ἐσθίειν. ἀπὸ τοῦ τρίξειν τοὺς ὀδόντας. οἱ δὲ μασᾶσθαι) ficta.

(13) B 1289 + βυγή· πυγή

89 expl. φυγη (Maced.) Schm. an Neogr βρυσι ?

an βυγή· πυγή (dial.) ? Cf e.g. βρυτανεύόντων, βρυτανεύουσι (=πρυταν.) Be II, 107.

(14) Γ 453 [γέστα· γογγυλῖς]

53 v. l. gl. 193 (γάστρα· γογγυλῖς. ἢ κράμβη)

v. etiam gl. Γ 204 γασταία· ἢ γογγυλῖς. Λάκωνες.

(15) Γ 545 + γιγαλία· ἢ γῆ

45 Γιγαντία ? cf. gl. 82 (γάλας· γῆ παρ' Εὐκλίτῳ)

v.l.gl. Γ 974 (Schm) Τιτανῖς γῆ· ἤτοι πᾶσα ἢ γῆ, (ῆ) ἢ Ἀττική,

---

Testim. 10 EM 217,19 EGen 157,7 Su, Ba 182,29 ; cf. Hdn. III/II 125,7 11 = St. Byz. 183,21 ? 12 EM 245,50 cf. Eust. 1859,38 13 = Phav. 15 = EM 760,30 Ph. Su

---

1. Βλ. π.χ. γλ. A 1351 + ἀελίς· τάλαινα ἀθλία, ὅπου τὸ ἐρμήνευμα ἀθλία εἶναι διόρθωση τοῦ λήμματος, κ.ἄ.

etc., unde l. gl. ita scribendum videtur : *Τιτανίδα γῆν* . . . (desiderata explicatione).

- (16) Δ 227 + *δανές· ἀληθές - ἢ δῶρον· ἢ μερίδα· ἢ ἰσχύν*. etc.
 27 *δανες e a) λαθες corr.* - *η δωρον esq.* ad *δανος* pert. docet Diogen. EM.
 expl. *ἀληθές* ad l. *ἀλανές* pertinet¹. Cf. gl. A 2760 *ἀλανές· ἀληθές*.
 Altera gl. pars ad *δάνος*, ut Diogen. EM².
- (17) Δ 612 [*δέμει·*] *ὁδός*
 12 l. e. gl. 11 repetitum (*δέμει· οἰκοδομεῖ*)
 expl. autem ad l. *δέρμη* pertinet. Cf. gl. Δ 681 *δέρμη· ὁδός <καὶ δέσμη>*.
- (18) Δ 1937 [*δίοψ· οἰκονόμος*]
 37 et 32 (*διοτήρ· κατάσκοπος*) e gl. 1903 (*διοπτῆρα· κατάσκοπον*)
 corr.
 l. gl. *δίοπος* fuisse videtur. V. l. gl. Δ 1899 *δίοπος· ἐπίσκοπος, ἄρχων, ναύαρχος. ἐπιστάτης, διοπτης*. An l. *δίοψ* nominativus pro *δίοπος* genitivo rato fictum ?
- (19) Δ 2609 [*δυσμήν· ἐχθρός*]
 9 e gl 2607 corrupt. (*δυσμενής· ἐχθρός, πολέμιος, ἀντίπαλος*)
 magis dittogr. gl. seq. (Δ 2610 *δύσμηνης· βαρύθυμος, ὀργίλος, ἐχθρός*).
- (20) Δ 2663 [*δυστάλεος· ἔνπαρός*]
 63 v. l. gl. α' 8359 (immo 8349 *ἀυσταλέος· κατάξηρος. αὐστηρός, ἀχημρός. ἀστόλιστος*)
 h.e. *δισαλέος* (immo *δεις-*)³ coll. gl. Δ 1963/64 *δίσαλα· ἀκαθαροσία· δισαλέος· ἔνπαρός*.
- (21) E 386 + *ἐδάαια· ἐρημία, <σπάνις>*
 86 *εδαμη A εδαμια ρ, ft. ενδεια - add A*
 v.l. gl. E 2729 *ἐνδαναία· ἐρημία*.
- (22) E 913 + *εἰλύει· κοιμᾶται*
 13 h. e. *ιλινει*
 l. gl. *εἰάυει* (= *ιαύει*)⁴ fuit, ut e gl. I 588 *ιλύει* (immo *εἰλ-*)· *κοιμᾶται*.

Testim. 16 EM 247,52 cf. Schol. Lyc. 269 ; Be II, 863 (de voc. *ἀλανές*). 18 = Erotianst. (Nachm) p. 81 19 cf. Ba 203,16 EGud 384,11 Su, Zon577 20 cf. Schol. Clem. Alex. profr. p. 313,31 22 EM 464, 32, Su, Zon 1082, Apio (= LGM 319,26).

1. βλ. καὶ Schmidt στὴ λέξη *δανές*.

2. βλ. κριτικὸ ὑπόμνημα κάτω ἀπὸ τὴ γλώσσα + *δανές*.

3. Βλ. Solmsen Beitr. 238.

4. Γιὰ τὴν ἐναλλαγὴ *ει - ι* πβ. γλλ. *εἰλιγγιᾶν*, κλπ. E 890 - 93 καὶ I 553 - 555 (*εἰλιγγιᾶν*, κλπ.), κ.ἄ.

- κρόπτει. συστρέφει*, etc. apparet, ubi editor expl. *κοιμᾶται* ad l. *ιαύει* recte refert. Cf. gl. I 97 *ιαύει κοιμᾶται*.
- (23) E 4881 + *ἐπικόρρι· ἐπὶ κονδυλίῳ* +
e gl. seq. (4882 *ἐπικόρριστον· κατακονδύλιστον*) corrupta.
- (24) E 5616 + *ἐράναι βωμοί*
v.l.gl. O 1348 *ἄρνος· βωμός. οἱ δὲ ἄρμβος*.
- (25) E 6902 + *εὔια· δέδια* +
2 tempto (σ)ενα· εδεδιξα
dittoгр. mutila gl. seq. (6903 *εὔιάδες· ἄμπελοι*).
- (26) E 7230 [*εὔταλει· ἀτρεμεῖ*]
30 v. l. gl. 6910 (*εὔκαλει· ἀτρεμίξει*)
malim *εὔσταλει* coll. gl. E 7201 *εὔσταλει· ἀτρεμεῖ*. Ambo ex *εὔκαλει*?
- (27) Z 227 [*ζώιλλος· στρόφη*]
27 dittoгр. gl. 235 (*Ζώιλος· ὄνομα κύριον*) expl. ad 236 rett Schm.
(*ζώνιον· γυναικεῖον ζῶμα*)
e gl. E 4946 *ἐπιλλος· παρᾶστραβος, ἡσυχῆ διάστροφος*, etc. mutilata videtur.
- (28) H 870 + *ἠρώπτει σκοπεῖ*
70 *δρωπτει* La coll. gl. δ 2465 *σκαπτει* H : La
gl. *θρώπτει· σκώπτει* fuit, tum magis cum expl. *σκώπτει* in cod. H legitur. Cf. gl. Θ 809 *θρώπτει· σκώπτει*¹.
- (29) I 875 [*ἴρες· λόγοι*]
expl. e gl. I 879 *ἴρεῖν* (= *εἰρεῖν*)²· *λέγειν*, etc. analogice ficta ? Tum l. gl. in *ἴραι* vel *εἴραι* corrigendum videtur.
- (30) I 877 *ἰρεύει· μαγειρεύει* [*λέγει*]
incl. ad. l. *ἰρεῖ*. (immo *εἴρει*)³. An e gl. I 879 *ἴρεῖν· λέγειν*, etc. huc detracta ?
- (31) I 1020 + *ἰστινος· ρόπος*
20 ex *αλισσημα* mutilata ?

Testim. 24 = Hdn. III/II, 561.25 25 cf. AP IX, 603.8 27 Eust. 206,29 ; cf. Schol. A.R. I, 486 29 cf. TGL s.v. *ἴρες* ; Lob Paral 76 – Aglaoph. 816 31 = EM 672,40

---

1. Βλ καὶ Schmidt στὴ λέξη *ἠρώπτει*.

2. *εἰρεῖν* Erbse, βλ. Σχόλια Σ 531. Ἐπίσης πβ. Ἡρωδιανοῦ *Περὶ Ὁρθογραφίας* III/II, 503.15 *εἴρω τὸ λέγω*, κλπ.

3. Βλ. καὶ Schmidt στὴ λέξη *ἰρεύει*. Ὅσο γιὰ τὸν τύπο *ἴρεῖν* βλ. σημ. 2.

- l. gl. *σπίνος* (= *σπίλος*)¹. *fuisse videtur*. Cf. EM 672, 39.
- (32) K 186 [*κάθος· συπρίς*]
86 *κάλαθος* agn. Alb.
κάθος ? Cf. gl. K 22 *κάθος· μέτρον σιτικόν και οϊνικόν. οί δέ σπυ-
ριδα*².
- (33) K 2473 + *κηθα· τάφος*
73 - *θα evanidum* Mus *renovavit e κηδεία corrupt.* cf. Ba. 277, 11
v.l. gl. K 4407 *κύδαρ. τάφος*, unde l. gl. in *κύδαρ* corrigendum videtur.
- (34) K 2830 + *κίφει· κακοποιεῖ*
l. gl. *κῆδει* (Hes. Op. 364) *fuit*. Cf. gl. K 2456 *κῆδειν· κακοποιεῖν,
ἀνιᾶν, λυπεῖν* et 2472 *κῆδων· ἀνιῶν, κακοποιῶν*.
- (35) K 2855 + *κλαιόν· τὸ κανοῦν. και* +
55/56 (*κλαις· μοχλός*) una gl. H.
h.e. *ἐλεόν· τὸ κανοῦν. [και]* coll. gl. E 1936 *ἐλεά· κἀνεα. πλέγματα*
etc. et 2006 *ἐλεόν· μαγειρικῆ τράπεζα, ἴκριον, κανοῦν*. Coniunct. *και*
gl. K 2855/56 una gl. in cod. H. esse indicat (v. app. cr. s.v.) ;
quare delenda videtur.
- (36) K 3271 + *κοισσοί· κορμοῖ*
71 h. e. *ρισκοι* (*ρισσοι κ. σ. σ. σ.*)
v.l. gl. K 3665 *κορσόν· κορμόν*, unde l. gl. *κορσοῖ* *fuisse videtur*.
- (37) K 4232 [*κρῶπτει· σκῶπτει*]
32 v. l. gl. η 870 (+ *ἠρῶπτει h. e. δρῶπτει· σκοπεῖ*)
h.e. *θρῶπτει· σκῶπτει*, v. gl. H 870 supra p. 307.
- (38) A 393 [*λατμενεῖα· δουλεία*]
93 v. l. gl. 402 (*λατρεῖα· δουλεία*)
immo e *λατρεῖα* l.gl. corruptum, cum v.l. *μνοῖα* s.s. Cf. gl. M 1518
μνοῖα· οἰκετεῖα.
- (39) Λ 1077 [*λιοπέτριον· λίθος λεῖος*]
dittoqr. gl. Λ 790 (*λεωπετρία· λίθος λεῖος*).

Testim. 32 cf. EM 482,21 Su, Poll. VI, 43 Zon 1141 33 Cf. Herw. s.v. *κύδαρ*;
Hoffm. Mak. p. 67 34 cf. Schol. Hes Op. 364b Su, Ba 277,12 35 Schol. cf Eust.
1766,42 EGud. 453,22 Su, Zon 683, Schol. Ar. Eq.152 38 Eust. 1024,36. 39 Ba 289,27
Su, Zon 1296 (= *λειοπετρία*) cf. Walk. Hellenist. 10,1

---

1. Για τὴ διαλεκτικὴ ἐναλλαγὴ ν - λ πβ. π.χ. *νίτρον - λίτρον, πνεύμων - πλεύμων*
κ.κ. Βλ. Hoffm. Gr. Dial. III, 589.

2. Βλ. καὶ Schmidt στὴ λέξη *κάθος*.

- (40) Λ 1514 + λωρόν· πικρόν
 14 αωρον agn. Hemsterch. tum μικρον ?
 ft. e λυγρόν. Cf. gl. Λ 976 α) λυγρόν (e λιγρόν Mus)· πικρόν.
- (41) Μ 176 [μαλητέον· ζητητέον]
 76 h. e. ματητεον L. Dindorf
 sed v.l.gl. Μ 186 μαλοῖς· ζητεις. Cf. etiam gl. 165 μαλαφῶν· ζητῶν
 <μήλη τι τῶν ἀποκορύπτων>.
- (42) Μ 917 [μεσόδμα· γυμνή]
 e. gl. Μ 915 μεσόδμα· γυνή <ὡς Λάκωνες> corrupta¹. Cf. etiam gl. Μ
 947 μεσοδόμα· γυνή. Λάκωνες.
- (43) Μ. 1340 + μίκλας· αἴγας
 40 μηκαδας Ruhnken
 fueritne gl. μυτίλας αἴγας·... (desiderata explicatione) ? Cf. gl.
 Μ 1481 μίτυλον· ἔσχατον. νήπιον. Λακεδαίμονες et 1991 μύτιλον
 ἔσχατον. ἀφ' οὗ καὶ τὸν νεώτατον².
- (44) Ν. 36 + νέρας· νέος
 36 h. e. νεαριος Alb.
 propono corr. I. in νέας coll. Bk 109,9 : νέας· ὁ νέος. Νικοφῶν.
- (45) Ν 104 + νάσσει· δμαλίζει. θλίβει
 h. e. πασσει
 sed v. gl. Ν 102/3 νάσσα· ὄκισα. ὠμάλισα. -νίσσατο· κατόκησεν
 ἔθλιπεν.

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ὅπως ἀναφέρω καὶ στὸ τέλος τῆς μικρῆς μου εἰσαγωγῆς, στὸ μέρος αὐτὸ τῆς ἐργασίας μου, πέρα ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ στὴ μεθοδολογία, παρουσιάζω καὶ συζητῶ τὰ παλαιογραφικά, ἐρμηνευτικά, σημασιολογικά, γλωσσικά, κ.ἄ. προβλήματα, ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν κριτικὴ ἀποκατάσταση τῶν γλωσσῶν ποὺ πραγματεύομαι. Ἐχῶ τὴ γνώμη, πὼς ἡ παρουσίαση τῶν προβλημάτων αὐτῶν, καὶ ἡ προσπάθεια ἐπιλύσεώς των, ὄχι μόνον ἀποτελεῖ τὸ ἀναγκαῖο

Testim. 40 Schol. cf. Ba 293,2 Su 42 Cf. Hippocr. IV, 290 43=Schol. Theoc. VIII, 85 ; cf. Hdn. III/II, 551,25 44 = Ph. Moer 419,4 cf. Hdn, 630, 12 45 = Schol. Eust. 1490,57.

1. Βλ. καὶ Schmidt στὴ λέξη μεσόδμα.

2. Γιὰ τὴ μετάθεση ἀνάμεσα στὰ ν - ι βλ. Schwyzer Gr. I 268.

συμπλήρωμα τῆς κριτικῆς ἀποκαταστάσεως πού ἐπιχειρεῖται στό πρῶτο μέρος τῆς ἐργασίας, ἀλλά καί συμβάλλει στήν κατανόησή της καί ἀπό τοὺς μὴ εἰδικούς.

1) ἀγέλπεται ὄρᾱ (A 413)

Εἶναι γεγονός πὼς τὸ λῆμμα ἀγέλπεται μᾶς ἔχει παραδοθεῖ με φθορά. Ὁ συσχετισμὸς του, ἐξἄλλου, πού ἐπιχειρῶ με τὸ λῆμμα ἀγερωπεῖ, πού ἐκτός ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου (γλ. A 437) μᾶς παραδίνεται καί ἀπὸ τὸ Μέγα Ἑτυμολογικὸ¹ καί τὸ Γουδιανὸ Λεξικὸ², δὲ λύνει τὸ ζήτημα, διότι καί αὐτὸ τὸ λῆμμα (ἀγερωπεῖ) εἶναι ὅπωςδήποτε προβληματικὸ σχετικᾶ με τὴν ἐτυμολογικὴ του προέλευση καί συνεπῶς καί με τὴ σημασία του³.

Εἶναι φανερὸ πὼς τὸ ἀγερωπεῖ εἶναι λέξη σύνθετη, πού δεύτερο συνθετικὸ της εἶναι τὸ ριζικὸ θέμα οπ- (ἀπ' ὅπου οἱ τύποι ὄφομαι, ὄπωπα, ὄφισ) καί πού ἔχει δημιουργηθεῖ ὄπως καί τὰ ἀνάλογα ρήματα : ἀμβλυωπῶ, δυσωπῶ, ὄξυωπῶ, κ.ἄ. Ἀπὸ τὴν ἀποψη λοιπὸν τοῦ β' συνθετικοῦ, ὁ τύπος ἀγερωπεῖ σίγουρα σχετίζεται σημασιολογικᾶ με τὸ ρῆμα ὄρω καί τὰ σύνθετά του. Προβληματικὸ ὅμως παραμένει τὸ α' συνθετικὸ τῆς λέξεως. Ἄν ξεκινήσουμε ἀπὸ τὸ ἐρμῆνευμα ἐφορᾶ, τότε μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς στὸν τύπο ἀγερωπεῖ ὑπάρχει ὡς α' συνθετικὸ κάποιον ριζικὸν θέμα πού σχετίζεται με τὸ ρῆμα ἀγείρω, ὁπότε ἀγερωπεῖ = ἐφορᾶ = ὄρᾱ συνολικᾶ, ἐπιβλέπει. Στὴν περίπτωση ὅμως αὐτὴ μένει νοηματικᾶ ἀκάλυπτο τὸ δεύτερο ἐρμῆνευμα (ἀσπαστὸν ἠγεῖται)⁴, πού με μιὰ πρώτη ματιὰ δὲ φαίνεται νὰ ἔχει καμμιά νοηματικὴ σχέση με τὸ ἐρμῆνευμα ἐφορᾶ (= ἐπιβλέπει). Ἐκτός, βέβαια, ἂν δεχθοῦμε πὼς τὸ ρῆμα ἐφορᾶ χρησιμοποιεῖται ἐδῶ με τὴ σημασία : ἐπιλέγω, ἐκλέγω, ἄρα : προτιμῶ, σημασία πού πλησιάζει τὸ ἐρμῆνευμα ἀσπαστὸν ἠγεῖται καί με τὴν ὁποία τὸ ρῆμα ἀπαντᾶται : Στὸν Ὅμηρο⁵ I 167 τοὺς ἂν ἐγὼ ἐπιόφομαι, οἱ δὲ πιθέσθων, γιὰ τὸ ὁποῖο τὰ ἀρχαῖα Σχόλια II, 434 Erbse ἀναφέρουν : ἐπιόφομαι φησὶν ἐπικριῶ τοὺς ἀποσταλησομένους. (Πβ. Μ. Ἑτυμολογικὸ 362, 36 Ἐπιόφομαι. Ἰλιάδος ι'. Τοὺς ἂν ἐγὼ ἐπιόφομαι : ἐπικρίνω, ἐπιλέξω, κλπ.) - Στὸν Πλάτωνα Νόμοι 947c... φέρειν αὐτὴν μὲν τὴν κλίνην ἑκατὸν τῶν νέων τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις, οὓς ἂν οἱ προσήκοντες τοῦ τελευτήσαντος ἐπιό-

1. 8,29 Gaisford : ἀγερωπεῖ ἐφορᾶ.

2. 10,18 De Stefani Ἀγερωπεῖ. ἐφορᾶ. - Βλ. καί Anecdota Graeca Parisina, IV. 204,9 Cramer.

3. Ἀξίζει νὰ ἀναφέρω ἐδῶ πὼς ὁ ἐκδότης τοῦ Μεγ. Ἑτυμολογικοῦ σὲ σημειώσῃ του γιὰ τὴ γλ. ἀγερωπεῖ ἐφορᾶ λέει πὼς θὰ προτιμοῦσε ἐρμῆνευμα ἀφορᾶ (=ἀποστρέφει τὸ πρόσωπο, ἀμελεῖ). Πβ. σχετικᾶ ἀγερώφατο ἠμέλησεν (A 453 Ἑσύχιος).

4. Τὸ ἐρμῆνευμα αὐτὸ μᾶς τὸ δίνει μόνον τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου.

5. Καί β 294 ἐπιόφομαι νῆα ἦτις ἀρίστη.

φονται, κλπ. - Στὸν Πλάτωνα τὸν κωμικὸν *Νῆσοι*¹. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπιώψατο² ἄρρηφόρους, χωρίο πού μᾶς διασώζει ἡ ἔμμεση παράδοση: *Λεξικὸ Ζωναρᾶ* 841. Ἐπιώψατο, κατέλεξεν, ἐξελέξατο. [ἔστι δὲ ἀττικόν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπιώψατο ἄρρηφόρους]. - *Μ*. Ἐτυμολογικὸ 962, 39 ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπιώψατο ἄρρηφόρους. Πλάτων ἐν *Νῆσοις*³. Ἐστι δὲ ἀττικόν, ἀντὶ τοῦ, κατέλεξεν ἐξελέξατο. - *Λεξικὸ τῆς Σούδας* στή λέξι *Ἐπιώψατο*. κατέλεξεν, ἐξελέξατο. Πλάτων ἐν *Νῆσοις*³. Βλ. καὶ *Λεξικὸ τοῦ Μοίρη*⁴.

Ἵστερα ἀπὸ ὅλα τὰ παραπάνω νὰ ὑποθέσουμε πὼς α' συνθετικὸ τοῦ ρήματος ἀγερωπεῖ εἶναι ἡ λέξι γέρας μὲ τὸ ἀθροιστικὸ α- μπροστά της (πβ. π.χ. ἀγέρωχος);

Ξαναγυρίζοντας τώρα στή γλ. ἀγείπτεται ὄρᾱ, ἀναφέρω καὶ μιὰ δευτέρη ἀποψή μου, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία τὸ λῆμμα ἀγείπτεται εἶναι πιθανὸ νὰ προῆλθε, ὕστερα ἀπὸ φθορά, ἀπὸ κάποια σύνθετη λέξι πού τὸ β' συνθετικὸ της⁵ ἔχει σχέση μὲ τὸ ριζικὸ θέμα πατακπα (ἀπ' ὅπου τὸ ὁμηρικὸ πα-πταίνω, μὲ ἀναδιπλασιασμό), πού μᾶς δίνει τὸ διαλεκτικὸ τύπο *πάταμιδ. Τύποι τοῦ ρήματος αὐτοῦ μαρτυροῦνται στὸ *Λεξικὸ* τοῦ Ἡσυχίου στίς γλῶσσες I 642 ἱμπαταόν· ἔμβλεψον. Πάφιοι. - I 682 ἱκαπάταόν. ἐγκατάβλεψον. - K 692 καπατάς· καθορῶν. παρὰ *Εὐκλῶ*.

Βέβαια μιὰ τέτοια λέξι δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι διαλεκτικὴ, ἔτσι πού ὁποιαδήποτε ἀπόπειρα διατυπώσεώς της νὰ κινδυνεύει νὰ μὴν εἶναι ἐπιτυχής.

2) ἀει· ζήτει (A 1238)

Τὴ γλῶσσα αὐτὴ, πού ὁ Latte ὀβελίζει χωρὶς ἕμως καὶ νὰ δίνει τὸ συσχετισμὸ της μὲ ἄλλη γλῶσσα, πράγμα πού κάνει στίς περισσότερες περιπτώ-

1. = FCG II/2 623 Meineke.

2. Ἡ ὑπαρξὴ τοῦ μέσου αὐτοῦ τύπου τοῦ Ἄοριστου ἀπὸ τὸ ἴδιο θέμα πού σχηματίζεται καὶ ὁ Μέλλοντας δικαιολογεῖ καὶ τὴ γραφὴ ἐπιώψονται πού ἀποτελεῖ εἰκασία τοῦ Buttman ἰσὺν παραπάνω παρατιθέμενο χωρίο ἀπὸ τοὺς *Νόμους* τοῦ Πλάτωνα.

3. Πρέπει νὰ ἀναφέρω πὼς τόσο τὸ *Μ*. Ἐτυμολογικὸ ἔσο καὶ τὸ *Λεξικὸ* τῆς Σούδας, πού μᾶς παραδίδουν τὸ χωρίο πού παραθέτω πῶς πάνω, τὸ ἀποδίδουν στὸν φιλόσοφο Πλάτωνα γράφοντας: Πλάτων ἐν *Νόμοις*. Τέτοιο ἕμως χωρίο δὲν ὑπάρχει στίς *Νόμους*, γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἐκδότης τοῦ *Μ*. Ἐτυμολογικοῦ τὸ ἀποδίδει στὸν Πλάτωνα τὸν κωμικὸ διορθώνοντας τὸ *Νόμοις* σὲ *Νῆσοις*. Τὸ ἴδιο κάνει καὶ ὁ ἐκδότης τοῦ *Λεξικοῦ* τοῦ Μοίρη, πού παραθέτει τὸ χωρίο ἀπὸ *Μ*. Ἐτυμολογικὸ καὶ τὴ *Σοῖδα*.

4. 142 Pierson.

5. Ὅσο γιὰ τὸ α' συνθετικὸ αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ ἦταν τὸ αF(ε)ι, τῆς ἴδιας πιθανὸν προελεύσεως μὲ τὸ *ἀFιετός (= αἰβετός γλ. A 1676 = αἰετός). πβ. λατ. avis.

6. Βλ. Bechtel, Gr. Dial. I 429.

σεις¹, συμπλήρωσα έτσι : *ἄει* ζήτει <εἰς τὸ *ἄει*>, ἐννοώντας ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὁ Λεξικογράφος παραπέμπει σὲ κάποιο ἄλλο λῆμμα, πού εἶναι διαφορετικὸ τυπολογικά, ἀλλὰ ταυτόσημο σημασιολογικά. Καὶ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ λῆμμα *ἄη*, πού τὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ μᾶς δίνει πῶς κάτω (γλ. Α 1411 *ἄη*· *ἔπνει*, *ἐφύσα*)².

Ἡ λέξη *ἄη*, ὡς διαλεκτικὸς τύπος τοῦ *ἄει*³, ἀπαντᾶται στὸν Ὅμηρο⁴ μ 325 *μῆνα δὲ πάντ' ἄλληκτος ἄη Νότος, οὐδέ τις ἄλλος*.

Ἀπὸ τὴν ἔμμεση παράδοση ἡ λέξη *ἄη*, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου, μᾶς παραδίδεται ἀπὸ : Τὰ Σχόλια (πού τὴν ἀναφορὰ τους στὰ Testimonia τὴν παίρνω ἀπὸ τὸν Latte).- Τὸ *ὀμηρικὸ Λεξικὸ* τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Σοφιστῆ 11, 34 *ἄη ἔπνει*· αὐτὰρ *ἄη Ζέφυρος μέγας αἰὲν ἐφυδρος, κλπ.*- Τὸν Εὐστάθιο (Index)⁵ *ἄη ἤγουν ἔπνεεν ὅτι τινὲς μὲν διὰ τοῦ η γράφουσιν, ὡς ἀπὸ τὸ ἄω (ἄω Ἑρωδιανός)⁶ ἄημι ὁ παρατατικὸς ἄην, ἄης, ἄη, κλπ.*- Τὸ *Μ. Ἑτυμολογικὸ* 23, 3 Ἄη : Ὡσπερ παρὰ τὸ φιλῶ γίνεται ἐφίλει διὰ τῆς εἰ διφθόγγου, καὶ Αἰολικὸν ἐφίλη διὰ τοῦ Η οὕτως καὶ παρὰ τὸ ἄω ἄει καὶ κατὰ Αἰολεῖς ἄη. Ὅμηρος, κλπ.-Τὸ Ἑτυμολογικὸ τοῦ Συμεῶνος⁷ *ἄη ὥσπερ παρὰ τὸ φιλῶ γίνεται ἐφίλει διὰ τῆς εἰ διφθόγγου, κατὰ δὲ Αἰολεῖς ἐφίλει διὰ τοῦ η· οὕτως καὶ παρὰ τὸ ἄω ἄει καὶ ἄη Αἰολικῶς. μῆνα δὲ πάντ' ἄλληκτος ἄη Νότος (μ 325)*.

Ἀπὸ ὅλα τὰ παραπάνω εἶναι πῶς φανερὸ πὼς ἡ γλῶσσα πού συζητῶ, μὲ τὴν προτεινομένη συμπλήρωση ἀποκαθίσταται κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικὸ, μιὰ καὶ εἶναι γνωστὴ ἡ συνήθεια τῶν Λεξικογράφων, χρησιμοποιοῦντας τὴν ἔκφραση : ζήτει εἰς ἢ ζήτει ἐν, νὰ παραπέμπουν τὸν ἀναγνώστη σὲ ἄλλη γλῶσσα σημασιολογικά ταυτόσημη, ἀλλὰ τυπολογικά διαφορετικὴ ἀπὸ αὐτὴ πού παραθέτουν⁸.

1. Βλ. π.χ. γλ. Α 3198 [*ἀλμήτην ἀδάμαστον*] v. l. gl. 1156 (=1153) : *ἀδμήτην ἀδάμαστον*.- 5414 [*ἀντιθέτων ὑπαντώντων*] v. l. gl. 5445 : *ἀντιθούτων ὑπαντώντων*, ἢ *μεταλαμβάνοντων*, κ.ἄ.

2. Ἀναφέρω ὅτι ὁ Schmidt στὴ δική του ἔκδοση τοῦ *Λεξικοῦ* τοῦ Ἑσυχίου καὶ σὲ κριτικὴ ὑποσημείωση σχετικὴ μὲ τὸ συζητούμενο λῆμμα παραπέμπει στὸ λῆμμα 1251 πού τὸ γράφει ἔτσι : *ΑΕΙ· ἀκούει (=ἄει) ἢ διὰ παντός (=ἄει)*. Τὸ *ἀκούει* ὅμως στὰ ἀρχαῖα εἶναι *ἀίει*, ἄρα ἡ διόρθωση τοῦ Schmidt δὲν εὐσταθεῖ. Τὸ πρᾶγμα ἀποκαθίσταται ἂν γράψουμε *ΑΙΕΙ (=ἀίει - αἰεῖ)*.

3. Βλ. Schwyzer, Gr. Gram. I 680.

4. Καὶ ξ 458 ... *ἔε δ' ἄρα Ζεὺς/πάννυχος, αὐτὰρ ἄη Ζέφυρος μέγας αἰὲν ἐφυδρος*.

5. M. Devarius, Index in Eustathii Commentarios in Homeri Iliadem et Odysseam, Hildesheim 1960 (= Leipzig 1828), 12.

6. *Περὶ Ρημάτων*, III/II 787, 22 Lentz *ἄω τὸ πνέω*.

7. H. Sell, Das Etymologicum Symeonis (α-ἀίω), Meisenheim, Hain 1968 82, 20.

8. Πβ. : π.χ. *Μ. Ἑτυμολογικὸ* 326, 46 : *Ἐλέατρος λέγεται ὁ μάγειρος, κλπ. Ζήτει εἰς τὸ εἰλεός*.

3) ἀεροπόδος - κοχλίας (A 1402)

Στὴν περίπτωση αὐτὴ θεώρησα πὼς τὸ λῆμμα ἀεροπόδος προῆλθε, ὕστερα ἀπὸ φθορά, ἀπὸ τῆ λέξι φερέοικος, πού μᾶς δίνει τὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου¹, ἢ φερέοικος² πού παλαιογραφικὰ εἶναι πλησιέστερη στὸ φθαρμένο λῆμμα.

Ἡ ἔτυμολογικὴ προέλευση καὶ ἄρα καὶ ἡ σημασία τῆς λέξεως φερέοικος (ἦ : φερέοικος) εἶναι φανερὴ (= ὁ φέρων τὸν οἶκον, αὐτὸς δηλαδὴ πού κουβαλάει μαζί του τὸ σπίτι του, κάτι πού συμβαίνει μὲ τὸ γνωστὸ μας σαλιγκάρι (= κοχλίας)³.

Ἡ λέξι, στὸν τύπο φερέοικος, ἀπαντᾶται στὸν Ἡσίοδο Ἔργα 571 ἀλλ' ὅπου ἂν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἄμ φυτὰ βαίνη, χωρίο πού παραθέτει ὁ Ἀθηναῖος 2,63a Kaibel Ἡσίοδος δὲ τὸν κοχλίαν φερέοικον καλεῖ. Ἐπίσης στὸν Ἡρόδοτο 4,46 Τοῖσι γὰρ μήτε ἄστυα μήτω τείχεα ἢ ἐκτισμένα, ἀλλὰ φερέοικοι ἐόντες πάντες, κλπ., προκειμένου γιὰ τοὺς Σκύθες.

Ἀπὸ τῆν ἔμμεση παράδοση, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου, τὸ Μ. Ἐτυμολογικὸ καὶ τὸ Λεξικὸ τοῦ Φαβωρίνου πού τὰ χωρία τους παραθέτω στὶς σημειώσεις 1 καὶ 2, ἡ λέξι φερέοικος μαρτυρεῖται στὸν Ἡρωδιανό⁴, στὸ Λεξικὸ τοῦ Φωτίου II 260 φερέοικος ὁ κοχλίας· ἐνοι ζῶον λευκόν, κλπ. στὸ Λεξικὸ τῆς Σούδας στὴ λέξι φερέοικος : ὁ κοχλίας ἐνοι ζῶον λευκόν, κλπ., στὸ Λεξικὸ τοῦ Ζωναρά 1801 [φερέοικος· ὁ κοχλίας]. Ἐπίσης, ἡ λέξι φερέοικος μαρτυρεῖται στὰ ἀρχαῖα Σχόλια στὸν Ἡσίοδο⁵ 571 - 577 Ὁ μὲν Θραξ Διονύσιος ἔλεγε φερέοικον τὸν κοχλίαν. Τῆ λέξι παραδίδει ἐπίσης καὶ

1. Βλ. στὴν ἔκδοση τοῦ Schmidt γλ. Φ 305 φερέοικος· ὁ κοχλίας, κλπ.

2. Ὁ τύπος φερέοικος παράλληλα μὲ τὸν τύπο φερέοικος μαρτυρεῖται στὸ Μ. Ἐτυμολογικὸ 1790, 35 φερέοικος γρ(ἀφεται) καὶ φερέοικος : Ὁ κοχλίας, κλπ. καὶ στὸ Λεξικὸ τοῦ Φαβωρίνου Φερέοικος, ὁ κοχλίας καὶ ἡ χελώνη. Ὁ τύπος ἀπαντᾶται στὸν Κρατῖνο (Κλεοβουλῖναι=CAF I 41 Kock) μόνο ὁμοίως μὲ τὴ σημασία : ζῶον ὅμοιον γαλῆ λευκόν φωλεῶν ἐν ταῖς ρίζαις τῶν δρυῶν, κλπ. Εἶναι φανερό πὼς ἡ διαφοροποίηση μεταξὺ τῶν δύο τύπων ὀφείλεται σὲ λόγους διαλεκτικούς. Ἔτσι, τὸ φερέοικος σχηματίζεται ἀπὸ τὸ φέρω+Φοῖκος ὅπως τὰ φερέ - κακος, φερέ - καρπος κ.ἄ. πού τὸ β' συνθετικὸ ἀρχίζει ἀπὸ σύμφωνο, ἐνῶ τὸ φερέοικος, πού στὸ σχηματισμὸ του φαίνεται νὰ ἐπαιξε ρόλο ἡ ἰωνικὴ διάλεκτος, ἀπὸ τὴν ὁποία τὸ δίγαμμα (F) χάθηκε νωρίς, σχηματίζεται ἀπὸ τὸ φέρω + οἶκος, ὅπως τὰ φερέ - ασπις, φερέ - ἔγγυος, κ.ἄ. πού τὸ β' συνθετικὸ τους ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν.

3. Ἔτσι λοιπὸν εἶναι τελείως ἀπίθανη ἡ διόρθωση τοῦ Müller πού προσπαθώντας νὰ ἀποκαταστήσει τὸ λῆμμα γράφει (Mnemosyne 46 1918 153) : ἀερόποδος. κοχλίας καὶ ἐπεξηγεῖ «aereis pedibus praeditus» (= αὐτὸς πού ἔχει ἀέρινα πόδια). Βλ. σχετικὰ Frisk. Gr. Etym. Wört. 25.

4. Περὶ Παθῶν III/II 260, 6 Lentz... φέρω, φέρεις, φέρει, φερέοικος, κλπ.

5. Opera et Dies, 186 Pertusi.

ὁ Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος¹ κοχλίας· φερέοικος, καθὼς καὶ ὁ Τζέτζης σὲ σχόλιό του στὸν στίχο 571 τοῦ Ἡσιόδου.

Νομίζω, τέλος, πὼς δὲ μπορεῖ νὰ ὑπάρξει καμιὰ ἀμφιβολία γιὰ τὴν παλαιογραφικὴ σχέση ἀνάμεσα στὸ φθαρμένο λῆμμα καὶ τὶς λέξεις φέροικος - φερέοικος.

4) ἀκοραῖος· βλαβερός. ἀνωφελής (A 2490)

Ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα στὴν ἔκδοση τοῦ Latte, ὁ Kuster διαβάζει ἀκερδής, ἔχοντας ἀσφαλῶς ὑπόψη του τὴ γλ. A 2332 ἀκερδής· βλαβερός, ἀνωφελής, πού μᾶς δίνει τὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου. Εἶναι ἀλήθεια πὼς τὰ ἐρμηνεύματα τῶν δύο γλωσσῶν ταυτίζονται. Ἡ ἀνάγνωση ὅμως καὶ ἄρα καὶ ἡ διόρθωση ἀκερδής δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὴ, γιὰ τὸ λόγο ὅτι παλαιογραφικὰ ἀπέχει ἀπὸ τὸ λῆμμα ἀκοραῖος. Ἐκεῖνο πού θὰ περίμενε κανεὶς ἀπὸ παλαιογραφικὴ ἀποψη ὡς διόρθωση τοῦ λήμματος αὐτοῦ, θὰ ἦταν ἓνας τύπος *ἀκέρδιος, πού ὅμως δὲ μαρτυρεῖται πουθενά.

Ὑστερα ἀπὸ αὐτὸ καὶ συγκρίνοντας τὴ γλ. A 6946 ἀραῖος· βλαβερός. Σοφοκλῆς Ἀλκμέωνι, πού τὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ μᾶς δίνει πιὸ κάτω, πρότεινα διόρθωση τοῦ ἀκοραῖος σὲ ἀ[κο]ραῖος (= ἀραῖος). Στὴ διόρθωση αὐτὴ ὀδηγήθηκα ἔχοντας ὑπόψη μου περιπτώσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες συνέβη, ὕστερα ἀπὸ ἀπροσεξία τοῦ ἀντιγραφέα, νὰ παρεισφρήσει σ' ἓνα λῆμμα ἓνα ἢ καὶ περισσότερα γράμματα, μὲ ἀποτέλεσμα στὸ σημεῖο ἐκεῖνο νὰ ἔχουμε φθορά².

Τὸ ἐπίθετο ἀραῖος εἶναι λέξη πού ἀπαντᾶται σὲ πολλοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, καὶ κυρίως στοὺς Τραγικοὺς, μὲ διάφορες βέβαια σημασίες³. Μὲ τὴ σημασία «βλαβερός»⁴ ἀπαντᾶται στοὺς: Αἰσχ. Ἀγαμ. 237 Murray φθόγγον ἀραῖον οἴκοις. - Σοφοκλ. O.T. 1291 Pearson μενῶν δόμοις ἀραῖος, ὡς ἠράσατο. - Εὐρ. Μηδ. 608 Murray καὶ σοῖς ἀραῖα γ' οὔσα τυγχάνω δόμοις. - Τοῦ ἴδιου Ἰφ. Ταυρ. 778 ἢ σοῖς ἀραῖα δώμασιν γενήσομαι. - Πλάτ. Νόμ. 931b: ἀραῖος γάρ γονεὺς ἐκγόνοις ὡς οὐδεὶς ἔτερος, δικαιοτάτα. Πβ. καὶ Σοφοκλ. Ἀλκμέων (Ἀπόσπ. 106 Nauck).

Ἀπὸ τὴν ἔμμεση παράδοση τὸ ἐπίθετο ἀραῖος μὲ τὴ σημασία: βλαβερός ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου (γλ. A 6946) μᾶς παραδίνεται καὶ ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα Σχόλια στὸν Πλάτωνα⁵ 367 Green: ἀραῖος βλαβερός. Φαίνεται, λοιπόν, πὼς αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ χωρίο μᾶς δίνει ὁ Ἡσυχίος στὴ γλώσσα πού

1. =Lexica Graeca Minora 277,5 Latte - Erbse.

2. Πβ. π.χ. γλ. A 1339 + ἀελλήσας· κακοπαθήσας (=ἀθλήσας Kuster). - A 8079 ἀτεώροχοι· ἄγαν αὐθάδεις (= ἀγέρωχοι Latte), κ.ά.

3. Σχετικὰ χωρία καὶ σημασίες βλ. στὸν Thesaurus Graecae Linguae τοῦ Stephanus (= TGL), στὴ λέξη ἀραῖος.

4. Βλ. LSJ στὴ λέξη ἀραῖος.

5. Στὸ χωρίο τῶν Νόμων πού παραθέτω πιὸ πάνω.

συζητῶ (ἀκοραῖος κλπ.), ὅπου κάποιος ἀντιγραφῆας ἢ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Λεξικογράφος πρόσθεσε καὶ τὸ σημασιολογικὰ ταυτῶσθιμο ἐρμῆνευμα ἀνωφελῆς.

5) ἄκραι· κρόταλα (A 2530)

Στὴν κριτικὴ μου σημείωση γιὰ τὸ λῆμμα αὐτὸ παραπέμπω στὴ γλώσσα A 7689 ἄσκαροι· γένος ὑποδημάτων, οἱ δὲ κρόταλα, θεωρώντας πιθανὸ ὅτι τὸ λ. ἄκραι προῆλθε ἀπὸ τὸ ἄσκαροι ὕστερα ἀπὸ φθορά. Τότε ὅμως δημιουργεῖται πρόβλημα ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὰ δύο ἐρμηνεύματα (γένος ὑποδημάτων - κρόταλα) σημασιολογικὰ δὲν ἔχουν καμιά σχέση μεταξύ τους. Αὐτὸ μὲ κάνει νὰ διερωτῶμαι μήπως ὁ Λεξικογράφος μας ἔχει συγχωνεύσει τὰ δύο ἐρμηνεύματα κάτω ἀπὸ κοινὸ λῆμμα, κάτι ποῦ κάνει σὲ μερικές περιπτώσεις¹, ὅταν ἰδίως συμβαίνει τὰ λήμματα στὰ ὁποῖα ἀντιστοιχοῦν τὰ διαφορετικὰ ἐρμηνεύματα, νὰ προσεγγίζουν μεταξύ τους τυπολογικὰ. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ τὸ α' ἐρμῆνευμα (γένος ὑποδημάτων) ἀντιστοιχεῖ σὲ λῆμμα ἄσκέραι, ἐνῶ τὸ β' (κρόταλα) σὲ λῆμμα ἄσκαροι.

Ἡ λέξη ἄσκέραι ἀπαντᾶται στὴν Ἀλεξάνδρα τοῦ Λυκόφρονος 855 Mascialino καὶ τὰς δάμαρτος ἄσκέρας εὐμαρίδας. -Καὶ 1322 Πάλιν δ' ὁ πέτρας ἄσκέρας ἀνειρούσας, κλπ. -Ἐπίσης, σύμφωνα μὲ μαρτυρία τοῦ Τζέτζη, στὸν Ἰππώνακτα, Ἀπόσπ. 25 Diehl ἐμοὶ γὰρ οὐκ ἔδωκας οὔτε τὴν χλαῖναν/δασειαν ἐν χειμῶνι φάρμακον ρίγεις,|οὔτ' ἄσκέρησι τοὺς πόδας δασεῖσιν/ἐκρυφας, ὡς μοι μὴ χίμετλα γίνηται. -Καὶ Ἀπόσπ. 24a Diehl δὸς χλαῖναν Ἰππώνακτι καὶ κνπασσίσκον/καὶ συμβαλίσκα κάσκερίσκα² καὶ χρυσόν, κλπ.

Ἀπὸ τὴν ἔμμεση παράδοση ἡ λέξη ἄσκέραι μᾶς παραδίδεται ἀπὸ τὰ Σχόλια τοῦ Τζέτζη στὸ Λυκόφρονος (στ. 855 Sheer) οὗτος (ὁ Λυκόφρων) ἄσκέρας τὰ ὑποδήματα κακῶς λέγει . . . ἄσκέραι δὲ κυρίως τὰ ἐν τοῖς ποσὶ πιλλία ἦτοι ὀρτάρια (ἄρτάρια Diehl) λέγονται. -Καὶ στ. 1322 ἄσκέρας τὰ ὑποδήματα· εἶπον ὀπισθεν ὅτι τὰ περὶ τοὺς πόδας, κλπ. Ὁ δὲ Λυκόφρων τὰ ὑποδήματα λέγει. Τὴ λέξη μᾶς παραδίδουν ἐπίσης: Τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου A 7697 ἄσκέρα· εἶδος ὑποδήματος. -Ὁ Ἡρωδιανὸς III/I 260,6 Lentz³ ἄσκέρα εἶδος ὑποδήματος. -Τὸ Λεξικὸ τοῦ Πολυδεύκη 7,85 Bethe ἄσκέραι: ὑπόδημα λάσιον. χειμῶνος χρῆσιμον. -Τὸ Λεξικὸ τῆς Σούδας στὴ λέξη Ἀσκέραι: ὑποδήματα Ἀττικὰ. ἢ εὐθεῖα ἄσκέρα. -Ὁ Εὐστάθιος (Index) ἄσκέραι, εἶδος ὑποδημάτων οὕτω καλούμενον. -Τὰ Ἀνέκδοτα τοῦ Bachmann I, 151, 30⁴

1. Πβ. π.χ. γλ. Δ 227 + δανές· ἀληθές - ἢ δῶρον. ἢ μερίδα, κλπ. καὶ βλ. πιδὸ κάτω (σελ. 322) συζήτηση γιὰ τὴ γλώσσα αὐτή.

2. Ἡ λέξη ἄσκερίσκα, τὰ, ὕστερα ἀπὸ μεταπλασμὸ ἀπὸ τὸ ὑποκοριστικὸ ἄσκερίσκος, ὁ < ἄσκέρα.

3 = Περὶ Καθολικῆς Προσωδίας.

4. = Συναγωγὴ Λέξεων Χρησίμων.

ἀσκέρα: ὑποδήματα Ἀττικά. -Τὰ Ἀνέκδοτα τοῦ Bekker 452, 91 Ἀσκέραι: ὑποδήματα Ἀττικά.

Ἡ λέξη, ἐξάλλου, ἄσκαροι μᾶς παραδίνεται μόνον ἀπὸ τὴν ἔμμεση παράδοση καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τοῦ Πολυδευχῆ 4,60 : . . . τὸ δ' ἦν (ὁ ἄσκαρος) *πλινθίων παχύτατον ἔχον διεικλυσμένα πηνία ἃ περιστροφόμενα ἤχον ἐποίει κροτάλω παραπλήσιον*.

Φαίνεται λοιπὸν πὼς ὁ Λεξικογράφος μας κάποιο ἀνάλογο χωρίο εἶχε ὑπόψῃ του καὶ μᾶς τὸ ἔδωσε στὴ γλ. Α 2530 : ἃ <σ> κ <α> ροι· κρόταλα².

6) ἀμανάν· ἄμαξαν (Α 3427)

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ κριτικὸ τοῦ ὑπόμνημα, ὁ Latte παραπέμπει στὴ γλ. Α 3431 : *ἄμαξακάρινον· ἄμαξα*, ἐκφράζοντας ἔτσι τὴν ὑπόνοιά του ὅτι εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχει κάποια σχέση ἀνάμεσα στὰ δύο λήμματα. Χωρὶς νὰ ἀποκλείω τελείως τὴν ἐκδοχὴ αὐτή, μὰ καὶ εἶναι γνωστὸ σὲ ὄσους ἔχουν ἀσχοληθεῖ μὲ τὴ Λεξικογραφία, τί φθορὲς μποροῦν νὰ ὑπάρξουν, θεωρῶ ὡστόσο πιὸ πιθανὸ ὅτι τὸ λῆμμα (ἀμανάν) προήλθε ἀπὸ φθορὰ τοῦ λήμματος ἀγάνναν. Στὴν ἀποψή μου αὐτὴ ὁδηγήθηκα συγκρίνοντας τὴ γλ. Α 310 : *ἀγάννα· ἄμαξα <ιερὰ> καὶ ἡ ἐν οὐρανῷ ἄρκτος*, πού μᾶς δίνει τὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου. Ἀπὸ τὴ σύγκριση αὐτὴ γίνεται φανερὸ ὅτι τὰ δύο λήμματα ἀπὸ παλαιογραφικὴ ἀποψῆ σχεδὸν ταυτίζονται.

Τὴ λέξη ἀγάννα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου, μᾶς παραδίνει καὶ τὸ Γουδιανὸ Λεξικὸ 5,26 : "*Αγανκν>α³· ἄμαξα ιερὰ καὶ <ἡ> ἐν οὐρανῷ ἄρκτος*. - Ἐπίσης τὰ Ἀνέκδοτα *Parisina* τοῦ Cramer IV, 203.15, χωρὶς πού ὁμως δὲ μπόρεσα νὰ ἐλέγξω.

Ὅσο γιὰ τὴ νοηματικὴ σχέση ἀνάμεσα στὰ ἐρμηνεύματα : *ἄμαξα ιερὰ καὶ ἡ ἐν οὐρανῷ ἄρκτος*, αὐτὴ μᾶς τὴ δίνουν τὰ ἀρχαῖα Σχόλια στὸν Ὀμηρὸ (ε 277)⁴. "*Ἀρκτον θ', ἦν καὶ ἄμαξαν*] ἄμαξα καλεῖται ἡ Ἄρκτος ἐπεὶ ἐκ τεσσάρων ἀστέρων συγκροτεῖται τρόπον ἔχόντων πλινθίου καὶ ἄλλων τριῶν δίκην ἔχόντων

1. = *Συναγωγὴ Λέξεων Χρησίμων*.

2. Ἡ δῆλωση τοῦ TGL (βλ. λέξη ἀσκέρα) : *Simile autem Ἄσκαρος, δὲν πείθει γιὰτὶ ἀκριβῶς βρασιῆται στὴ γλ. Α 7689 τοῦ Ἑσυχίου*.

3. Γλώσσα ἀγάννα παραθέτει (ἀπὸ τὸν Ἑσύχιον) καὶ ὁ van Herwerden, *Lexicon Graecum Suppletorium*, κλπ. γράφοντάς την ἔτσι : *ἀγάννα <ἀπαννα?> ἄμαξα ιερὰ καὶ ἡ ἐν οὐρανῷ ἄρκτος*. *H. Gl. aeolica* = ἀπήγη? Ἡ προσπάθεια τοῦ van Herwerden νὰ θεωρήσει τὴν λέξη ἀγάννα ἐπίθετο καὶ συμπληρώνοντάς το μὲ τὴ λέξη ἀπαννα νὰ συσχετίσει τὸ λῆμμα μὲ τὴ λέξη ἀπήγη δὲ νομίζω ὅτι μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ, γιὰ τὸ λόγο ὅτι δὲν μαρτυροῦνται στὴν αἰολικὴ διάλεκτο οὔτε ἐπίθετο ἀγάννα <ἀγαννός ; οὔτε οὐσιαστικὸ ἀπαννα (= ἀπήγη). Σχετικὰ τώρα μὲ τὸν τονισμό, ἡ λέξη κανονικὰ τονίζεται ἀγάννα, (καὶ ὄχι ἀγάννα) κατὰ τὰ : *ειράνα* (Bechtel II 725, κ.ἀ.), *ιράνα* (Bechtel II. 577, κ.ἀ.), *σελάνα*, κ.ἀ.

4. = *Scholia Graeca in Homeri Odysseam*, I 271 Dindorf.

ῥυμοῦ. ἐξ ἀμφοτέρων δὲ ὡσπερ ἐκ τροχῶν καὶ ρυμοῦ ἀμάξης σχῆμα ἀποτελείται. Ἐπὶ ἐδῶ ἐξηγεῖται καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς ἄμαξα ἱερά, μιὰ καὶ πρόκειται μᾶλλον γιὰ τὴν οὐράνια ἄμαξα ποῦ σχηματίζεται ἀπὸ τὰ ἄστρα τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Ἄρκτου (σύμφωνα μὲ τὴ φαντασία τῶν ἀρχαίων). Φαίνεται λοιπὸν πῶς τὰ δύο αὐτὰ ἐρμηνεύματα ἀποδίδονταν μὲ τὴ λέξη *ἀγάννα*, ποῦ μᾶς διασώζουν οἱ πηγές ποῦ ἀναφέρω πιὸ πάνω. Μέρος δὲ τῆς γλώσσας αὐτῆς παραδίνει ὁ Ἡσύχιος στὴ γλ. Α 3427 : *ἀγάνναν ἄμαξαν*, τῆς ὁποίας διττογραφία εἶναι ἡ γλ. Α 3427 μὲ τὸ φθαρμένον λῆμμα (*ἀμανᾶν*).

7) *ἀμία* φυλάκια (Α 3653)

Σχετικὰ μὲ τὸ ἐρμῆνευμα (*φυλάκια*), ὁ Latte στὸ κριτικὸ τοῦ ὑπόμνημα παραπέμπει στὸ *Λεξικὸ* τῆς Σούδας στὴ λέξη *Φυλάκια* (ὅπου διαβάζουμε) : *παρὰ Ἀλεξανδροῦσι τὰ ἐκμαγεῖα τῶν γυναικείων μολυσμῶν*¹, πιστευόντας πῶς κάτω ἀπὸ τὸ φθαρμένον λῆμμα (*ἀμία*) βρίσκεται κάποια λέξη ποῦ τὸ ἐρμῆνευμά της εἶναι *φυλάκια*, μὲ τὴν ἔννοια βέβαια ποῦ μᾶς δίνει τὸ *Λεξικὸ* τῆς Σούδας².

Θεωρώντας πολὺ πιθανὸ τὸ ἐρμῆνευμα (*φυλάκια*) νὰ ἔχει ἐδῶ τὴ σημασία ποῦ μᾶς δίνει τὸ *Λεξικὸ* τῆς Σούδας³, ποῦ μᾶλλον ἀναφέρεται στὸ σχετικὸ χωρίο ἀπὸ τὸν Δαμάσκιο⁴, πρότεινα διόρθωση τοῦ λήμματος (*ἀμία*) σὲ *κρίσμια*, ὕστερα ἀπὸ σύγκρισή του μὲ τὴ γλ. Κ 4152 *κρίσμιον φυλάκιον*. Δὲν ἀποκλείεται ἡ λέξη *κρίσμιον* - ἂν εἶναι σωστὴ ὅπως παραδίνεται - ποῦ μόνο ὁ ἀλεξανδρινὸς Ἡσύχιος μᾶς διασώζει, νὰ εἶναι ἡ ὀνομασία αὐτοῦ ποῦ τὸ *Λεξικὸ* τῆς Σούδας μᾶς δίνει ὡς ἐρμῆνευμα τοῦ λήμματος *φυλάκια*.

Ὅσο γιὰ τὴν παλαιογραφικὴ σχέση ἀνάμεσα στὸ φθαρμένον λῆμμα *ἀμία* καὶ τὴν προτεινομένη διόρθωση (*κρίσμια*) εἶναι πολὺ φανερὴ, ἂν λάβει κανεὶς ὑπόψη του τὸ γεγονός ὅτι ἀρκετὲς φορὲς στὸ *Λεξικὸ* τοῦ Ἡσυχίου συμβαίνει νὰ ἔχουν παραλειφθεῖ ἀπὸ διάφορα λήμματα τὰ δύο ἢ τρία πρῶτα γράμματα τους μὲ ἀποτελέσμα στὸ σημεῖο ἐκεῖνο νὰ παρουσιάζουν φθορά⁵.

1. Πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι μὲ τὴ φράση «*ἐκμαγεῖα τῶν γυναικείων μολυσμῶν*» ὁ Λεξικογράφος ἔννοεῖ τὰ «*πανία τῶν καταμηρίων*» - Βλ. σχετικὰ LSJ στὶς λέξεις *ἐκμαγεῖον* καὶ *φυλακείον* II.

2. Βλ. ἀκόμη *Λεξικὸ* Σούδας στὴ λέξη *Κηρύκαινα* : *θήλεια. καὶ Κηρυκίνας ἐκάλουν Ἀλεξανδρεῖς γυναῖκας αἰτινες εἰς τὰς αὐτὰς παριοῦσαι καὶ τὰς συνοικίας, ἐφ' ὅτε συναγεῖρην τὰ μιάσματα καὶ ἀποφέρην εἰς θάλασσαν ἄπερ ἐκάλουν φυλάκια*. Σχετικὰ βλ. Κ. Latte, *Zur Zeitbestimmung des Antiatticista Hermes* 50 (1915) 385 σημ. 1.

3. Βλ. πιὸ πάνω σημείωση 1 καὶ 2.

4. Δαμάσιος, *Bios Ἰσιδώρου* Westermann = Φώτιος, *Βιβλιοθήκη* 338 b, 25 Bekker.

5. Τὴν ἐξήγηση τοῦ γεγονότος αὐτοῦ μᾶς δίνει ὁ Latte Hesychii Alexandrini, κλπ. *Prolegomena*, σ. XXV.-Βλ. ἐπίσης καὶ Ε.Σ. Αὐγεριοῦ, Διορθώσεις στὸν Ἡσύχιον, «*Δωδώνη*» ΕΕΦΣΠΙ τ. Β' (1973) 311 (παραδείγματα).

8) *άνιηρ βοτάνη τις* (A 5194)

Στην περίπτωση αυτή, για την όποια ο Latte στο κριτικό του υπόμνημα πιθανολογεί φθορά του λήμματος από το *άνικητον*¹, θεώρησα πιθανότερο κάτω από το φθαρμένο λήμμα (*άνιηρ*) να υπήρχε η λέξη *άγκυρις*, που και παλαιογραφικά είναι πολύ κοντά και μαρτυρείται στο ίδιο το Λεξικό του 'Ησυχίου γλ. A 580 *άγκυρις βοτάνη τις*.

Πρέπει ωστόσο να πω πώς, όσο μπόρεσα να εξακριβώσω, λέξη *άγκυρις* (= βοτάνη) δε μαρτυρείται σε καμιά άλλη πηγή. Ο Alberti² από τους πρώτους εκδότες του Λεξικού του 'Ησυχίου, πιστεύει πώς η λέξη *άγκυρις* (όπως τονίζει) πρέπει να έχει δημιουργηθεί από τον ίδιο τον 'Ησύχιο από τη λέξη *ανάγκυρις* < *ανάγκυρις*, ύστερα από συγκοπή, κάτι που κάνει ο Λεξικογράφος μας και σε άλλες περιπτώσεις³.

Η λέξη *ανάγκυρις* (= βοτάνη) άπαντάται στο Διοσκουρίδη⁴. Είναι όμως προβληματικό κατά πόσο από τον τύπο *ανάγκυρις* ήταν δυνατό να προκύψει ο τύπος *ανάγκυρις, που είναι απαραίτητος για το σχηματισμό, ύστερα από συγκοπή, του τύπου *άγκυρις* (ή: *άγκυρις* όπως τονίζουν οι άλλοι εκδότες του Λεξικού⁵, που στην περίπτωση αυτή είναι και ο σωστός τονισμός σύμφωνα με τη διδασκαλία του 'Ηρωδιανού⁶).

Κατά τη γνώμη μου, η λέξη *άγκυρις* δεν προέρχεται από συγκοπή του άμαρτυρου άλλωστε τύπου *ανάγκυρις, αλλά είναι πρωτότυπη, όποτε είναι σωστός ο τονισμός της. Το γεγονός ότι δεν μάς παραδίνεται από καμιά άλλη πηγή δε νομίζω ότι έχει και τόση μεγάλη σημασία, ώστε να μάς κάνει ή να την άπορρίψουμε ή να καταφύγουμε σε έτυμολογικά τεχνάσματα για να την άποδεχτούμε. Και τούτο γιατί δεν είναι η μόνη περίπτωση που λέξεις μαρτυρούμενες στον 'Ησύχιο δεν άπαντώνται άλλο⁷.

1. Βλ. κριτικό υπόμνημα στην έκδοσή του.

2. Βλ. J. Alberti, Hesychii Alexandrini, κλπ. στη λέξη *άγκυρις*, και πβ. Thesaurus του Stephanus στη λέξη *ανάγκυρις*.

3. Πβ. π.χ. γλλ. A 260 *άγαλλις* < *άναγαλλις* (= γλ. A 4220) - A 475 *άγέτρια* < *άναγέτρια* (= γλ. A 4250). Στις τέτοιες όμως περιπτώσεις δεν είναι ο Λεξικογράφος που πλάθει τις διάφορες λεκτικές άποκλίσεις, αλλά η κοινή χρήση. Αυτός άπλώς άποθησαυρίζει, τι ή κοινή χρήση άναλογικά έχει δημιουργήσει και έχει έπιβάλει.

4. Βλ. Dioscuridis Opera Omnia 3, 117 (167) Welmann.

5. Βλ. π.χ. Schmidt.

6. *Περί Καθολικής Προσωδίας*, III/I. 100,18 Lentz *Τά εις υρις μή κατά τροπήν γινόμενα δξόνεται, άλωρις, πορφυρις...* Το δέ άγκυρις και πανήγκυρις κατά τροπήν έγένετο Βλ. και Schwyzer, I 351. 462.

7. Πβ. π.χ. γλ. K 4152 *κρίσιμιον φυλάκιον*, κ.έ.

9) ἀνοικτές· ἀταλαιπώρητον (A 5243)

Ἐδῶ πιστεύω πὼς ἡ γλῶσσα, ὅπως παραδίνεται, εἶναι διττογραφία τῆς γλῶσσας πού ἀκολουθεῖ (A 5244 ἀνοικτως· ἀηλεῶς, ἀταλαιπωρήτως). Τέτοιες περιπτώσεις, κατὰ τίς ὁποῖες γλῶσσες παραδομένες μὲ φθορά δὲν εἶναι παρὰ διττογραφίες γλωσσῶν πού προηγούνται ἢ ἀκολουθοῦν, ὑπάρχουν ἀρκετὲς στὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου¹.

Ὑστερα ἀπὸ αὐτὸ θεώρησα περιττὸ νὰ ἀνατρέξω στὶς μαρτυρίες ἄλλων πηγῶν γιὰ τὴν προτεινόμενη διόρθωση, μιά καὶ τὸ ἐπίρρημα ἀνοικτως, σχηματισμένο κανονικὰ ἀπὸ τὸ ἐπίθετο ἀνοικτος, ἀπαντᾶται σὲ ἀρκετοὺς συγγραφεῖς².

Ἐξἄλλου δὲ μπορούμε νὰ θεωρήσουμε ὅτι τὸ λῆμμα ἀνοικτές εἶναι οὐδέτερο ἀμάρτυρου ἐπιθέτου *ἀνοικτής³, γιὰτὶ ἡ τάση ἦταν νὰ σχηματίζονται σὲ μεταγενέστερους χρόνους, ἐπίθετα σὲ -ος ἀπὸ τριτόκλιτα σὲ -ῆς⁴, ἔστω καὶ μὲ κάποια σημασιολογικὴ διαφοροποίηση (π.χ. ἀκρατής - ἀκράτος).

Θὰ μπορούσε, βέβαια, νὰ ὑποστηρίξει κανεὶς πὼς στὴν περίπτωσή μας ἔχουμε ἐπιβίωση τύπου σχηματισμένου κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση μιᾶς τάσεως γλωσσικῆς καθαρότητος, (ἀτιτικιστικῆ), ὅποτε ἴσχυσε ἡ ἀντίστροφη κίνηση, δηλαδὴ ὁ σχηματισμὸς ἐπιθέτου σὲ -ῆς ἀπὸ ἐπίθετο σὲ -ος. Κάτι τέτοιο, ὅμως, μολονότι ὄχι ἀπίθανο, δύσκολα μπορεῖ, στὴν περίπτωσή μας, νὰ γίνῃ ἀποδεκτό, ἀκριβῶς λόγῳ ἑλλείψεως τῶν σχετικῶν μαρτυριῶν.

10) βαισσόν· βάθος (B 92)

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα στὴν ἔκδοση τοῦ Latte, ὁ Meineke στηριζόμενος σὲ σχετικὸ χωρίο τοῦ Ἐπιχάρμου (Ἀποσπ. 188 Kaibel), πού μᾶς παραδίνουν τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸ⁵ καὶ ὁ Ἡρωδιανός⁶, πρότεινε διόρθωση καὶ γραφὴ τῆς γλῶσσας : βάσσον· βάθιον.

Ὅσο ἐλκυστικὴ καὶ ἂν φαίνεται ἡ προτεινόμενη ἀπὸ τὸν Meineke διόρθωση, καθὼς μάλιστα ἱκανοποιεῖ καὶ τὴν κριτικὴ ἀρχὴ τῆς *lectio difficilior*, δὲ νομίζω ὅτι μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ, γιὰ τὸ λόγο ὅτι ἐπιφέρει μεγάλη ἀλλαγὴ καὶ στὸ λῆμμα καὶ στὸ ἐρμηνεῦμα, χωρὶς νὰ ὑπάρχει ἰδιαιτέρος λόγος.

1. Πβ. π.χ. γλ. E 380 ἐδάην· ἔμαθεν = γλ. E 381 ἐδάην· ἔμαθον, ἔγνω, κ.ἄ.

2. Βλ. Thesaurus τοῦ Stephanus στὴ λέξη ἀνοικτος.

3. Κάτι τέτοιο φαίνεται νὰ πιστεύει ὁ Schmidt, γιὰτὸ καὶ δὲν ὀβελίζει τὸ λῆμμα.

4. Πβ. π.χ. εὐεργής > εὐεργός, ψευδής > ψευδός, ἀληθής > ἀληθός, κ.ἄ. Βλ. σχετικὰ Δ. Σακαλῆ, Ἀνάττικα καὶ Ψευδαττικὰ στὸ Μοῖρη Δωδώνη - ΕΦΣΠΙ τ. Στ' (1977) 453 (ὅπου καὶ παραδείγματα).

5. *Μ. Ἐτυμολογικόν* 191,8 : Ἐπιχάρμος, βάσσον χωρίον, ἀντὶ τοῦ βαθύτερον εὐγειον, κλπ.

6. *Περὶ Μονήρους Λέξεως*, III/II, 942, 24 Lentz... ἔνθεν παρ' Ἐπιχάρμου τὸ βάσσον.

Υστερα από αυτό, ξεκινώντας από το έρμήνευμα (βάθος) και ανατρέχοντας στις μαρτυρίες άλλων πηγών¹, πέρα από το *Λεξικό* του Ήσουχίου, διόρθωσα το λήμμα σε *βυσσόν* (αιτιατική του *βυσσός*) γραφή που και παλαιογραφικά είναι πολύ κοντά στο φθαρμένο λήμμα και νοηματικά ταυτίζεται με το έρμήνευμα.

Όσο για τον τύπο *βυσσόν*², αυτός απαντάται στην Ίλιάδα Ω 80 ή δε *μολυβδαίγη* *ικέλη* *ές βυσσόν* *δρουσεν*. Το πιο πιθανό δε στην προκειμένη περίπτωση είναι οι *Λεξικογράφοι* να διασώζουν κάποιο αρχαίο σχόλιο πάνω στον διημηρικό στίχο.

11) *βαθίοι* τόποι (B 192)

Έδω δέν έχω καμιά αμφιβολία ότι το παραδομένο με φθορά λήμμα (*βαθίοι*) προήλθε από το *βουτοί*, που το ίδιο το *Λεξικό* του Ήσουχίου μάς δίνει πού κάτω (B 993) : *βουτοί* τόποι παρ' *Αιγυπτίοις*, *εις* οὗς οἱ *τελευταῖωντες* *τίθενται*. Πρέπει να πῶ πῶς ή λέξη *βουτοί* δε μαρτυρεῖται πουθενά άλλου. Η μόνη μαρτυρία που μπόρεσα να βρω και που φαίνεται να έχει σχέση με την προτεινόμενη διόρθωση είναι στα *Έθνικά* του Στέφανου του Βυζάντιου 183,21 Meineke *Βούτος* : πόλις *Αιγύπτου*. *Έρωδιανός* δε *κόμην* *αὐτήν* *φησιν*. *έκαλεῖτο* δε *Βουτώ*, κλπ.

Φαίνεται λοιπόν πῶς ο *Λεξικογράφος* μας, *Άλεξανδρινός* ο ίδιος, με τη γλώσσα αὐτή (B 993) αναφέρεται σε κάποιο τοπωνύμιο, όπου από συνήθεια θάβονταν οι νεκροί τῶν *Αιγυπτίων*. Διττογραφία δε τῆς γλώσσας αὐτῆς είναι ή γλώσσα που συζητῶ (B 192).

12) *βρύκει* *μασᾶται* (B 358).

Δέν υπάρχει αμφιβολία ότι ή γλώσσα, αν δέν είναι διττογραφία τῆς γλώσσας B 1238 *βρύκειν* *λάβρωσ* *έσθίειν*...οἱ δε *μασᾶσθαι*³, είναι φτιαγμένη από τον *Λεξικογράφο* μας αναλογικά με αὐτή, μιὰ και τύπος *βρύκει* δέν παραδίνεται ούτε από την άμεση ούτε από την έμμεση παράδοση. Και πρέπει επίσης να πῶ πῶς, σε σχέση με τις μαρτυρίες τῶν άλλων πηγῶν που αναφέρω στα *Testimonia* και που αναφέρονται στη γλ. B 1238, το έρμήνευμα *μασᾶσθαι*

1. Βλ. π.χ. *Λεξικό* Σούδας στη λέξη *Βυσσόν* : βάθος *όξυτόνως*, *βαρυτόνως* δε, κλπ. *Ανέκδοτα* Bachmann I 182,21 *βυσσόν* : βάθος. Πλήρη παράθεση πηγῶν βλ. στα *Testimonia* (10).

2. Βλ. Schwyzer, I 296. 321.

3. Αυτό φαίνεται να πιστεύει και ο Latte, γιαυτό και όβελίζει τη γλώσσα χωρίς όμως να δίνει και το συσχετισμό της με άλλη.

μᾶς τὸ δίνει μόνο ὁ Ἑσύχιος, πού φαίνεται πῶς τὸ βρῆκε σὲ παλαιότερη πηγή χαμένη γιὰ μᾶς.

Τὸ ὅτι βέβαια τὸ ἐρμῆνευμα *μασᾶσθαι* ἔχει θέση ἐδῶ, μιὰ καὶ ἀποτελεῖ κατὰ κάποιον τρόπο ἐπέκταση τῆς ἔννοιας τῶν ἄλλων ἐρμηνευμάτων, δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἀμφισβητήσει².

13) *βυγή· πηγῆ* (B 1289)

Ἄπὸ τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα πού ὁ Latte ἔχει γιὰ τὴ γλώσσα αὐτὴ γίνεται φανερό πῶς ὁ Schmidt, στὴν προσπάθειά του νὰ διορθώσει τὴ φθορὰ πού ὑπάρχει, δέχεται λῆμμα *βυγή* σὰ λέξη μακεδονική, στὸ ὁποῖο ἀποδίδει ἐρμῆνευμα *φυγή*¹. Ὁ ἴδιος ὁ Latte ἐξάλλου διερωτᾶται ἂν λῆμμα εἶναι ἡ νεοελληνική λέξη *βρῦσι(ς)* (= βρῦση)³, κάτι πού εἶναι ἐντελῶς ἀπίθανο.

Θεώρησα περισσότερο πιθανό, ἔχοντας ὑπόψη μου τὴ (διαλεκτικὴ) ἀντιστοιχία $\beta = \pi^4$, ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρχει λῆμμα *βυγή* (ἔστω καὶ ἀμάτυρο), στὸ ὁποῖο νὰ ἀποδίνεται ἐρμῆνευμα *πυγή*. Στὴν ἀπόψή μου αὐτὴ ἐνισχύθηκα καὶ ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τοῦ Φαβωρίνου πού μᾶς δίνει : *βυγή· πυγῆ*⁵.

14) *γέστα· γογγυλῖς* (Γ 453)

Ἡ συμβολή μου στὴν περίπτωση αὐτὴ συνίσταται ἀπλῶς καὶ μόνο στὸ ὅτι ἐκτός ἀπὸ τὴν παραπομπὴ πού ὁ Latte κάνει τὸ κριτικὸ του ὑπόμνημα (γλ. Γ 193 *γάστρα· γογγυλῖς· ἢ κράμβη*)⁶ συσχετίζοντας τὶς δυὸ γλωσσες, παραπέμπω ἐπίσης στὴ γλ. Γ 204 *γασταία· ἢ γογγυλῖς· Λάκωνες*. Δὲ νομίζω ὅτι ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ φθαρμένο λῆμμα (*γέστα*) προέκυψε ἀπὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δυὸ λήμματα (*γάστρα-γασταία*).

15) *γυαλία· ἢ γῆ* (Γ 545)

Γιγαντία ἐρωτηματικὰ ὁ Latte στὸ κριτικὸ του ὑπόμνημα, ἐνῶ ταυτόχρονα παραπέμπει καὶ στὴ γλ. Γ 82 *γάλας· γῆ παρ' Εὐκλίτω*.

1. Πβ. π.χ. Εὐστάθιος 1859,38 *βρῦκειν τὸ ταχέως καὶ μετὰ ἤχου ποιῶ ἔσθιεν*. - Μ. Ἐτυμολογικὸ 215, 50. : *Βρῦκειν γάρ τὸ λάβρωσ ἔσθιεν*. ἀπὸ τοῦ *τριβεῖν* (μᾶλλον *τριζεῖν*) τοὺς δόοντας.

2. Κάτι τέτοιο ὅμως, πέρα ἀπὸ τὸ ὅτι παλαιογραφικὰ μᾶς πηγαινεὶ πολὺ μακριά, δὲ στηρίζεται καὶ γλωσσικὰ, γιατί τότε θάπρεπε νὰ εἶχαμε λῆμμα *πυγή* καὶ ἐρμῆνευμα *φυγή* (κατὰ τὸ *πύζα - φύζα*).

3. Τὴν εἰκασία *βρῦση· πηγῆ* διατύπωσε πρῶτος ὁ Γεράσιμος Βλάχος, ὅπως πληροφοροῦμαστε ἀπὸ τὸν Schmidt (στὴν κριτικὴ σημειώσή του γιὰ τὴ γλ. *βυγή· πηγῆ*).

4. Βλ. Schwyzer I 207 καὶ πβ. Bechtel II 107 (*βρυτανεῖον*=*πρυτανεῖον* - *βρυτανεόντων* = *πρυτανεόντων*).

5. Βλ. Testimonia (13).

6. Πβ. Ἀθήναιος 369a *Καῖβελ Ταῦτας* (= *γογγυλῖδας*) Ἄπελλᾶς ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πόλεων ὑπὸ Λακεδαιμονίων γάστρας φησὶ καλεῖσθαι.

Θὰ μπορούσε κανείς νὰ ἀποδεχτεῖ τὴν ἔστω καὶ ἐρωτηματικὴ εἰκασία τοῦ Latte, μόνον ποὺ τότε θάπρεπε, νομίζω, νὰ συμπληρώσει τὸ ἐρμῆνευμα : ἡ γῆ <τῆς Λυκίας>¹, ἀν καὶ σὲ παρόμοιες περιπτώσεις τὰ Λεξικά χρησιμοποιοῦν συνήθως τὴ λέξη : *χώρα* (ἢ : ἡ *χώρα*)².

Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ, παρατέμποντας στὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου, γλ. Γ 974 Schmidt *Τιτανίς γῆ· ἦτοι πᾶσα γῆ, ἢ ἡ Ἀττικὴ*, κλπ. προτείνω γραφὴ τοῦ λήμματος *Τιτανίδα γῆν* μὲ ἔλλειψη τοῦ ἐρμηνεύματος.

Στὴν πρότασή μου αὐτὴ στηρίχθηκα καὶ στίς μαρτυρίες ἄλλων πηγῶν, ὅπως τὸ Λεξικὸ τοῦ Φωτίου³, τὸ Λεξικὸ τῆς Σούδας, καὶ τὸ *Μ. Ἑτυμολογικόν*⁴, ποὺ συμφωνοῦν μεταξύ τους παραδίδοντας : *Τιτανίδα γῆν* : οἱ μὲν τὴν πᾶσαν οἱ δὲ τὴν Ἀττικὴν, κλπ.

16) *δανές· ἀληθές - ἡ δῶρον. ἡ μερίδα*, κλπ.

Στὴν περίπτωσι αὐτὴ ὁ Latte, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ κριτικὸ του ὑπόμνημα, θεωρεῖ - καὶ πολὺ σωστὰ - ὅτι πρόκειται γιὰ δυὸ γλώσσες ποὺ συγχωνεύτηκαν σὲ μία χωρὶς τὸ λῆμμα τους νὰ εἶναι κοινὸ. Θεωρεῖ δηλαδὴ ὅτι τὸ λ. *δανές* προῆλθε ὕστερα ἀπὸ φθορὰ ἀπὸ τὸ *ἀ>λαθές* (= ἀληθές). "Ὅσο γιὰ τὰ ὑπόλοιπα ἐρμηνεύματα (ἡ *δῶρον* ἢ *μερίδα*, κλπ.), αὐτὰ τὰ ἀποδίνει σὲ λῆμμα *δάνος*⁵, ἐπικαλούμενος τὴ μαρτυρία τοῦ *Μ. Ἑτυμολογικοῦ* 247,52 *Δάνειον* : *παρὰ τὸ δάνος, ὃ σημαίνει τὸ δῶρον. Ἐθφορίων... Ὡς οὖν τέλος, τέλειον, οὕτως δάνος, δάνειον, κατὰ ἀντίφρασιν, τὸ μὴ δῶρον... Διογενειανὸς μερίδος ἰσχύν, γέρας*. Ἀπὸ τὸ χωρίο αὐτὸ προκύπτει ὅτι ὁ Λεξικογράφος μας συγκέντρωσε σὲ μία γλώσσα ὅλες τὶς μαρτυρίες ἄλλων πηγῶν ποὺ, παρὰ τὴ διαφοροποιημένη σημασία τους, ἔχουν κοινὸ λῆμμα τὴ λέξη *δάνος*⁶. Σχετικὰ ἕμως μὲ τὸ ἐρμῆνευμα *ἀληθές*, νομίζω πὼς μᾶλλον ἀντιστοιχεῖ σὲ λῆμμα *ἀλανές*, ποὺ παλαιογραφικὰ ταυτίζεται μὲ τὸ φθαρμένον λῆμμα, *δανές* (*ἀ>λανές*) καὶ ποὺ τὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου μᾶς δίνει πῶς κάτω γλ. Α 2760 *ἀλανές· ἀληθές*⁷.

1. Πβ. γλ. Γ 547 *Γιγαντία ἢ Λυκία τὸ πρότερον, καὶ οἱ κατοικοῦντες Γιγαντες*.

2. Πβ. π.χ. *Λεξικὸ Ἀμβροσιανὸν* (ἀνέκδ.) *Γαλατία* : *χώρα* (f. 40r). *Γαλλία* : *χώρα*.

3. II, 216.

4. 760, 36.

5. *δάνος* Ἡρωδιανός, *Περὶ Καθολικῆς Προσωδίας* III/I 392.12 = *Περὶ Μονήρους Ἀλέξεως* III/II 941.17 Lentz. Βλ. ἕμως Schwyzer I 340.488, καὶ ἰδίως 512(7). Σχετικὰ χωρὶα καὶ σημασίες βλ. Thesaurus τοῦ Stephanus στὴ λέξη *δάνος*.

6. Ἀνάμεσα στίς μαρτυρίες αὐτές εἶναι καὶ τὰ ἀρχαῖα *Σχόλια* στὴν Ἀλεξάνδρα τοῦ Λυκόφρονος (βλ. Testimonia 16).

7. Γιὰ τὴ λέξη *ἀλανής* βλ. Bechtel II 863, καὶ πβ. Schwyzer I 513.

17) *δέμει* ὁδός (Δ 612)

Ὁ Latte στὸ κριτικὸ τοῦ ὑπόμνημα γιὰ τὴ γλῶσσα αὐτὴ ἀναφέρει πῶς τὸ λῆμμα (*δέμει*) εἶναι ἐπανάληψη τῆς γλῶσσας Δ 11 *δέμει* οἰκοδομεῖ, ἀφῆ-
νοντας ἔτσι ἀκάλυπτο τὸ ἐρμῆνευμα ὁδός. Τὸ ἐρμῆνευμα αὐτὸ ἀντιστοιχεῖ
σὲ λῆμμα *δέρμη*, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴ γλῶσσα Δ 681 *δέρμη* ὁδός <καὶ
δέσμη>, πού μᾶς δίνει τὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου¹.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω γίνεται φανερό πῶς θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι
ἐδῶ ἔχουμε συγχώνευση δύο γλωσσῶν, πού πρέπει νὰ γραφοῦν ἔτσι :

δέμει <οἰκοδομεῖ καὶ *δέρμη*> ὁδός.

Ἀλλὰ ἐνῶ γιὰ τὴ γλῶσσα *δέμει* οἰκοδομεῖ δὲν ὑπάρχει κανένα πρόβλη-
μα, προβληματικὴ παραμένει ἡ δευτέρη γλῶσσα *δέρμη* ὁδός <καὶ *δέσμη*>².
Καὶ τοῦτο γιὰ τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου εἶναι ἡ μόνη πηγὴ, ὅπου μαρτυ-
ρεῖται λέξη *δέρμη* μὲ τὴ σημασίαν ὁδός, δεδομένου ὅτι στὸ Λεξικὸ τῆς Σού-
δας στὴ λέξη *Δέρμη* διαβάζουμε : *Δέρμη πόλις*³.

Ἡ δυσκολία μεγαλώνει καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ γλῶσσα συμπληρώνε-
ται μὲ τὴ φράση <καὶ *δέσμη*>, πού ὁ Schmidt, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Lat-
te⁴, ἀποδίδει ἐδῶ ἀπὸ τὴ γλῶσσα Δ 679 *δέσμα* πῆρα [καὶ *δέσμη*]. Κι αὐ-
τὸ γιὰ τὴ φράση <καὶ *δέσμη*> δὲν εἶναι ἐρμῆνευμα, ὅπως θὰ νόμιζε κανεὶς,
ἀλλὰ σημαίνει ὅτι τὸ λῆμμα (*δέρμη*) ἀπαντᾶται καὶ μὲ τὸν τύπο *δέσμη*, δι-
νοντας τὴν ἐντύπωση τύπου διαλεκτικοῦ⁵.

Ἦστερα ἀπὸ ὅλα τὰ παραπάνω νὰ ὑποθέσουμε πῶς ὁ Λεξικογράφος μας,
ἢ ἡ πηγὴ ἀπ' ὅπου ἄντλησε, στὸ λῆμμα *δέρμη* (κατὰ τὸν Καπίτωνα)⁶ ἀπέ-
δωσε τὸ ἐρμῆνευμα ὁδός διαβάζοντας ἐσφαλμένα κέλευθος τὸ ἄρκευθος τοῦ
Ἑρωδιανοῦ⁷ ἢ κάποιος ἄλλης πηγῆς ;

1. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι στὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ πιὸ κάτω (γλ. Δ 701) διαβάζουμε : *δεσμή* ὁδός, ὅπου ὁ Latte σημειώνει διπλά στὸ ἐρμῆνευμα *crux* (+ ὁδός), θεωρώντας ὅτι εἶναι λανθασμένο καὶ γράφει στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα : *fl.* (= *fortasse*) *ἄρμος* (= περιδέρσιο). Ἀπὸ τὴ γλῶσσα αὐτὴ γίνεται φανερό πῶς ἡ φράση καὶ *δέσμη* (γλ. Δ. 612), δὲν εἶναι ἐρμῆνευμα, ἀλλὰ δευτέρος τύπος τοῦ λήμματος *δέρμη* (βλ. πιὸ πάνω).

2. Βλ. σημ. 1.

3. Πβ. καὶ Στέφ. Βυζάντ. Ἑθνικὰ 225, 204 *Δέρβη*, φροῦριον Ἰσαυρίας καὶ λι-
μῆν ... Καπίτων δὲ *Δέρμην* φησί. Ἐπίσης Ἑρωδιανός, *Περὶ Καθολικῆς Προσωδίας*
III/I 276,7 (καὶ 307, 28) Lentz.

4. Βλ. κριτικὸ ὑπόμνημα στὴν ἐκδοση τοῦ Latte γιὰ τὴ γλ. Δ. 679.

5. Ὅπως π.χ. *θέσμα*, *δικαστᾶρ*, *κορηῆται* = *θέσμα*, *δικαστής*, *κοσμηταί* στὴ διά-
λεκτο τῶν Ἠλείων.

6. Βλ. σημ. 3.

7. *Περὶ Καθολικῆς Προσωδίας* III/I 276,7 Lentz οὕτω λέγουσί τινες *Δέρβην*
φροῦριον Ἰσαυρίας καὶ λιμένα. Ἔστι δὲ τῆ τῶν Λυκαόνων φωνῆ ἄρκευθος.

18) *δίωψ· οἰκονόμος* (Δ 1937)

Σύμφωνα με τὴ γνώμη τοῦ Latte¹, ἡ γλῶσσα αὐτῆ, ὅπως καὶ ἡ γλ. Δ 32 *διοτήρ· κατάσκοπος*, προῆλθε ὕστερα ἀπὸ φθορὰ ἀπὸ τῆ γλῶσσα *διοπτήρα· κατάσκοπον* (Δ 1903).

Σχετικὰ μὲ τὴ γλῶσσα *διοτήρ· κατάσκοπος*, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Latte εἶναι σωστὴ, ἂν καί, νομίζω, θὰ ἦταν προτιμότερο, ἀντὶ νὰ κάνει τὸ συσχετισμὸ ἀνάμεσα στὶς δυὸ γλῶσσες (Δ 32=Δ 1903), νὰ διορθώσει τὸ φθαρμένο λῆμμα (*διοτήρ*) σὲ *διοπτήρ*².

Δύσκολα ὅμως θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ δεχθεῖ ὅτι καὶ ἡ γλ. Δ 1937 (*δίωψ· οἰκονόμος*) ἔχει ὅποιαδήποτε σχέση, σημασιολογικὴ ἢ παλαιογραφικὴ, μὲ τὴ γλῶσσα Δ 1903 (*διοπτήρα· κατάσκοπον*). Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, καὶ ὕστερα ἀπὸ σύγκριση μὲ τὴ γλῶσσα *διόψω· οἰκονόμω, ἐπιμελητῆ*, ποὺ μαρτυρεῖται σὲ κάποιον κώδικα τοῦ Ἐρωτιανοῦ³, ποὺ παραθέτει τὴ λέξη ἀπὸ χωρίο τοῦ Ἰπποκράτη⁴, πρότεινα διόρθωση τοῦ λήμματος σὲ *δίωπος*⁵.

Ξαναγυρίζοντας τώρα στὸ (φθαρμένο) λῆμμα *δίωψ*, θὰ πρέπει νὰ πῶ ὅτι προσωπικὰ δὲ θεωρῶ ἀπίθανο νὰ πρόκειται γιὰ μεταπλασμένη ὀνομαστικὴ, σχηματισμένη - ἴσως ἀπὸ κάποιον Γραμματικὸ - ἀπὸ ἀρχαϊστικὴ τάση καὶ ἀνανογικὰ πρὸς τὰ ἐπίθετα σὲ -*οψ* (*οἶνοψ, νῶροψ, κλπ.*) ἀπὸ τὴ λέξη *δίωπος*, ποὺ θεωρήθηκε ὡς γενικὴ, ὅπως π.χ. *θύλακος > θύλαξ -ακος*.

19) *δυσμήν· ἐχθρός* (Δ 2609)

Στὴν περίπτωση αὐτῆ ὁ Latte⁶ πιστεύει πῶς τὸ λῆμμα (*δυσμήν*) προῆλθε ὕστερα ἀπὸ φθορὰ ἀπὸ τὸ λῆμμα τῆς γλῶσσας Δ 2607 *δυσμενής· ἐχθρός, πολέμιος, ἀντίπαλος*.

Κατὰ τὴ γνώμη μου, εἶναι πιθανότερο νὰ πρόκειται γιὰ διτογραφία, ποὺ παραδόθηκε μὲ φθορὰ, τῆς ἐπόμενης γλῶσσας (Δ 2610) *δύσμηνης· βαρύθυμος, ὀργίλος, ἐχθρός*. Ἡ παλαιογραφικὴ σχέση ἀνάμεσα στὰ λήμματα

1. Βλ. κριτικὸ ὑπόμνημα στὴ γλ. *δίωψ*.

2. Τὸ γεγονός ὅτι ἡ λέξις ἀπαντᾶται στὸ Κ 562 τῆς Ἰλιάδας *τὸν ῥα διοπτήρα στρατοῦ ἔμμεναι ἡμετέροιο καὶ μάλιτα μόνο τὴν αἰτιατικὴ*, δὲ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ εἶναι δεσμευτικὸ γιὰ τὴ διόρθωση ποὺ ἀναφέρω πρὸ πάνω Κι αὐτὸ γιὰτὶ μπορούσε κάλλιστα ὁ Λεξικογράφος μας ἔχοντας ὑπόψη τοῦ τὴ λέξη στὴν αἰτιατικὴ, νὰ τὴν παραθέσει καὶ στὴν ὀνομαστικὴ.

3. Βλ. E. Nachmanson, *Erotianstudien*, Uppsala 1917 81.

4. V 246, 21 Littre.

5. Λῆμμα *δίωπος* παραθέτουν τόσο τὸ *Λεξικὸ* τοῦ Ἡσυχίου (γλ. Δ 1898 - 99) ὅσο καὶ ἄλλες πηγές, ὅπως π.χ. τὸ *Λεξικὸ* τοῦ Πολυδεύκη (7,139), τὸ *Μ. Ἑτυμολογικὸ* (278,7), ὁ *Ἐδστάθιος* (263,19), *Λεξικὸ* Ἐρωτιανοῦ (31,6). Σὲ καμιά ὅμως τὸ ἐρμήνευμα *οἰκονόμος* δὲν περιλαμβάνεται ἀνάμεσα στὰ ἐρμηνεύματα.

6. Βλ. κριτικὸ ὑπόμνημα στὴ γλ. *δυσμήν*.

τῶν δύο γλωσσῶν εἶναι φανερῆ, ὅσο γιὰ τὴν νοηματικὴ ταύτιση τῶν ἑρμηνευμάτων τους, δὲ χρειάζεται νὰ γίνῃ λόγος.

Ἡ λέξις *δύσμηνης*, σχηματισμένη ὅπως οἱ: *βαρύμηνης*, *διχόμενης*, *τριτόμηνης*, κ.ά., μαρτυρεῖται σὲ ἀρκετὲς πηγές¹, στὶς ὁποῖες πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ τὸ *Λεξικὸ* τοῦ Πολυδεύκη 1,39 *Bethe*... καὶ θεὸν *δύσμηνην*, καὶ ἀπαντᾷται στὴν *Παλατινὴ Ἀρθολογία* 9,69 *μητρονίης δύσμηνης ἀεὶ χόλος*.

20) *δυστάλεος*: *ῥυπαρός* (Δ 2663).

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα², ὁ Latte συσχετίζει τὴν παραπάνω γλῶσσα μὲ τὴ γλ. A 8349 *ἀυσταλέος*: *κατάξηρος*. *αὔστηρός*. *αὐχημρός*. *ἀστόλιστος*, θεωρώντας τὴν διττογραφία, γιαντὸ καὶ τὴν ὀβελίζει.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι παλαιογραφικὰ τὰ λήμματα τῶν δύο γλωσσῶν (*ἀυσταλέος* - *δυστάλεος*) ταυτίζονται, νοηματικὰ ὅμως τὰ ἑρμηνεύματά τους ἀπέχουν πολὺ. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ξεκινώντας ἀπὸ τὸ ἑρμηνεῦμα, πρότεινα διόρθωση τοῦ λήμματος σὲ *δειςαλέος* ὕστερα ἀπὸ σύγκρισή του μὲ τὶς γλῶσσες Δ 1963 - 64 *δίσαλα* (= *δείσαλα*)³: *ἀκαθαροσία* - *δισαλέος* (= *δεις*-)³: *ῥυπαρός*. Ἀπὸ παλαιογραφικὴ ἀποψη, ἡ γραφὴ *δυστάλεος* ἐξηγεῖται, ἂν θεωρήσουμε ὅτι προῆλθε ἀπὸ τὸ *δυσαλέος*⁴, πᾶνω ἀπὸ τὸ ὁποῖο γράφτηκε ἀπὸ χέρι διορθωτῆ τὸ *ῖ* (ὡς διόρθωση τοῦ *υ*), ποὺ κάποιος ἀντιγραφεὺς διαβάζοντάς το *τ* τὸ ἔβαλε στὸ λῆμμα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προκύψῃ ἡ γραφὴ *δυστάλεος* (μὲ παρατοπισμὸ, φαινόμενο συχνότατο στὰ βυζαντινὰ χειρόγραφα).

Ἡ λέξις *δειςαλέος* (*δείσα*) μᾶς παρὰδίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἄμεση καὶ ἀπὸ τὴν ἔμμεση παρὰδοση. Γιὰ τὰ χωρὶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, στοὺς

1. Βλ. Testimonia (19).

2. Στὴ γλ. *δυστάλεος*.

3. Γιὰ τὶς λέξεις αὐτὰς εἰδικὰ βλ. Solmsen, Beiträge 238. Ἐχει παρατηρηθεῖ, ἰδιαίτερα στὸν Ἡσύχιον (βλ. Gram. Graeci III/I CXCH Praefatio, Lentz), ἡ συχνὴ ἐναλλαγὴ στὴ χρῆση ἀνάμεσα στὰ *ει* - *ι* (π.χ. *δείναις* - *δείναις* - *δεινεῖναι* = -*διν*). Πρέπει ὥστόσο νὰ ποῦμε ὅτι στὶς περισσότερες περιπτώσεις (ὅπως *δειςαλέος* - *δισαλέος*), ἡ διαφορὰ γραφῆς ὀφείλεται στὴ διαφορετικὴ ἑτυμολόγηση τῆς λέξεως ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς (ἢ ὁποῖα ὅμως μερικὲς φορές διασώζει διαλεκτικὰς φωνητικὰς μεταλλαγὰς). Πβ. *M. Ἐτυμολογικὸ* 262,3 *Δείσα*: *ὕγρασία*, ὁ *ὕγρῳδης* καὶ *βοτανῳδης* τόπος. *παρὰ τὸν δεῦσα μέλλοντα* (*σημαίνει τὸ βρέχω*) *γίνεται δεῦσα, καὶ δεῦσα, ἢ δυσωδία. Εἴρηται παρὰ τὸ δῖω τὸ διὰ τοῦ ι γραφόμενον*, κλπ.

4. Εἶναι γνωστὰς οἱ παρετυμολογίαι τῶν Βυζαντινῶν, ποὺ τὶς περισσότερες φορές δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ διαβλέψουν τὴν διαλεκτικὴν διαφοροποίησιν ἀνάμεσα σὲ δύο διαφορετικὰς γραφὰς τῆς ἰδίας λέξεως. Ἀπὸ μιὰ τέτοια παρετυμολογίαν μπερδεῖ πολὺ εὐκόλα νὰ προκύψῃ σύγχυση σχετικὰ μὲ τὴ γραφὴ μᾶς λέξεως ἀνάμεσα στὰ *υ* - *ι*. Πβ. π.χ. Εὐστάθιος 413,3 *Τὸ γοῦν μῖσος ἐκ τοῦ μύειν παρῆκται, ἐξ οὗ καὶ τὸ μῖσος. μύει γάρ... ὁ μισῶν* Ἔτσι: *χῦ(ν)ω > χιτών, φῶ > φιτός, φῖτος* σύμφωνα μὲ τοὺς Βυζαντινοὺς. Βλ. ὁμῶς Γ. Χατζηδάκι, Ἀκαδ. Ἀναγνώσμ. I 383 κ.έ.

όποιους ἀπαντᾶται, βλ. στὸν Thesaurus τοῦ Stephanus. Ἀπὸ τὶς πηγές, στὶς ὁποῖες μαρτυρεῖται ἀναφέρω τὸ *Λεξικὸ* τοῦ Ζωναρᾶ καὶ τὸ *Λεξικὸ* τῆς Σοῦδας², ὅπου ὁμως ἀνάμεσα στὰ ἐρμηνεύματα δὲν περιλαμβάνεται τὸ ἐρμηνεῖμα *ῥυπαρός*. Τὸ ἐρμηνεῖμα αὐτὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ *Λεξικὸ* τοῦ Ἡσυχίου (γλ. Δ 1964) μᾶς τὸ δίνουν καὶ τὰ *Σχόλια* στὸν Προτρεπτικὸ τοῦ Κλήμη τοῦ Ἀλεξανδρέα³.

21) *ἐδάαια*: *ἐρημία* <σπάνις> (E 386)

Στὴν παραπάνω περίπτωση ὁ Latte ὑποθέτει πὼς τὸ λῆμμα ἴσως ἦταν *ἐνδεια*.

Θεωρῶ περισσότερο πιθανὸ τὸ λῆμμα (*ἐδάαια*) νὰ προῆλθε ὕστερα ἀπὸ φθορὰ ἀπὸ τὸ λ. τῆς γλώσσας E 2729 *ἐνδαναία*: *ἐρημία*, μὲ τὸ ὁποῖο καὶ ταυτίζεται (σχεδὸν) παλαιογραφικὰ καὶ σημασιολογικὰ.

Πρέπει ὥστόσο νὰ πῶς πῶς ἡ γλ. *ἐνδαναία*: *ἐρημία* δὲ μαρτυρεῖται πούθεν ἄλλοῦ⁴. Τὸ γεγονὸς αὐτό, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ σκοτεινὴ ἀπὸ μιὰ πρῶτη ἄποψη ἑτυμολογικὴ προέλευση τῆς λέξεως *ἐνδαναία*, δὲ νομίζω ὅτι θὰ πρέπει νὰ μᾶς κάνει ἐπιφυλακτικὸς σχετικὰ μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς⁵.

22. *εἰλύει*: *κοιμᾶται* (E 913)

Στὴν περίπτωσι αὐτῆ ὁ Latte⁶ θεωρεῖ βέβαιον πὼς τὸ λῆμμα ἦταν *ιλινύει* (= *ἐιλινύει*).

Ἀπὸ παλαιογραφικὴ ἄποψη θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ κάνει ἀποδεκτὴ τὴ διόρθωσι πού προτείνει ὁ Latte. Τότε ὁμως ἀναγκαστικὰ θὰ προσέκρουε στὴ σημασιολογικὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ ἐρμηνεῖμα *κοιμᾶται* καὶ τὰ ἐρμη-

1. 479 Tittmann *δεισαλέα*: *δίλυρος*, *βοτανώδης*, ἢ *κοπρώδης*.

2. I 35, 366 Adler *Δεισαλέα*: *κοπρώδη*, *δεῖσα γὰρ ἢ κόπρος*.

3. Βλ. Testimonia (20).

4. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι δὲν τὴν παραθέτει οὔτε ὁ Thesaurus τοῦ Stephanus, ἂν καὶ τοῦτο εἶναι φυσικὸ, γιὰ τὸν Ἡσυχίον, τὴ μόνη πηγὴ ὅπου μαρτυρεῖται, μᾶς παραδίνεται μὲ φθορὰ (*ἐνδάναι*), ἡ γραφὴ δὲ *ἐνδαναία* εἶναι διόρθωσι τοῦ Latte. Βλ. Schmidt στὴ γλ. *ἐνδάναι*.

5. Ὁ Latte στὸ κριτικὸ του ὑπόμνημα συσχετίζει τὴ λέξη μὲ τὸ ἐπίρρημα *δὴν* (= *μακράν*), ἴσως ὄχι χωρὶς ἐπιτυχία (πβ. *δὴν* - *δάν* (*δωρικόν*), *δηναιός* - *δαναιός*), ἂν λάβει κανεὶς ὑπόψη του ὅτι ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους οἱ ἀπομεμακρυσμένοι τόποι θεωροῦνταν «*ἐρημοὶ*» ἀπὸ ἀνθρώπους. Πβ. π.χ. *Αἰσχ.* Προμ. 1/2 *Χθονὸς μὲν ἐς τηλουρόν ἤκομεν πέδον, / Σκύθην ἐς οἶμον, ἄβροτον εἰς ἐρημίαν*.

6. Βλ. κριτικὸ ὑπόμνημα στὴ γλ. *εἰλύει*.

νεύματα τοῦ λήμματος εἰλινύει πού μᾶς δίνει τό ἴδιο τὸ *Λεξικό* τὸ 'Hσυχίου¹ γλ. Ε 2095 *ἐλινύειν σχολάζειν, λήγειν, ὀκνεῖν, ἀναπαύεσθαι στραγγυέεσθαι ἢ διατρίβειν*.

Ἐκινώντας ἀπὸ τὸ ἐρμήνευμα (*κοιμᾶται*) καὶ ὕστερα ἀπὸ σύγκριση μὲ τὴ γλώσσα I 588 *ἰλύει (=εἰλύει)² [κοιμᾶται]. κρύπτει. συστρέφει*, ὅπου ὁ Latte στὸ κριτικό του ὑπόμνημα τὸ ἐρμήνευμα *κοιμᾶται* τὸ ἀποδίδει σὲ λήμμα *ιαύει*, προτείνω διόρθωση σὲ *εἰαύει (=ιαύει)²*, πού καὶ παλαιογραφικᾶ³ καὶ νοηματικᾶ ταυτίζεται μὲ τὸ λήμμα τῆς γλώσσας πού συζητῶ.

'Ἡ λέξη *ιαύει* ἀπαντᾶται στὸ *Ρῆσο* τοῦ Εὐριπίδη 740/41 *Ποῦ δῆθ'* *Ἐκτωρ/ τὸν ἑπασπίδιον κοῖτον ιαύει*; μαρτυρεῖται δέ, ἐκτός ἀπὸ τὸ *Λεξικό* τοῦ 'Hσυχίου, στὸ *Λεξικό* τοῦ Ζωναρᾶ 1082 *ιαύει κοιμᾶται*, κλπ. Πβ. ἐπίσης *Μ. Ἑτυμολογικὸ* 464,32 *Ἰαύω: Τὸ κοιμῶμαι παρὰ τὸ αὖω, πλεονασμῶ τοῦ ι, κλπ.* - *Λεξικὸ* Σούδας στή λέξη *Ἰαύειν: κοιμᾶσθαι καὶ ἐνδιατρίβειν.* - *Ἀπίωνος Γλῶσσαι Ὀμηρικᾶ⁴ ιαύειν κοιμᾶσθαι. ἐπαυλίζεσθαι.*

23) *ἐπικόρρι* *ἐπικονδυλίω* (E 4881)

'Ἐδῶ θεώρησα πολὺ πιθανὸ ἢ γλώσσα νὰ εἶναι διττογραφία παραδομένη μὲ φθορὰ τῆς ἐπόμενης γλώσσας E 4882 *ἐπικόρριστον κατακονδύλιστον*. Πρέπει ὅμως νὰ πῶ πῶς τέτοια γλώσσα δὲ μαρτυρεῖται πουθενὰ ἄλλοῦ, πράγμα πού θά μπορούσε νὰ μᾶς κάνει ἐπιφυλακτικούς σχετικά μὲ τὴν ἀποδοχὴ της. Βέβαια, ἀπὸ ἐτυμολογικὴ ἀποψη, εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ λέξη *ἐπικόρριστος* (-ον) σχετίζεται μὲ τὴν ἔκφραση *ἐπὶ κόρρης* (*πατάσσειν ἢ τύπτειν*), πού ἀπαντᾶται σὲ πολλούς, ἀττικούς ἰδίως, συγγραφεῖς⁵. Ἀπὸ τὴν ἔκφραση αὕτῃ προῆλθε τὸ ρῆμμα *ἐπικόρριζω* (=χτυπῶ στὸν κρόταφο, στὸ κεφάλι), πού ἀπαντᾶται

1. Πβ. ἀκόμη *Λεξικὸ* Ζωναρᾶ 693 *Ἐλινύω, βραδύνω, ἡσυχάζω*. - *Λεξικὸ* Σούδας στή λέξη *Ἐλινύειν: ἡσυχάζειν, βραδύνειν*. - *Μ. Ἑτυμολογικὸ* 330,49 *Ἐλινύειν: Ἀργεῖν, σχολάζειν. ὁ δὲ Ταραντῖνος τὸ ἡσυχίζειν, κλπ.* (πβ. 330,52). - *Σχόλια Αἰσχ. Προμ.* 53 *ἐλινύοντα: βραδύνοντα*.

2. Γιὰ τὴ συχνή, στὸν 'Hσύχιο ἰδίως, ἐναλλαγή στή χρῆση ἀνάμεσα στὰ *ει-ι* καὶ τοὺς λόγους στοὺς ὁποίους αὕτῃ ὀφείλεται βλ. σελ. 325 σημ. 3. Ἐδῶ περιορίζομαι νὰ παραθέσω ἓνα ἀκόμη παράδειγμα ἀπὸ τὸ *Μ. Ἑτυμολογικὸ* 299, 54 *Εἰλυτπάσθαι: Τὸ ὁμοίως τῶ ὀφει καὶ τῶ σκώληκι κινεῖσθαι... Ἰ γραπτέον. Ζῆτει εἰς τὸ ι, ἀπὸ τὸ ὅποιο φαίνεται ὅτι ἡ διαφοροποίηση στὴν ἐτυμολόγηση μιᾶς λέξεως εἶναι φυσικὸ νὰ ἐπιδρᾶ στὴν γραφὴ της κατὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο. Γενικότερα γιὰ τὴν ἐναλλαγή *ει-ι* βλ. Γ. Χατζηδάκι, Ἀκαδημ. Ἀναγνώσμ. I 398 κ.ε.*

3. Εἶναι γνωστὸ ὅτι στὰ χειρόγραφα συγγέρονται παλαιογραφικᾶ τὰ *Α* - *Α* Πβ. π.χ. γλ. Δ 234 *δάντα ζυγά (=τά>λαντα)* στὸν 'Hσύχιο.

4. = L G M 319,26 Latte - Erbse.

5. Βλ. Δημοσθ. 569,9 *ἐπάταξε χορηγοῦντ' ἐπὶ κόρρης*. Τοῦ ἴδιου 537,27 *δταν κονδύλοις, δταν ἐπὶ κόρρης* (*παταχθῆ*;). Πβ. Πλάτ. *Γοργ.* 486c, κ.ε.

στον Ἀριστοτέλη *Περὶ τὰ Ζῶα Ἱστορ.* 9,8 καὶ τῶν *περδίκων* δ' οἱ τιθασοὶ τοὺς ἀγρίους *πέρδικας* ὀχεύουσι καὶ ἐπικορρίζουσι¹ καὶ ὑβρίζουσι. Ἦταν λοιπὸν εὐκόλο ἀπὸ τὸ ρῆμα ἐπικορρίζω νὰ δημιουργηθῆ ἀπὸ κάποιο Γραμματικὸ (ἢ καὶ Λεξικογράφου) τὸ ἐπιθετὸ ἐπικόρριστος², ὅπως καὶ τὸ ἀντίθετό του ἀνεπικόρριστος³, ποὺ μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου Α 4918 ἀνεπικόρριστος· ἀράπιστος, ἀνύβριστος καὶ στὸ Μ. Ἑτυμολογικὸ 103,35 ἀνεπικόρριστος⁴ (sic). ἀνύβριστος.

Ὅσο γιὰ τὴ λέξη *κατακονδύλιστον*, ποὺ ὁ Λεξικογράφος μας ἀποδίδει ὡς ἐρμῆνευμα στὸ λῆμμα ἐπικόρριστον, χωρὶς νὰ παραβλέπω τὴ νοηματικὴ σχέση ἀνάμεσα στὶς δύο λέξεις (ἐπικόρριστον - κατακονδύλιστον) θεωρῶ πιθανότερο νὰ ἔχουμε ἀπλῶς παράθεση δύο ἐπιθέτων ποὺ λήγουν σὲ -ιστος παρμένων ἀπὸ κάποιο σχετικὸ «βιβλίον», ποὺ περιεῖχε ὁμοιοκατάληκτες λέξεις (π.χ. ρῆματα σὲ -ω, οὐσιαστικὰ ἀρσενικὰ σὲ -ος, οὐδέτερα σὲ -ον, κλπ.)⁵.

24) ἐράναι· βωμοὶ (E 5616)

Στὴν προσπάθειά μου νὰ διορθώσω τὸ θαρμένο λῆμμα (*ἐράναι*) παραπέμπω στὸ λῆμμα τῆς γλώσσας Ο 1348 *δρυμος· βωμός*. οἱ δὲ *δρυμβος*, μὲ τὴ σκέψη ὅτι πιθανὸν νὰ ὑπάρχει κάποια σχέση ἀνάμεσα στὶς δύο γλώσσες, ὅποτε μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὅτι τὸ λῆμμα *ἐράναι* προῆλθε ἀπὸ τὸ *δρυμοὶ* ὕστερα ἀπὸ φθορά.

Ἡ γλώσσα στὴν ὁποία παραπέμπω (Ο 1348), ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου, μαρτυρεῖται μόνον στὸν Ἡρωδιανό⁶, καὶ μάλιστα αὐτολεξεῖ (*δρυμος· βωμός*. οἱ δὲ *δρυμβος*), πράγμα ποὺ σημαίνει ὅτι ἢ ὁ Λεξικογράφος μας τὴν πῆρε ἀπὸ τὸν Γραμματικὸ ἢ καὶ οἱ δύο ἀντλήσαν ἀπὸ κοινὴ πηγή.

Ἡ λέξη ὅπως μᾶς παραδίνεται μὲ τὸν διπλὸ τύπο *δρυμος - δρυμβος* δημιουργεῖ προβλήματα σχετικὰ μὲ τὴν ἐτυμολογικὴ προέλευσή της. Σύμφωνα-

1. Ἡ γραφὴ τοῦ ρήματος *ἐπικορρίζουσι* μὲ ἓνα ρ (=ἐπικορρίζουσι), ποὺ παραδίδουν τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἀριστοτέλη, ἂν δὲν εἶναι σφάλμα τοῦ ἀντιγραφέα, συντελεῖ ἐνδεχομένως στὴ σημασιολογικὴ διαφοροποίηση ἀνάμεσα στὰ ρήματα *ἐπικορρίζω* (= χτυπῶ, κλπ.) καὶ *ἐπικορρίζω* (=;). Βλ. LSJ στὴ λέξη *ἐπικορρίζω* καὶ πβ. Λεξικὸ τοῦ Μοίρη 380 Pierson ὑποκορρίζεσθαι ἀττικῶς, ἐπικορρίζεσθαι ἑλληνικῶς, καὶ σχετικὴ σημείωση τοῦ ἐκδότη.

2. Βλ. P. Chantraine, *La Formation des Noms en Grec Ancien*, Paris Klincksiek 1933 302.

3. Πβ. τὸ ζευγάρει τῶν ἐπιθέτων *ἀσκότιστος - ἀνεπισκότιστος*: Buck - Petersen, *A Reverse Index of Greek Nouns and Adjectives*, Olms Hildesheim - N.Y. 1970 516.

4. Βλ. πιδὸ πάνω σημ. 1.

5. Πβ. Ἀμβροσιανὸ Λεξικὸ (ἀνέκδ.), ὅπου συνήθως τὰ λήμματα παρατίθενται κατὰ ὁμάδες σύμφωνα μὲ τὴν κατάληξή τους.

6. *Περὶ Ὁρθογραφίας*, III/II 561,25 Lentz.

να με τὸν E.H. Sturtevant¹, ὁ τύπος *δρυμβος*, πού εἶναι ἡ διαφοροποιημένη μορφή τοῦ τύπου *δρυμος*², πιθανόν σχηματίσθηκε ἀπὸ τὸ ρῆμα *δρύττω* (-*σσω*)³ μετὰ τὸ χειλικὸ πρόσφυμα -(μ)βος, μετὰ τὸ ὁποῖο σχηματίσθηκαν ἀρκετὲς λέξεις πού σχετίζονται μετὰ τὴ λατρεία (μᾶλλον τοῦ κάτω κόσμου), ὅπως π.χ. (*κύβος*), *κύμβος*⁴ > *κύμβαλον*, *τύμβος*⁵, *ἱαμβος*, *διθύραμβος*, *θρίαμβος*, *δokkaβος*, κ.ά.

Ἡ ἐτυμολόγησις αὐτὴ εἶναι ἀρκετὰ πιθανή, μολονότι προσκρούει στὸ γεγονός ὅτι δὲν καλύπτει τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ὑπερωικοῦ φθόγγου χ, πού πιστοποιεῖται στὸ ριζικὸ θέμα τοῦ *δρύττω* <*δρύχ*- (Πβ. *δρυεῖς*, *δρυχή*, *δρυγμα*, κ.ά.)⁶

Νὰ συσχετίσουμε τὴ λέξιν *δρυμος* - *δρυμβος* μετὰ τὸ ρῆμα *δρούω*⁷, ἀπὸ ριζικὸ θέμα *ορ (ἀπ' ὅπου τὸ ρῆμα *ορ-νυμι*)⁸; Τότε ὁμοίως ἡ λέξιν *δρυμος* - *μβος* θὰ σημαίνει τὸν ὑπερψωμένο βωμό (πβ. λατ. *altar* <*salio*).

25) εἶνα· δέδια (E 6902)

Ἐδῶ ὁ Latte προσπαθώντας νὰ διορθώσει τὴ φθαρμένη γλῶσσα προτείνει γραφὴν *σεῦα*· *ἐδέδιξα*. Ὁ τύπος *σεῦα* (ἀνάυξητος) Ἀόριστος τοῦ *σεύω* (=καταδιώκω) ἀπαντᾷ στὸν Ὀμηροῦ Y 189 *σεῦα κατ' Ἰδαίων ὀρέων ταχέεσσι πόδεσσι*, ὅσο γιὰ τὸν τύπο *ἐδέδιξα* (Ἀόριστος τοῦ *δεδίτω* = φοβῶ, φοβίζω), αὐτὸς δὲ μαρτυρεῖται πούθενά.

1. Labial Terminations *CPH* 5(1910) 341.

2. Γιὰ τὸν σχηματισμὸ τῶν λέξεων σέ - *μος* βλ. P. Chantraine, ὁ.π., 132 κ.έ.

3. Σύμφωνα μετὰ τὴν ἀποψὴν τοῦ πρόκειται μᾶλλον γιὰ ἓνα εἶδος ὀρύγματος ὅπου προσφέρονταν θυσίαι στὶς χθόνιες θεότητες.

4. Πβ. Ἑσυχίος γλ. K 4545 *κύμβος*· *κοῖλος μυχός*, *βυθός*, κλπ. Πβ. λατίν. *cubiculum*.

5. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τῆς λέξεως *τύμβος* ὁμοίωσις παράλληλος τύπος *τύμος* (ἀπὸ Κερκυραϊκὴ Ἐπιγραφὴ. Βλ. Δημητράκου, *Μέγα Λεξικόν*, κλπ. λ. *τύμος*).

6. Πβ. ὁμοίως τὸν τύπο *δρυμα* (= *δρυγμα*) ἀπὸ Κρητικὴ ἐπιγραφὴ τοῦ II/I π.Χ. αἰῶνα (Schwyzer I 523). Ἡ ὑπαρξὴ τοῦ τύπου αὐτοῦ μολονότι ἐπισχυτικὴ τῆς ἐτυμολογήσεως τῆς λέξεως *δρυμος* ἀπὸ τὸ *δρύττω*, δὲν μπορεῖ νὰ κριθεῖ ἀρκετῆ, μὰ καὶ ἡ λέξιν *δρούα* (*δρουα* Ἀριστ. *περὶ Ἡρωδ. Τεχν.* I 303), πού ὁ Frisk (II 431) συνδέει ἐτυμολογικὰ μετὰ τὸ ρῆμα *δρύσσω* δὲ νομίζω πὼς μπορεῖ νὰ χρησιμεύσει σὰ παράδειγμα ἐλλείψεως τοῦ ὑπερωικοῦ φθόγγου (χ), γιὰτὶ εἶναι ζήτημα κατὰ πόσο προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα *δρύσσω* (σκάπτω) καὶ ὄχι, ὅπως πιστεύω, ἀπὸ τὸ *δρούω* (= ὀρυῶ, κινουῖμαι). Πβ. Ἑσυχ. γλ. O 1290 *δρούα χορδὴ καὶ σύστημα πολιτικόν*, καὶ O 1342 *δρούα χορδὴ ἐφθῆ* (ὅπου εἶναι ἐμφανὴς φωνητικὰ ἡ προέλευσις (-*ου*>*υ*)).

7. Ὅσο γιὰ τὸ *ου*>*υ* (*δρούω*>*δρυμος*) εἶναι γνωστὴ ἡ μονοφθογγικὴ προφορὰ τοῦ σέ μερικὲς διαλέκτους καὶ ἡ γραφικὴ παράστασις τοῦ μετὰ τὸ γράμμα *υ* πού, μετὰ τὴν υιοθέτησιν τοῦ ἀττικοῦ ἀλφαβήτου παραστάθηκε μετὰ τὸ *υ*. Πβ. καὶ *ἐλλήλουθα*>*ἐλλήλυθα*. Στὴ Νεοελληνικὴ παρατηρεῖται, γιὰ λόγους εὐφωνικούς, ἡ ἀντίστροφη τάσις, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς λέξεις: *πίτουρα*, *κούπα*, κ.ά. *πίτυρα*, *κύπελλον*, κλπ. Ἐνῶ ἡ Τσακωνικὴ καὶ ἡ Κυμαϊκὴ τῆς Κ. Ἰταλίας διασώζουσι τὴν ἀρχαία προφορὰ τοῦ *υ* ὡς *ου*. Βλ. Γ. Χατζηδάκι, Ἀκαδημ. Ἀναγνώσμ. I 398 κ.έξ.

8. Ἑσυχ. γλ. O 1336 *ορτός*· *βωμός*. *Κύπριοι*.

Πρέπει νά ὁμολογήσω ὅτι ἡ προτεινόμενη ἀπό τὸν Latte διόρθωση εἶναι ἄρκετὰ ἑλκυστική, γιὰ τὸ λόγο ὅτι ἱκανοποιεῖ ἐπιπλέον τὴ βασικὴ κριτικὴ ἀρχὴ τῆς *lectio difficilior*.

Τὸ γεγονός ὅτι ἡ προτεινόμενη διόρθωση προσκρούει στὸν ἀμάρτυρο τύπο *ἐδέδιξα*¹ ἀποτελεῖ μειονέκτημά της, ἂν καὶ -ὅπως φαίνεται- οἱ μεταγενέστεροι ἔχοντας θεωρήσει τὸ *δεδίττομαι* παθητικὸ (=φοβοῦμαι)², δημιουργήσαν ἐνεργητικὸ *δεδίττω* (-σσω), πού μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸ *Λεξικὸ* τῆς Σούδας *Δεδίσσω*: ἐκφοβῶ· τὰ δὲ διὰ δύο σσ ρήματα, ... *δεδίσσω καὶ δειδίσσω καὶ δεδίττω*.

Δὲν ἀποκλείεται ἐπίσης τὸ ρῆμα *δεδίττω* νὰ ἦταν σὲ χρῆση καὶ στοὺς ἀρχαίους³, ἂν δεχθοῦμε τὴν εἰκασία τοῦ Florens Christianus⁴ στὸ στίχο 312 τῆς *Εἰρήνης* τοῦ Ἀριστοφάνη *εὐλαβεῖσθ'* ἐκεῖνο νῦν, τὸν *Κέρβερον* *τε δεδίττετε* (ἀντὶ τοῦ *εὐλαβεῖσθ'* ἐκεῖνον τὸν *Κέρβερον* *καὶ δεδίτεσθε*, πού χωλαίνει μετρικᾶ).

Ἦστερα ἀπὸ ὅλα τὰ παραπάνω εἶναι φανερὸ ὅτι θὰ μπορούσε ἴσως νὰ ὑπάρξει Ἀόριστος *ἐδέδιξα* ἀπὸ ρῆμα *δεδίττω* (-σσω), μόνο πού ὡς ἐρμηνεῦμα ὁ τύπος αὐτὸς ἔχει ἀνάγκη νέου ἐρμηνεύματος (= ἐφόβισα π.χ.).

Κατὰ τὴ γνώμη μου πρόκειται γιὰ γλώσσα κολοβωμένη, πού τὴν ἀποκαθιστᾶ στὴν πλήρη μορφή της ἡ ἐπόμενη γλώσσα Ε 6903 *εὐιάδες· ἄμπελοι* πού, νομίζω, θὰ μπορούσε νὰ γραφεῖ *εὐιάδες ἄμπελοι*... (μὲ ἔλλειψη τοῦ ἐρμηνεύματος)⁵. Ἡ λέξη *εὐιάς* (-άδος)⁶ ἀπαντᾶται, ἀπὸ ὅσο μπέρεσα νὰ βρῶ, στὴ *Παλατινὴ Ἀνθολογία* 9603, 7/8 *πᾶσαι φοιταλέαι τε παρηγόριόν τε/ ἐκπλαγέες λύσσα δαίμονες εὐιάδι*.

26) *εὐταλεῖ· ἀτρεμεῖ* (E 7230)

Ὁ Latte στὸ κριτικὸ του ὑπόμνημα γιὰ τὴ γλώσσα αὐτὴ παραπέμπει

1. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι θὰ περίμενε κανεὶς ἐρμηνεῦμα *ἐδίωξα* (βλ. γλ. Σ 458 Schmidt *σεῦα· ἐδίωξα*).

2. Πβ. Λουκ. *Σολομιστής* 22 *Πρὸς δὲ τὸν εἰπόντα Δεδίττομαι τὸν ἄνδρα καὶ φεύγω*, κλπ.—*Εὐστάθ.* 961, 22 *Τὸ δὲ δειδίσεσθαι οἱ μεθ' Ὁμηρον καὶ παθητικῶς λέγουσιν... καὶ ὁ δεδισσόμενος διχῶς νοεῖται, δηλῶν ποτὲ μὲν τὸν ἐκφοβοῦντα, ποτὲ δὲ τὸν φοβούμενον*.

3. Πβ. Ἑρωδιαν. *Περὶ Καθολικῆς Προσωδίας*, III/I 446,17 Lentz *δεδίσσω, δειδίσσω*.

4. Βλ. *Λεξικὸ* τοῦ Μοίρη 118 Pierson.—Πβ. καὶ ἀρχαῖα *Σχόλια* στὸν Ἀριστοφάνη (*Πλοῦτ.* 199) 335 Dübner: *Καὶ δέδοικα μὲν ἐγὼ ἀμεταβάτως, δεδίττω δὲ ἕτερον, πρὸς αἰτιατικὴν συντασσόμενον*.

5. Ἄν καὶ κάτι τέτοιο δὲν εἶναι ἀπαραίτητο.

6. Ἀπὸ τὴ λέξη αὐτὴ τὸ ρῆμα *εὐιάζω*, πού ἀπαντᾶται στὸν *Εὐριπίδη*, *Κύκλ.* 495 Murray *μάκαρ ὅστις εὐιάζει*. Γιὰ περισσότερα βλ. στὸν *Thesaurus* τοῦ Stephanus.

στό λῆμμα τῆς γλώσσας E 6910 *εὐκαλεῖ*· ἀτρεμίζει, πιστεύοντας ἀσφαλῶς ὅτι ὑπάρχει κάποια σχέση ἀνάμεσα στά δύο λήμματα.

Θά προτιμοῦσα διόρθωση τοῦ λήμματος σέ *εὐσταλεῖ*, ὕστερα ἀπό σύγκριση μέ τή γλώσσα E 7201 *εὐσταλεῖ*· ἀτρεμεῖ, πού τὸ λῆμμα τῆς καί παλαιογραφικά καί νοηματικά ταυτίζεται μέ τὸ λῆμμα τῆς γλώσσας πού συζητῶ.

Πρέπει ὥστόσο νά πῶ πῶς γλ. *εὐσταλεῖ*· ἀτρεμεῖ δέ μᾶς παραδίνεται ἀπό καμιά ἄλλη πηγὴ, πράγμα πού σέ συνδυασμὸ μέ τὴ νοηματικὴ ἀσάφεια πού τὴ χαρακτηρίζει¹ πρέπει νά μᾶς κάνει σκεπτικούς κατὰ πόσο παραδίνεται ἀπὸ τὸ Λεξικογράφο μας σωστά².

Νά ὑποθέσουμε πῶς τὰ δύο λήμματα (*εὐκαλεῖ*-*εὐσταλεῖ*) προῆλθαν ἀπὸ τὸ *εὐκαλεῖ* ὕστερα ἀπὸ φθορά; Ἡ νά δεχθοῦμε τὴ διόρθωση τοῦ Vossius (βλ. σημ. 2) σέ *εὐσταθεῖ*; Ὅσο γιὰ τὴ λέξη *εὐκαλεῖ*, πού ὡς ἐρμῆνευμά τῆς ἀποδίνεται τὸ *ἀτρεμίζει*³, βλ. σχετικὰ στὸν Thesaurus στὴ λέξη *εὐκαλέω*, καί πβ. γλ. E 6911 *εὐκαλεία*· ἡσυχία. *εὐκαμία*.

27) ζώϊλλος· στρόφη (Z 227)

Κατὰ τὴ γνώμη τοῦ Latte⁴, πρόκειται γιὰ διτογραφία τῆς γλώσσας Z 235 *Ζώϊλος*⁵· ὄνομα κύριον. Ἔτσι ὅμως ἀφήνεται ἀκάλυπτο παλαιογραφικά καί νοηματικά τὸ ἔστω καί φθαρμένο ἐρμῆνευμα (*στρόφη*). Ὁ Schmidt ἐξ ἄλλου θέλοντας νά τακτοποιήσει τὸ ἐρμῆνευμα γράφει σέ κριτικὴ σημείωση γιὰ τὴν παραπάνω περίπτωση: *Lege Ζωῖλος ὄνομα κύριον (cf. 233) et στρόφη (h.e. στρόφιον) ad gl. 234⁶ refer (=ζώνια· γυναικεῖον ζῶμα)*.

Κατὰ τὴ γνώμη μου ἡ γλώσσα πού συζητῶ εἶναι διτογραφία τῆς γλώσσας E 4946 *ἐπιλλος*· παράστραβος, ἡσυχῆ διάστρφος, κλπ., πού μᾶς ἔχει παραδοθεῖ μέ φθορά⁷. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ προτείνω διόρθωση καί γραφὴ τῆς *ἐπιλλος*· διάστρφος (ἢ: παράστραβος), πού καί παλαιογραφικά καί νοηματικά ταυτίζεται μέ τὴ γλώσσα πού συζητῶ.

1. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ὁ Thesaurus τοῦ Stephanus δὲν παραθέτει ρῆμα *εὐσταλέω* (-ῶ), ὁπότε ὁ τύπος *εὐσταλεῖ* μόνο δοτικὴ τοῦ ἐπιθέτου *εὐσταλής* θά μπορούσε νά χαρακτηριθεῖ.

2. Ἦδη ὁ I. Vossius πρότεινε τὴν-πολὺ πιθανή-διόρθωση *εὐσταθεῖ*· ἀτρεμεῖ. Βλ. LSJ στίς λέξεις *εὐσταθῶ* - ἀτρεμῶ.

3. Γενικά γιὰ τὰ ρήματα σέ -ίζω σέ σχέση μέ τὰ σέ -ῶ βλ. Smyth, *Dialekte* I 484 - Bechtel III 184.

4. Βλ. κριτικὸ ὑπόμνημα στὴ γλ. *ζώϊλλος*.

5. = *Ζωῖλος* πβ. Ἡρωδιαν. *Περὶ Ὁρθογραφίας* III/II 446.1 καί 5 Lentz.

6. = 236 τοῦ Latte.

7. Θά μπορούσε ἐπίσης νά θεωρηθεῖ ὅτι πρόκειται γιὰ δύο γλώσσες συγχωνευμένες σέ μία, μέ τὸ λῆμμα τῆς μιᾶς *Ζώϊλλος* (ὅπου ἀντιστοιχεῖ ἐρμῆνευμα: ὄνομα κύριον) καί ἐρμῆνευμα τῆς ἄλλης *στρόφη* (= διάστρφος) πού ἀντιστοιχεῖ σέ λῆμμα *ἐπιλλος*. Πβ. *δέμει* ὁδός πιδ πάνω, σελ. 323.

Ἡ λέξη *ἐπιλλος* μὲ β' συνθετικὸ τῆ λέξη *ἴλλος* (= ὀφθαλμός)¹, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ *Λεξικὸ* τοῦ Ἑσυχίου μᾶς παραδίνεται ἀπὸ τὸν Ἑρωδιανὸς² *ἐπιλλος* (χωρὶς τὴ σημασία της), ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα *Σχόλια* στὸν Ἀπολλώνιο τὸν Ρόδιο³ 42 *Wendel ἐπιλλίζων δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπιμυκόμενος*: *ἐπιλλοὶ γὰρ οἱ στραβολί*, καὶ ἀπὸ τὸν Εὐστάθιο 206,29 *τινὲς δὲ ὅτι ἐπιλλος ὁ παράστραβος καὶ διτι ὁ στραβλός, ὃν οἱ παλαιοὶ στραβὸν λέγουσι*, κλπ. Πβ. καὶ γλ. I 581 *ἰλλώπτειν στραβίσειν, ἀπὸ τῶν ἰλλων τῶν ὀφθαλμῶν*.

28) *ἠρώπτει σκοπεῖ* (H 870)

Στὴν παραπάνω περίπτωση ὁ Latte, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ κριτικὸ τοῦ ὑπόμνημα γιὰ τὴ γλώσσα αὐτῆ, διόρθωσε τὸ ἐρμηνεῦμα *σκώπτει*, πού μᾶς παραδίνει ὁ καλύτερος κώδικας τοῦ Ἑσυχίου, σὲ *σκοπεῖ*, διορθώνοντας ταυτόχρονα καὶ τὸ φθαρμένο λῆμμα (*ἠρώπτει*) σὲ *δρώπτει*, ὁπότε ὅλη ἡ γλώσσα ἀποκαθίσταται σύμφωνα μ' αὐτὸν ἔτσι: *δρώπτει σκοπεῖ*.

Νομίζω πὼς δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἐπιφέρουμε τόσο μεγάλη ἀλλαγὴ στὴ γλώσσα προκειμένου νὰ ἀποκαταστήσουμε τὴ φθορὰ μὲ τὴν ὁποία μᾶς παραδόθηκε. Καὶ τοῦτο γιατί μπορούμε κάλλιστα νὰ διορθώσουμε τὸ φθαρμένο λῆμμα (*ἠρώπτει*) σὲ *θρώπτει*, ὕστερα ἀπὸ σύγκριση μὲ τὴ γλώσσα Θ 809 *θρώπτει σκώπτει*. Ἔτσι τὸ φθαρμένο λῆμμα ἀποκαθίσταται πλήρως, μὴ καὶ ὑπάρχει ἀπόλυτη παλαιογραφικὴ καὶ νοηματικὴ ταύτιση.

Εἶναι βέβαια γεγονός ὅτι τὸ *Λεξικὸ* τοῦ Ἑσυχίου εἶναι ἡ μὴ πηγὴ, ὅπου μαρτυρεῖται ἡ γλώσσα αὐτῆ (*θρώπτει*) πράγμα πού καὶ τὴν ἀποδοχὴ της κάνει προβληματικὴ καὶ ὡς ἓνα σημεῖο ἐξηγεῖ τὴ σκοπιμότητα τῆς προτεινομένης ἀπὸ τὸν Latte διορθώσεως, ὅταν μάλιστα προσθέσει κανεὶς καὶ τὸ γεγονός ὅτι δὲν ὑπάρχει ρῆμα *δρώπτω*.

Παρ' ὅλα αὐτά, ὁ *Λεξικογράφος* μας δὲν πρέπει νὰ κάνει λάθος παραδίνοντάς μας τὶς γλώσσες H 870 *ἠρώπτει σκώπτει* καὶ Θ 809 *θρώπτει σκώπτει*. Ἀπλῶς καὶ στὴ μιά καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση φαίνεται νὰ διασώζει ἀρχαῖο διαλεκτικὸ τύπο *FRΩΠΤΕΙ, πού μὲ τὴν τροπὴ τοῦ δίγαμμα σὲ δασὺ πνεῦμα, πού παραστάθηκε μὲ τὸ γράμμα *H*, γράφτηκε *HRΩΠΤΕΙ*⁴. Αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τύπο διασώζει ὁ Ἑσύχιος, πού στὴ μικρογράμματη γραφὴ γράφτηκε *ἠρώπτει* (= *ῥώπτει*)⁵.

1. Βλ. Ε. Σ. Αὐγερινού, Διορθώσεις στὸν Ἑσύχιον, ἔ.π. σελ. 313.

2. *Περὶ Ὁρθογραφίας*, III/II, 441, 14 Lentz.

3. *Ἀργοναυτ.* I 486 καὶ *μιν ἐπιλλίζων ἡμείβετο κερτομίοισιν*.

4. Ἀπὸ τὸν τύπο αὐτὸ εὐκόλα ὕστερα ἀπὸ παλαιογραφικὴ σύγχυση ἀνάμεσα στὰ *H* - Θ προέκυψε ὁ τύπος *θρώπτει*.

5. Πβ. *M. Ἐτυμολογικὸ* 437,27 *ἠρώπτω*: *σημαίνει τὸ σκώπτω* (= ἠρώπτω).

Τὸ ρῆμα *ῥώπιω, σχετίζεται ἑτυμολογικὰ μὲ τὴ λέξη ῥῶπος¹ τοῦ ἀπαν-
τᾶται στὸν Αἰσχύλο, Ἀπόσπ. 263 Nauck ὅστις ῥῶπον ἐξάγει χθονός, στὸ Δί-
φιλο Μαινόμ. Π 55 Κοκκ ἐσχάραν, κλίνην, κάδον, στρώματα... τοσοῦτος
ἔσθ' ὁ ῥῶπος ὃν σύ περιφέρεις. (Ἐπίσης στὸ Δημοσθένη 910, 1, στὸ Στρά-
βωνα 45,3, κ.ά.). Ἀπὸ τὴ λέξη αὐτῇ τὸ ρῆμα ῥωπίζω², τοῦ στὸν τύπο
ἔρωπιζομεν μαρτυρεῖται στὸ Λεξικὸ τοῦ Φωτίου I 213 ἔρωπιζομεν : σύμ-
μικτα καὶ συμπεφυρμένα ἐποιοῦμεν ῥῶπος γὰρ ὁ ποικίλος καὶ λεπτὸς φόρτος.
Καὶ στὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου E 6050 ἔρωπιζομεν Ἰων Ὀμφάλη (f. 31).
Τινὲς ῥωπίζειν ἀπέδωσαν τὸ ἀτεχνεύεσθαι καὶ + ἀματεύεσθαι, κακῶς ἔστι
γὰρ ῥῶπος ὁ λεπτὸς φόρτος καὶ ποικίλος καὶ + βέβαιοις, κλπ.

29) ἴρες· λόγοι (I 875)

Δὲ νομίζω ὅτι ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς ἡ γλῶσσα μὲ τὴ σημασία τοῦ
μαρτυρεῖται ἐδῶ ἔχει πλασθεῖ ἀναλογικὰ ἀπὸ τὸ ρῆμα εἰρεῖν ἢ εἴρειν (= λέ-
γειν). Τὸν τύπο εἰρεῖν (καί: ἴρειν ἀπὸ διαφορετικῆ ἑτυμολόγησις)³ μᾶς παρα-
δίδει μόνον ὁ Ἡσύχιος⁴. Ὁ τύπος αὐτός, ἰωνικὸς ἀπὸ ρῆμα *εἰρέω (= ἐρέω)⁵
μαρτυρεῖται μόνον στὸν τύπο εἰρεῦσαι στὸν Ἡσίοδο, Θεογον. 38 εἰρεῦσαι τὰ
τ' ἔοντα τὰ τ' ἐσόμενα πρὸ τ' ἔοντα. Ὅλες οἱ ἄλλες πηγές παραδίδουν εἴρειν⁶.
Ἔτσι: Λεξικὸ Ὀμηρικὸ Ἀπολλ. Σοφιστῆ 92, 22 ἱράων τῶν ἐκκλησιαστηρίων,
ἀπὸ τοῦ εἴρειν, ὃ ἔστι λέγειν, κλπ. - Λεξικὸ Γουδιανὸ 425, 6. Εἴρα· ἡ ἐκκλησία·
παρὰ τὸ εἶρω τὸ λέγω, καὶ 427, 23 Εἴρην: ὄνομα ἡλικίας παρὰ τὸ εἴρειν τὸ λέ-
γειν. - Μ. Ἑτυμολογικὸ 308... Εἴρην: ὄνομα ἡλικίας παρὰ τὸ εἴρειν καὶ

1. Γιὰ τὴ λέξη αὐτῇ βλ. Εὔσταθ. 927 κ.έξ. ῥῶπος μέντοι λεπτὸς καὶ ἀτελής (εὐ-
τελής) φόρτος, ὡς δὲ Αἴλιος Διονύσιος λέγει, καὶ ποικίλος· γέλην δὲ φασιν αὐτὸν
ἔλεγον οἱ παλαιοὶ· ὅθεν καθὼς ῥωποπώλης οὕτω καὶ ὁ γελοπώλης... Ἐκ τούτου δὲ
καὶ ῥωποπερπερήθρα τις προσερόρηθη ἐπὶ χυδαιότητι καὶ φλυαρίᾳ σκαπτόμενος. Ἀπὸ
τὸ χωριὸ αὐτὸ γίνεται φονερό πὼς μὲ τὴ λέξη ῥῶπος καὶ τὰ παράγωγά της (ῥωποκάπη-
λος, ῥωποπερπερήθρα, κλπ.) συσχετίσθηκε ἡ ἔννοια σκώπτω, κοροιδεύω, βρίζω. Πβ.
Εὔσταθ. Πονημ. 106,45 εἰς ῥωποπερπερήθρα σκώπτεσθαι - Κωμ. Ἀδέσπ. 294 τῶν δὲ
κωμικῶν ὁ μὲν τις αὐτὸν ἀποκαλεῖ ῥωποπερπερήθραν.

2. Πβ. Εὔσταθ. 927.57 φέρεται δὲ καὶ ῥωπίζειν ὁ δηλοῖ τὸ σύμμικτα καὶ συμπε-
φυρμένα ποιεῖν.

3. Πβ. Εὔσταθ. 1160.34 κ.έξ. - Βλ. καὶ τὸ σχετικὸ χωρίο ἀπὸ τὸ Μ. Ἑτυμολογικὸ.

4. Γλλ. E 879 καὶ I 873. Ἐκτός ἂν διαβάσουμε τὸ εἴρειν στὸν Κρατύλο τοῦ Πλάτω-
να 398D εἴρειν ὡς ἰωνισμὸ (κατὰ τὰ : κύρω - κυρέω, μινύθα - μινυθέω, μύζω - μυζέω,
κ.ά. Bechtel III 182), ὅποτε δικαιολογεῖται καὶ ὁ τονισμὸς στὸ λῆμμα τοῦ Ἡσυχίου.

5. Βλ. LSJ στὴ λέξη εἰρέω.

6. Στις πηγές αὐτές ἂς προστεθοῦν : ὁ Ἡρωδιανός, Περί Ὀρθογραφίας III/II 503, 15
Lentz εἶρω τὸ λέγω καὶ τὰ ἀρχαῖα Σχόλια στὸ Σ 531 (IV 548 Erbse) εἰράων προαόριθε:
ὅτι εἶρας λέγει τὰς ἀγοράς, σχηματίζων ἀπὸ τοῦ εἴρειν, ὃ ἔστι λέγειν τοῦ ἀναφέρω σὲ
σχετικῆ σημείωσις στὸ κείμενο (σελ. 305).

λέγειν... και γάρ τας ἐκκλησίας εἶρας προσηγόρευον. Εἰ μὲν γὰρ παρὰ τὸ εἶρω, τὸ λέγω, διὰ φθόγγου· εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ ἱεράς εἶναι, διὰ τοῦ ἰῶτα. καὶ 474,12 Ἰραι: Αἱ ἐκκλησίαι, ὡς τὸ Ἰράων προπάρουθεν ἢ παρὰ τὸ εἶρω τὸ λέγω, ἢ ἀπὸ τοῦ ἱεράς εἶναι, κλπ. Ἀπὸ τὰ παραπάνω φαίνεται πῶς δὲν ἦταν δύσκολο ἀπὸ ἐπέκταση τῆς ἐννοίας τῆς λέξεως εἶρη (ἴρη)¹ νὰ προκύψει ἡ σημασία λόγος ὕστερα μάλιστα ἀπὸ τὴ συνάφειά της μὲ τὸ ρῆμα εἰρέω (=λέγω). Ἀξιίζει νὰ ἀναφέρω ὅτι ὁ Thesaurus τοῦ Stephanus δεχόμενος τὴ λέξη ἴρες μὲ τὴ σημασία λόγοι, προτείνει γραφὴ τῆς ἴρες συνδέοντάς την μὲ τὸ ρῆμα εἰρέω (=λέγω). Ἐπίσης τὴν ὑπαρξὴ τῆς λέξεως μὲ τὴ σημασία πού μᾶς δίνει ὁ Ἡσύχιος φαίνεται νὰ ἀποδέχεται καὶ ὁ Lobeck², πού προτείνει γραφὴ Ἰραι.

30) ἱρεύει μαγειρεύει. λέγει (I 877)

Στὴν περίπτωσι αὐτῇ θεώρησα πῶς τὸ δεύτερο ἐρμῆνευμα (λέγει) ἀναφέρεται σὲ λῆμμα ἱρεῖ, πού θὰ μπορούσε νὰ γραφεῖ καὶ (ε)ἴρει³. Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ δύο ἐρμηνεύματα ἐντελῶς ἄσχετα μεταξὺ τους νοηματικὰ πού ἀναγκαστικὰ ἀντιστοιχοῦν καὶ σὲ δύο λήμματα μὲ κάποια παλαιογραφικὴ ὁμοιότητα (ἴρει - ἱρεύει), ἀπ' ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ σύμφυρση.

Πρέπει βέβαια νὰ πῶ πῶς, ἀπὸ ὅσα μπόρεσα νὰ διαπιστώσω, ὁ τύπος (ε)ἱρεῖ ἢ (ε)ἴρει δὲ μαρτυρεῖται ἀπὸ πούθενά. Ἀπὸ τὴ συζήτησι ὅμως γιὰ τὴν προηγούμενη γλώσσα (29) προκύπτει ὅτι κάλλιστα θὰ μπορούσε νὰ εἶχε ὑπάρξει, ὁ δὲ Ἡσύχιος εἶναι ὁ μόνος πού μᾶς τὴ διέσωσε.

Ὅσο γιὰ τὸν τύπο ἱρεύει (=ἱερεύει), βλ. Bechtel III 115 καὶ Thesaurus τοῦ Stephanus στὴ λέξη ἱερεύω.

31) ἴστινος ὀύπος (I 1020)

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ κριτικὸ του ὑπόμνημα, ὁ Latte στὴν περίπτωσι αὐτῇ διερωτᾶται μήπως τὸ λῆμμα εἶναι παραφθαρμένη μορφή τῆς λέξεως ἀλισσημα, ἔχοντας προφανῶς ὑπόψη του τὴ γλώσσα A 3040 ἀλισσημάτων τῆς μεταλήψεως τῶν μιαιῶν θυσιῶν (Πράξεις Ἀποστόλων 15.20).

Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ κάνει ἀποδεκτὴ τὴν ἔστω καὶ ἐρωτηματικὴ αὐτῇ

1. Πβ. Ἡσυχ. γλ. E 1027 εἶρη ἑρώτησις, φήμη, κληθῶν, καὶ γλ. I 881 ἴρη. ἐρώτησις.

2. Prolegom. 76 - Aglaoph. 816.

3. Βλ. συζήτησι γιὰ τὴν προηγούμενη γλώσσα (29).

είκασία τοῦ Latte, ἂν δὲν προσέκρουε πρῶτα στὸ γεγονός ὅτι ἡ λέξις αὐτὴ μαρτυρεῖται μόνο στὸν παραπάνω τύπο καὶ μόνο στὸ χωρίο ποῦ μνημονεύω, καὶ δεύτερο ὅτι ἡ λέξις ἀλόγημα σημασιολογικὰ λίγο ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴ λέξις ῥύπος, μιὰ καὶ στὴ μοναδικὴ αὐτὴ περίπτωση χρησιμοποιεῖται βασικὰ μὲ θρησκευτικὴ ἔννοια (= μιὰρῆ, εἰδωλολατρικὴ θυσία).

Κατὰ τὴ γνώμη μου τὸ λῆμμα τῆς γλώσσας ἦταν σπίνος (= σπίλος) ἀνάγνωσις ποῦ καὶ παλαιογραφικὰ καὶ σημασιολογικὰ ταυτίζεται μὲ τὴ γλώσσα ποῦ συζητῶ. Στὴν ἄποψή μου αὐτὴ ἐνισχύομαι καὶ ἀπὸ τὴν μαρτυρία τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ 672, 39 Πιναρός καὶ Πινάδης: Ὁ ῥυπαρός· παρὰ τὸ πίνος ὁ σημαίνει τὸ ῥύπον. Τοῦτο παρὰ τὸ σπίνος, ἀποβολῆ τοῦ Σ. Τοῦτο παρὰ τὸ σπίλος¹, κλπ.

Μολονότι δὲ μπορούμε νὰ δώσουμε βάση στὶς (παρ)ετυμολογίες τῶν Βυζαντινῶν, γιὰ τὸ λόγο ποῦ ἀνέφερα πὸ πάνω (σελ. 325, σημ. 3), δὲν πρέπει νὰ παραβλέπουμε τὸ γεγονός ὅτι κάτω ἀπὸ τὶς ἀστεῖες - τὶς περισσότερες φορές - προσπάθειές τους γιὰ ἐτυμολόγησις κρύβονται καμιά φορὰ διαλεκτικὰ φαινόμενα, ποῦ πολὺ ἀργότερα ἢ γλωσσικὴ Ἐπιστῆμη μπόρεσε νὰ ἐρμηνεύσει, μὲ βάσις τὶς ἀρχές τῆς συγκριτικῆς Γλωσσολογίας, καθὼς καὶ φωνητικῆς μεταλλαγῆς ποῦ συνέβησαν μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου.

Ἀπὸ τὴν ἄποψη λοιπὸν αὐτὴ τὸ παραπάνω χωρίο τοῦ Μ. Ἐτυμολογικοῦ ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα - παρὰ τὴν κάποια ἀδυναμία του - ἀκριβῶς γιὰτὶ κάνει νύξις γιὰ κάποιο γλωσσικὸ (διαλεκτικὸ ἴσως) φαινόμενο ποῦ μόνο ἢ ἀνακάλυψις ἐπιγραφικῶν μνημείων καὶ τὰ πορίσματα τῆς συγκριτικῆς Γλωσσολογίας μποροῦν νὰ μᾶς πιστοποιήσουν. Συγκεκριμένα πρόκειται γιὰ τὸ φαινόμενο (ἐκεῖνο), κατὰ τὸ ὅποιο σὲ πολλὰς ἑλληνικὰς λέξεις ποῦ ἔχουν κληρονομήσει ἀπὸ τὴν ἸΕ τύπους μὲ ἀρχικὸ σ στὸ θέμα τους, τὸ σ αὐτὸ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου στὶς περισσότερες ἑλληνικὰς διαλέκτους - σὲ ἀντίθεσις μὲ τὴ Λατινικὴ - κωφώθη καὶ ἢ ἐξέπεσε ἢ - στὶς περιπτώσεις ποῦ οἱ λέξεις ἀρχίζαν ἀπὸ φωνῆν ἢ ρ-τράπηκε σὲ δασεία. Ἔτσι π.χ.: ἄλις - sal λατ., ἔρω - <*σέρω - serro λατ., εἶρμος <*σειρμος - sermo λατ., πίννα - σπίννα, καρῖς - σκαρις², ὕς - sus λατ., ἴστημι <*σίστημι - sisto λατ., ἐκυρός - socer λατ. κ.ἄ.

Εἶναι ἀποδεδειγμένο πὼς οἱ τύποι ποῦ διατήρησαν τὸ σ (κυρίως μπροστὰ ἀπὸ σύμφωνο) εἶναι διαλεκτικοί³, καὶ σίγουρα ἀρχαιοπινέστεροι, ὅπως προ-

1. = πίνος, σπίνος, σπίλος. Βλ. LSI στὶς λέξεις πίνος - σπίλος καὶ πβ. Ἰ Ἡρωδιανός, Περὶ Καθολικῆς Προσωδίας III/I 176,15 καὶ τοῦ ἴδιου Περὶ Ὁρθογραφίας III/II 447, 13 Lentz.

2. Βλ. καὶ Χρ. Γ. Παντελίδου, Προσθήκη καὶ ἀφαίσεις σ πρὸ συμφώνου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, μέσῃ καὶ νεᾷ Ἑλληνικῇ, Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher, [6^m] (1928) 401 κ.ἑξ.

3. Βλ. ἐπιγραφὰς ἀπὸ τὴν Ἐπίδαυρο (D³ 998 8.25), Θῆρα (IG XII, 3. 450a, 18), Κῶ (D³ 1027₁₂).

κύπτει καὶ ἀπὸ ὅσα ἀναφέρονται στὸν Ἑρωδιανό, (*Περὶ Παθῶν* III/II 175.9) *σπυρίς* : *πλεονασμός ἐστι τοῦ σ ἀπὸ τοῦ πυρός πυρίς*. Ἑρωδιανός λέγει *δι* *τοὺς πυροὺς σπυροὺς λέγουσιν οἱ Συρακοῦσιοι*¹. Πβ. Ἑσυχ. γλ. I 869 *ἰπύα* *σιπύα* (Cyprium).

Ὑστερα ἀπὸ ἅλα τὰ παραπάνω νομίζω πὼς δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὑπῆρξε (προ)διαλεκτικός τύπος *σπίνος, ἀπὸ τὸν ὁποῖο μὲ ἀποβολή τοῦ σ προῆλθε ἡ λέξη *πίνος*, κι ἀκόμη, ἴσως μὲ ἐναλλαγή² ἀνάμεσα στὰ *ν-λ* ἢ λέξη *σπίλος*³.

Δὲ νομίζω, τέλος, ὅτι χρειάζεται νὰ καταφύγω στὶς μαρτυρίες τῶν πηγῶν γιὰ νὰ δεიχθεῖ ὅτι *πίνος* = *ρύπος*. Πβ. π.χ. Ἑσυχίου γλ. II 2316 Schmidt *πίνος* : *ρύπος*. - Ἑρωτιανός, 69.9 Nachm. *πινώδεσι*. *ῥυπαροῖς* *πίνος* γὰρ ὁ *ῥύπος*, κλπ.

32) *κάθος* : *σπυρίς* (K 186)

Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὁ Alberti, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Latte στὸ κριτικό του ὑπόμνημα, διαβάζει *κάλαθος*, ἀνάγνωση ποὺ καὶ παλαιογραφικὰ εἶναι πολὺ κοντὰ στὸ φθαρμένο λῆμμα (= *κά<λα>θος*) καὶ νοηματικὰ ταυτίζεται μὲ τὸ ἐρμηνευμα⁴, ἀν καὶ τόσο στὸ ἴδιο τὸ *Λεξικό* τοῦ Ἑσυχίου⁵, ὅσο καὶ στὸ *M. Ἑτυμολογικό* κι ἀκόμα στὸ *Λεξικό* τοῦ Ζωναρά⁶ ὅπου μαρτυρεῖται

1. = *M. Ἑτυμολογικό* 724, 31. Πβ. Bechtel II. 288, 599 (*σπυρίς*).

2. Παραδείγματα τῆς ἐναλλαγῆς αὐτῆς ποὺ ὀφείλεται σὲ διαλεκτικούς λόγους, μᾶς δίνουν οἱ *ἀντικισταί* κυρίως Λεξικογράφοι ὅπου καὶ τὰ σχετικά χωρία. Πβ. Φρόνιχος 305 Lobeck (καὶ 361 Rutherford). Ἔτσι : *πλεῦμων* – *πνεύμων*, *λίτρον*–*νίτρον*, *Πριηλῆ* (ἀντί: *Πριηῆ* ;) ἀπὸ ἐπιγραφή τῆς Πριήνης 161 H. von Gärtringen.

3. Ἡ ὑπαρξὴ τῆς ταυτόσημης λατινικῆς λέξεως *squalor*, ποὺ φωνητικὰ συμπίπτει μὲ τὴ λέξη *σπίλος*, δὲ νομίζω πὼς πρέπει νὰ μᾶς κάνει νὰ υποθέσουμε πὼς ὁ τύπος αὐτὸς (*σπίλος*) εἶναι ἀρχαιότερος σὲ σχέση μὲ τὸν τύπο *σπίνος. Ἄλλωστε ἡ λέξη *σπίλος* ἀπαντᾶται σὲ κείμενα τῆς ὑστερῆς ἀρχαιότητος (βλ. σχετικά LSJ.). Ἄπλως καὶ μὲ κάποια ἐπιφύλαξη, υποθέτουμε πὼς ὁ τύπος *σπίνος* εἶναι αἰολικός. Ὅσο γιὰ τὰ *λίτρον*–*νίτρον*, *πλεῦμων*–*πνεύμων*, βλ. Smyth, Dial. 281. (Καὶ στὴν περίπτωση *πλεῦμων*–*πνεύμων*, *πλεμόνι* νεοελλ. πρόκειται γιὰ ἐπίδραση τοῦ νόμου τῆς εὐφωνίας καὶ ὄχι γιὰ (ἀντίστροφη) τάση τῆς γλώσσας γιὰ ἀρχαϊσμό.

4. βλ. LSJ στὴ λέξη *κάλαθος*.

5. βλ. γλ. K 393 *κάλαθος* : *ποτήριον*, ὃ καὶ *ψυκτήρ*. καὶ τὰ ὑπὲρ τὸ πρόσωπον *μέρη*. καὶ *ἀγγεῖον*, ἐν *φ* *χωνεύουσι σίδηρον*, καὶ *γυναικείον σκεῦος εἰς ἐρίων παράθεσιν*.

6. βλ. *M. Ἑτυμολογικό* 845,23 *Κάλαθος* : *Κυρίως εἰς ὃν τὰ κάλλη ἀποτίθεται. κάλλη δὲ εἰσι τὰ βεβαμμένα ἔρια. καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δεκτικοῦ τῶν τυρῶν (πυρῶν Ζωναράς) καὶ σταφυλῶν. Ἡ παρὰ τὸ γάλα, γάλαθος, εἰς ὃν τὸ γάλα ἐπιτίθενται (ἀπειτίθεσαν Ζωναράς) τυρέοντες (= Λεξικό Ζωναρά 1146,3). Πβ. καὶ Ἄνεκδοτα *Oxoniensia* II 380, 24 Cramer.*

ἡ γλῶσσα κάλαθος δὲ συμπεριλαμβάνεται ἀνάμεσα στὰ ἐρμηνεύματα καὶ τὸ ἐρμηνεῦμα σπυρίς.

Αὐτός, βέβαια, δὲν εἶναι λόγος ὥστε νὰ μὴ κάνουμε ἀποδεκτὴ τὴ διόρθωση τοῦ Alberti. Γιαυτὸ καὶ χωρὶς νὰ παραβλέπω τὴν πιθανότητά της, διερωτῶμαι μήπως τὸ λῆμμα τῆς γλῶσσας ἦταν κάβος, ὕστερα ἀπὸ σύγκριση μὲ τὴ γλῶσσα K 22 κάβος· μέτρον σιτικὸν καὶ οἰνικόν. οἱ δὲ σπυρίδα.

Εἶναι γεγονὸς πὼς τὸ λῆμμα κάβος παλαιογραφικᾶ εἶναι ἐπίσης πολὺ κοντὰ στὸ φθαρμένο λῆμμα (κάθος) κι ἀκόμη ταυτίζεται νοηματικᾶ μαζὶ του (κάθος· σπυρίς). Μόνο πού τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου εἶναι ἡ μόνη ἀπὸ τίς πηγές τῆς ἔμμεσης παραδόσεως¹ πού μᾶς δίνει γιὰ τὸ λῆμμα αὐτὸ τὸ ἐρμηνεῦμα σπυρίς, πού ὅπως φαίνεται, μὲ τὴ διαφοροποιημένη αὐτὴ σημασία, τὸ ἔδιναν ἄλλες πηγές (= οἱ δέ), ἄγνωστες ὄχι μόνο σὲ μᾶς σήμερα, ἀλλὰ καὶ στοὺς ἄλλους Λεξικογράφους.

Ἡ λέξη κάβος, ἐξελληνισμένος τύπος τῆς ἐβραϊκῆς λέξεως kab² (= εἶδος μέτρου τῶν σιτηρῶν), ἀπαντᾶται μόνο στὰ Γεωπονικά³. Φαίνεται πὼς τὸ ἐρμηνεῦμα σπυρίς (μὲ τὴ σημασία: ἄγγειον)⁴ τῆς ἀποδόθηκε γιὰτὶ συνδυάσθηκε φωνητικᾶ μὲ τὴ λέξη κάδος (ῆ: κά(κ)καβος)⁵.

33) κηθα· τάφος (K 2473)

Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Latte στὸ κριτικὸ του ὑπόμνημα γιὰ τὴ γλῶσσα αὐτὴ, τὴ σβησμένη στὸ χειρόγραφο κατάληξη -θα τοῦ λήμματος τὴν ξανάγραψε ὁ Μουσοῦρος, πρῶτος ἐκδότης τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ἡσυχίου.

Ὁ Latte πιστεύει πὼς τὸ λῆμμα, στὴ μορφή πού μᾶς τὸ παραδίνει ὁ Μουσοῦρος, προῆλθε, ὕστερα ἀπὸ φθορά, ἀπὸ τὴ λέξη κηθειά, καὶ παραπέμπει στὰ Ἀνέκδοτα Bachmann 277, 116 κηθειά· ταφή, ἐκφορά, γιὰ νὰ στηριξοῖ ἔτσι τὴ διόρθωσή του. Ἀπὸ τὴν παράθεση ὅμως τῆς γλῶσσας αὐτῆς γίνεται φανερό πὼς, ἂν κάνουμε ἀποδεκτὴ τὴ διόρθωση τοῦ Latte, τότε θὰ πρέπει νὰ διορθώσουμε καὶ τὸ ἐρμηνεῦμα τάφος σὲ ταφή. Κάτι τέτοιο ὅμως θὰ ἐπέφερε μεγάλη ἀλλαγὴ στὴ γλῶσσα.

1. Πβ. π.χ. M. Ἐτυμολογικὸ 482,21 Κάβαιος: Ὁ ἄπληστος διὰ διφθόγγου, προ-παροξύνεται. παρὰ τὸν κάβον, ὃ ἐστὶ μέτρον σιτικόν, κλπ.—Λεξικὸ Πολυδεύκη 6,43 Beithé κάβος γάρ σίτου μέτρον.—Λεξικὸ Σούδας, στὴ λέξη Κάβος εἶδος μέτρου, κλπ. καὶ στὴ λέξη κάβαιος: ἄπληστος. κάβος γάρ μέτρον σιτικόν, κλπ.

2. Βλ. W. Bauer, Wörterbuch Neuen Testament, de Gruyter, Berlin—N.Y., 1971 στὴ λέξη κάβος.

3. 7.20, 1 Beekh.

4. Πβ. Ἡσυχ. γλ. Σ 1569 Schmidt σπυρίς· τὸ τῶν πυρῶν ἄγγος.

5. Βλ. σχετικὰ στὸν Thesaurus τοῦ Stephanus.

6. = Συναγωγὴ λέξεων χρησίμων, κλπ.

Κατά τὴ γνώμη μου, καὶ ὕστερα ἀπὸ σύγκριση μὲ τὸ λῆμμα τῆς γλώσσας K 4407 *κύδαρ τάφος*, πού μᾶς δίνει τὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου, τὸ φθαρμένον λῆμμα (*κηθα*) προῆλθε ἀπὸ τὸ *κύδαρ*, γιὰ τὸ καὶ προτείνω διόρθωσή του σὲ *κύδαρ*. Πιστεύω πῶς μὲ τὴ διόρθωση αὐτὴ ἡ γλώσσα πού συζητῶ ἀποκαθίσταται πλήρως.

Τὸ γεγονός ὅτι ἡ λέξη *κύδαρ* μαρτυρεῖται μόνο στὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου δὲ νομίζω πῶς πρέπει νὰ μᾶς κάνει ἐπιφυλακτικούς σχετικά μὲ τὴν ἀποδοχὴ της. Καὶ τοῦτο γιὰ τὸ τόσο ἡ ἔτυμολογικὴ της προέλευση, ὅσο καὶ ἡ σημασία της, δὲν εἶναι διόλου προβληματικὴ. Σύμφωνα μὲ τὸν Herwerden¹, πού παραθέτει τὴ γλώσσα ἀπὸ τὸν Ἑσύχιον, ἡ λέξη *κύδαρ* εἶναι μακεδονικὴ ἀπὸ ριζικὸ θέμα *κευθ>κυθ*² (πβ. **κύθ-τις>κύστις*). Τὸ θέμα αὐτὸ στὴ μακεδονικὴ ἔγινε *κυθ-* καὶ μὲ τὴν προσθήκη τῆς καταλήξεως *-αρ*³, μὲ τὴν ὁποία παρουσιάζονται στὸν Ὅμηρον πολλὰ οὐδέτερα (π.χ. *ἄλλαρ, εἶδαρ, εἶλαρ, κ.ἄ.*), προέκυψε ἡ λέξη *κύδαρ*. Ἡ ἔτυμολόγησις αὐτὴ γλωσσολογικὰ ἰσχύει ἀπόλυτα, ἂν λάβει κανεὶς ὑπ' ὄψιν τοῦ ὅτι στὴ μακεδονικὴ τὰ ἄλλα τῆς ἀττικῆς θ, φ, χ παρουσιάζονται ὡς ἠχηρὰ δ, β, γ⁴, πράγμα πού καὶ λεξιλογικὰ τεκμηριώνεται ἀπὸ ἓνα πληθὺς μακεδονικῶν λέξεων, πού μᾶς διέσωσαν κυρίως οἱ Λεξικογράφοι⁵.

34) *κίψει* *κακοποιεῖ* (K 2830)

Ἐδῶ κατὰ τὴ γνώμη μου τὸ λῆμμα *κίψει* προῆλθε ἀπὸ τὸ *κῆδει*, πού παλαιογραφικὰ, ὅσο καὶ ἂν φαίνεται παράξενο, εἶναι πολὺ κοντὰ στὸ φθαρμένον λῆμμα, ἐξαιτίας τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον οἱ ἀντιγραφεῖς ἔγραφαν πολλὰ φορὲς τὸ δ στὴν ἐπισεσυρμένη γραφῆ, καὶ νοηματικὰ ταυτίζεται μαζί του. Πβ. γλλ. K 2456 *κῆδειν* *κακοποιεῖν, ἀνιᾶν, λυπεῖν*⁶, καὶ K 2472 *κῆδων* *ἀνιῶν, κακοποιῶν*⁷, πού μᾶς δίνει τὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου⁸, καὶ πού

1. Lex. Gr. Suppl., κλπ., στὴ λέξη *κύδαρ* : *τάφος. H. vox Makedonica. A stirpe κευθ>κυθ*.

2. Ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ γνώμη τοῦ O. Hoffmann, Die Makedonen, κλπ., 76. — Πβ. καὶ J. Kalléris, Les Anciens Macédoniennes, II 364 καὶ σελ. 393 (ὅπου παραδείγματα).

3. Βλ. σχετικά L. Meyer, Vergl. Gramm. II¹ 128 κ.ἑξ.—Schwyzer I 519.

4. Βλ. O. Hoffmann, ὁ.π. 37.

5. Πβ. π.χ. Ἑσυχ. γλλ. A 213 *ἄβροῦτες* *ὄφρῶς. Μακεδόνες*. — A 1080 *ἀδῆ* *οὐρα* *νός. Μακεδόνες* (πβ. *αἰθήρ*). — A 1162 *ἄδραια* *αἰθρία. Μακεδόνες*. — N 557 *Νίβα* *χιόνα καὶ κρήνην* (πβ. *νιφά-ς*). — Πλουτ. Ἡθικὰ 22C *δάνον γὰρ Μακεδόνες τὸν θάνατον καλοῦσι* (<* *θάνος*, πβ. Ἑσυχ. γλ. Δ 235 *δανῶν* *κακοποιῶν. κτείνων. Μακεδόνες*.)

6. = Ἰλιάδ I 615 *καλὸν τοι σὸν ἐμοὶ τὸν κῆδειν ὅς κ' ἐμὲ κῆδη*.

7. = Ἰλιάδ Ω 542 *ἤμαι ἐνὶ Τροίῃ, σέ τε κῆδων ἠδὲ σά τέκνα*.

8. Πβ. καὶ Λεξικὸ Σούδας *Κῆδειν* : *κακοῦν. λυπεῖν*. = Ἀνέκδοτα Bachmann 277,12. Ἐπίσης Ὁμηρικὸ Λεξικὸ τοῦ Ἀπολλώνιου τοῦ Σοφιστῆ 98, 28 *κῆδετο. δηλοὶ δὲ καὶ τὸ ἐφρῶντιζεν. καὶ κῆδων δὲ ἀντὶ τοῦ ἀνιῶν* κλπ.

φαίνεται πώς διασώζει ἀρχαῖα Σχόλια στὰ χωρία ὅπου ἀναντῶνται τὰ λήμματα αὐτά.

Τὸ ρῆμα στὸν τύπο αὐτὸ (κῆδει) ἀπαντᾶται στὸν Ὅμηρο P 550 ἀνθρώπους ἀνέπαυσεν (ὁ χειμῶν) ἐπὶ χθονί, μῆλα δὲ κῆδει¹, καὶ ἀκόμη στὸν Ἡσίοδο Ἔργα (καὶ Ἡμέραι) 964 Rzach οὐδὲ τό γ' ἐν οἴκῳ κατακείμενον ἀνέρα κῆδει².

35) κλαιόν· τὸ κανοῦν. καὶ (K 2855)

Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὁ σύνδεσμος καὶ δείχνει τὴ σύνδεση τῆς γλώσσας K 2855 μὲ τὴ γλώσσα 2856 (κλαῖς· μοχλός), πού στὸν κώδικα H ἦταν γραμμένες σὲ μιὰ γλώσσα: κλαιόν· τὸ κανοῦν. καὶ κλαῖς· μοχλός. Φυσικὰ ἐδῶ μᾶς ἐνδιαφέρει μόνον ἡ πρώτη γλώσσα πού παρουσιάζει φθορὰ στὸ λήμμα της. Ὑστερα ἀπὸ αὐτὸ νομίζω πὼς ὁ σύνδεσμος καὶ πρέπει νὰ ὀβελισθεῖ, κάτι πού ἔπρεπε νὰ εἶχε κάνει ὁ Latte στὴν ἐκδόσή του, ἀποφεύγοντας νὰ σημειώσῃ τὸ σημεῖο τῆς φθορᾶς καὶ μετὰ τὸν καί. Ἔπρεπε δηλαδὴ ἡ γλώσσα νὰ γραφεῖ ἔτσι: + κλαιόν· τὸ κανοῦν. [καί], μὲ τὴν κριτικὴ παρατήρηση πού ὑπάρχει στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τοῦ Latte³. Ἔτσι λοιπὸν ἡ γλώσσα πού θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ εἶναι ἡ K 2855 κλαιόν· τὸ κανοῦν. Εἶναι γεγονός πὼς τὸ λήμμα τῆς γλώσσας αὐτῆς, ὅπως μᾶς παραδίνεται, παρουσιάζει φθορὰ. Νομίζω πὼς ἡ φθορὰ θεραπεύεται, ἀν διορθώσουμε τὸ κλαιόν σὲ ἐλαιόν⁴, λήμμα πού μᾶς δίνει τὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου στὶς γλώσσες E 1136 ἐλεά· κἀνεα. πλέγματα, κλπ., καὶ E 2006 ἐλεόν· μαγειρικὴ τράπεζα, ἴκριον. κανοῦν, κλι πού τόσο παλαιογραφικὰ⁵ ὅσο καὶ νοηματικὰ ταυτίζεται μὲ τὸ φθαρμένο λῆμμα.

¹ Ἀπὸ τὴν ἄμεση παράδοση ἡ λέξη ἐλεόν (ἢ ἐλεός)⁶ ἀπαντᾶται στὸν Ὅμη-

1. Κῆδει: λυπεῖ τὰ ἀρχαῖα Σχόλια, ὄχι εὐστοχα, μιὰ καὶ ἡ βαρυχειμωνιά δὲ λυπεῖ τὰ ζῶα, ἀλλὰ τὰ βλάπτει καὶ τὰ κακοποιεῖ. κἀκοῖ· βλάπτει Schol. B.

2. κῆδει: βλάπτει τὰ ἀρχαῖα Σχόλια 123 Pertusi.

3. Βλ. στὸ κείμενο (σελ. 308) κάτω ἀπὸ τὴ γλώσσα (35).

4. Εἶναι πολὺ εὐκόλο παλαιογραφικὰ τὸ ε νὰ διαβαστεῖ κ μὲ μιὰ κάπως πλάγια γραφὴ του (ε). Καὶ νομίζω πὼς σὲ μιὰ τέτοια παρανόληση ὀφείλεται ἡ φθορὰ.

5. Ἡ γραφὴ μὲ αἰ (ἐλαιόν) ἀντὶ ἐλεόν ὀφείλεται μᾶλλον σὲ παρετυμολόγηση τῆς λέξεως ἀπὸ τὸ ἐλαιον. ὅπως προκύπτει ἀπὸ ὅσα λέγει τὸ Γουδιανὸ Λεξικὸ 453,20 ἐλεοί· ἢ οἱ ἀπὸ τῆς πιμελῆς ἠλαιωμένοι ἢ οἱ ἐξ ἐλείων ξύλων κατεσκευασμένοι (= Ἀνέκδοτα Ολοπιενσία, 2.434,28 Cramer). Πβ. καὶ Thesaurus τοῦ Stephanus στὴ λέξη ἐλεός. Πάντως εἶναι γεγονός ὅτι στὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου παρατηρεῖται μιὰ σύγχυση στὴ γραφὴ τῶν λέξεων μὲ αἰ ἢ μὲ ε. Πβ. π.χ. γλλ. E 2014 + ἐλέταιον (=ἐλέπεον Latte)· ἐπαιον, κλπ.—K 2885/86 κλειανόν-κλειανῶν (=κλειεον-κλειεων). Γενικὰ γιὰ τὴ σύγχυση ἀνάμεσα στὰ AI-E βλ. Γ. Χατζηδάκι, Ἀκαδημ. Ἀναγνώσμ. I 408.

6. Ἡ λέξη παραδίνεται καὶ στὸ ἀρσενικὸ καὶ στὸ οὐδέτερο γένος. Πβ. Εὐστάθ. 1766, 44 Ἐλεοῖς παρὰ τῷ κωμικῷ τό, κάθελε τοῦλεόν, κλπ. Ἀπὸ τὰ χωρία πού παραθέτω σελ. 340 γίνεται φανερὸ πὼς ὁ Ἀριστοφάνης χρησιμοποιεῖ τὴ λέξη στὸ οὐδέτερο γένος, ἐνῶ

ρο I 215 *Αὐτὰρ ἐπει ῥ' ὤπησε καὶ εἰν ἑλεοῖσιν ἔθηκε* (χωρὶο πού παραθέτει ὁ Ἀθήναιος 4, 173A *Kaibel ἑλεός δ' ἐστὶν ἡ μαγειρικὴ τράπεζα, "Ὀμηρος, κλπ.*) - ξ 432 *βάλλον δ' εἰν ἑλεοῖσιν ἀολλέα*. - Στὸν Ἀριστοφάνη *Ἰππῆς* 152 *ἔθι δὴ κάθει' αὐτοῦ τοῦλεόν, καὶ* 169 *ἀλλ' ἐπανάβηθι καπὶ τοῦλεόν τοδι-τραπέζιον* σύμφωνα μὲ τὸν Σχολιαστή.

Ἀπὸ τὴν ἔμμεση παράδοση, ἐξάλλου, ἡ λέξη, ἐκτὸς ἀπὸ Ἡσύχιου, τὸν Ἀθήναιου, τὸν Ἡρωδιανὸ καὶ τὸν Εὐστάθιο¹ (βλ. σελ. 339, σημ. 6), μαρτυρεῖται: *Στὰ ἀρχαῖα Σχόλια* στὴν Ἰλιάδα II 445 *Erbse εἰν ἑλεοῖσιν: ἐπιμήκεσι τραπεζίοις ἐξ ἐλείων ῥάβδων πεπλεγμένοις. δασύνεται δὲ τὸ ἑλεοῖσιν* τινὲς γὰρ παρὰ τὸ ἐλεῖν (καὶ σελ. 446). - *Στὰ ἀρχαῖα Σχόλια* στὴν Ὀδύσσεια 597 *Dindorf ἑλεοῖσιν] μαγειρικαῖς τραπέζαις. δασύνεται τὸ ἑλεοῖσιν*. - *Στὰ ἀρχαῖα Σχόλια* στὸν Ἀριστοφάνη 400 *Dübner τὸ μαγειρικὸν τραπέζιον (= ἐλεόν)*. - *Στὸ Ὀμηρικὸ Λεξικὸ* τοῦ Ἀπολλώνιου τοῦ Σοφιστῆ 66,8 *ἐλεοῖς τοῖς μαγειρικοῖς τραπέζιοις, αὐτὰρ, κλπ.* - *Στὸν Ἀμμώνιο, Περὶ Ὁμοίων καὶ Διαφόρων Λέξεων* 165 *Nickau ἐλέατρος καὶ ἐδέατρος διαφέρει, ἐλέατρος μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ μάγειρος παρὰ τοῖς ἐλεοῖς τράπεζαι δ' εἰσὶ μαγειρικά. "Ὀμηρος κλπ.* - *Στὸ Γραμματικὸ Ἀρκάδιο, Περὶ Τόνων* 118,26 *Barker Τὰ εἰς λέον, ἐλεόν ἢ μαγειρικὴ τράπεζα, κλπ.* - *Στὸ Λεξικὸ* τοῦ Πολυδεύκη² 6,90 *Bethe τὸ δ' αὐτὸ (=ἐπικόπανον) παρὰ τοῖς πάλαι ἐλεόν ἐκαλεῖτο*. - *Στὸ Γουδιανὸ Λεξικὸ* 453,22 *Ἐλεοῖσι: μαγειρικοῖς τραπέζιοις (καὶ 454,1)*. - *Στὸ Λεξικὸ* τῆς Σούδας στὴ λέξη *Ἐλεός* δὲ ὀξυτόνως, ἡ μαγειρικὴ τράπεζα, κλπ. - *Στὸ Λεξικὸ* τοῦ Ζωναρᾶ, I 683 *Ἐλεός. ἡ μαγειρικὴ τράπεζα*. - *Στὸ Μ. Ἑτυμολογικὸ* 298,31³ *Εἰλεόν: Σημαίνει τὴν μαγειρικὴν τράπεζαν. Παρὰ τὸ ἐλεος γίνεται ἐλεός, καὶ πλεονασμῶ τοῦ ι εἰλεός, τὸ μαγειρικὸν τραπέζιον ἢ σανίδιον, κλπ.*

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ παραπάνω χωρία τῆς ἄμμεσης παραδόσεως, τὸ *Λεξικὸ* τοῦ Ἡσυχίου εἶναι ἡ μόνη πηγὴ πού γιὰ τὸ λῆμμα *ἐλεόν*, μᾶς δίνει καὶ τὸ ἐρμῆνευμα *κανοῦν*⁴ (=κάνιστρο, πανέρι), ἴσως ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ Ὀμήρου I 215 - 217 *αὐτὰρ ἐπει ῥ' ὤπησε καὶ εἰν ἑλεοῖσιν ἔχευε, | Πάτροκλος μὲν σῖτον ἐλὼν ἐπένευμε τραπέζην | καλοῖς ἐν κανέοισιν,...* ὅπου ἡ ἔκφραση

στὰ χωρία ἀπὸ τὸν Ὀμηρὸ δὲ διακρίνεται τὸ γένος τῆς λέξεως. Ἄν πιστέψουμε τὸν Ἡρωδιανὸ (*Περὶ Ὀρθογραφίας*, III/II 499,27 *Lentz εἰλεός ἡ μαγειρικὴ τράπεζα, ἐστὶ γὰρ ἐλεός. Ὀμηρος Ἰλιάδος I 215. Περὶ Καθολικῆς Προσωδίας* III/1 355.12 *Lentz ἐλεόν ἢ μαγειρικὴ τράπεζα. βάλλον δ' εἰν ἑλεοῖσιν. Καὶ* III/II 943.13 *Lentz*) ἡ λέξη στὸ I τῆς Ἰλιάδος χρησιμοποιεῖται στὸ ἀρσενικὸ γένος, ἐνῶ στὸ ξ τῆς Ὀδύσσειας στὸ οὐδέτερο. Ὅσο γιὰ τὴν ἔμμεση παράδοση βλ. χωρία πού παραθέτω (πὺδ πάνω).

1. Πβ. καὶ 748,4.

2. Πβ. ὅμως 4, 123.

3. Πβ. καὶ 326,46.

4. Βλ. καὶ γλλ. E 1936 *ἐλεά: κάνεα. πλέγματα, κλπ.* καὶ E 2006 *ἐλεόν: μαγειρικὴ τράπεζα, ἱκρίον κανοῦν.*

εἰν ἔλεοῖσιν ἔχουε¹ ὑποβάλλει περισσότερο τὴν ἔννοια : ἔρριχνε στὰ πανῆρια παρά : ἔβαζε στὰ τραπέζια. Πάντως ἡ γειτνίαση τῶν λέξεων ἔλεοῖσιν-τραπέζη-κανέοισιν συντέλεσε ὥστε οἱ τρεῖς αὐτὲς λέξεις νὰ συνδεθοῦν νοηματικά, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ τελευταία νὰ ἀποτελέσει γιὰ κάποιον Λεξικογράφο (ἴσως καὶ τὸν Ἡσύχιον) ἐρμῆνευμα τῆς πρώτης.

36) κοισσοί· κορμοί (K 3271)*

Ὁμολογῶ πὼς στὴν περίπτωση αὐτὴ δὲν καταλαβαίνω τὴν ἔννοια τῆς προτεινόμενης ἀπὸ τὸν Latte διορθώσεως², ὅτι δηλαδὴ πρόκειται γιὰ λῆμμα ^κ ρίσκοι ἀπὸ τὸ ρισσοί μὲ ἀναγραφὴ τοῦ κ πάνω ἀπὸ τὸ σ (= ρισσοί). Καὶ τοῦτο γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει καμιὰ νοηματικὴ σχέση ἀνάμεσα στὸ διορθωμένο λῆμμα ρίσκοι καὶ τὸ ἐρμῆνευμα κορμοί. Σύμφωνα μὲ τὸ Λεξικὸ τῶν Liddell-Scott (μτφρ. Κωνσταντινίδη)³ ἡ λέξη ρίσκος⁴ σημαίνει : 1) κιβώτιον, θήκη, κίστη, μάλιστα ἀργυρῶν σκευῶν ἢ χρημάτων. 2) σαρκοφάγος. Πβ. Λεξικὸ Φωτίου 489,11 'Ρίσκος· ὁ τὰ ἀργυρώματα ἔχων καὶ τὸ πρόχειρον ἀγογγιον. - Λεξικὸ Πολυδεύκη 7,159 Bethē... κιβωτός, κιβώτιον, τάχα δ' ἂν καὶ ῥίσκος· κίστη, κλπ. (πβ. καὶ 10,137). - Λεξικὸ Ἡσυχίου γλ. P 368 Schmidt ῥίσκοι· εἶδος τι μυῶν (σιπυῶν Perger, σκευῶν Pearso). - Πβ. Σχόλια Δονάτου στὸν Ἐδνοῦχο τοῦ Τερεντίου I 430 Wessner.

'Απ' ὅλα τὰ παραπάνω γίνεται φανερὸ πὼς δύσκολα θὰ μπορούσε νὰ γίνεῖ ἀποδεκτὴ ἡ διόρθωση ποὺ προτείνει ὁ Latte, ἀκριβῶς ἐξαιτίας τῆς ἐλλείψεως νοηματικῆς σχέσεως ἀνάμεσα στὸ λῆμμα ρίσκοι καὶ στὸ ἐρμῆνευμα κορμοί.

Ἦστερα ἀπὸ σύγκριση μὲ τὴ γλώσσα K 3665 κορσόν· κορμόν, προτείνω διόρθωση τοῦ φθαρμένου λήμματος κοισσοί σὲ κορσοί, διόρθωση ποὺ καὶ παλαιογραφικὰ βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὸ φθαρμένο λῆμμα καὶ νοηματικὰ ταυτίζεται μὲ τὸ ἐρμῆνευμα.

Πρέπει, βέβαια, νὰ πῶ πὼς ἡ γλώσσα κορσόν· κορμόν μᾶς παραδίνεται μόνο ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου. Νομίζω ὅμως πὼς δὲν πρέπει νὰ υπάρξει καμιὰ ἐπιφύλαξη γιὰ τὴν ἀποδοχὴ της, γιὰτὶ πιστεῦω πὼς ἡ λέξη κορσόν

1. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἀντὶ τοῦ ἔχουε πολλὰ χειρόγραφα παραδίνουν εἶθηκε.

2. Βλ. κριτικὸ ὑπόμνημα γιὰ τὴ γλώσσα αὐτή.

3. Βλ. καὶ Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικὸν Ὁλῆς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, Ἀθῆναι 1964, στὴ λέξη ῥίσκος. Ἐπίσης Thesaurus τοῦ Stephanus.

4. Ἡ λέξη ῥίσκος μὲ τὴν πρώτη σημασία ἀπαντᾶται : Στὸν κωμικὸ Ἀντιφάνη, Κυβενταί 1 (=CAF II 64 Kock). - Στὸν κωμικὸ Ποσειδίππο, Ἐπίσταθμος 2 (=I 338 Kock.) - Στὸν ἱστορικὸ Φύλαρχο (F Gr Hist 81 F 10), κ.ά. Μὲ τὴ δεύτερη σημασία ἡ λέξη ῥίσκος ἀπαντᾶται σὲ ἐπιγραφὴ (=IG 14. 1934f) Ἀλλά με πᾶν δένδρος χαριεν περι ρίσκον ἀνέρπει. Βλ. καὶ LSJ στὴ λέξη ῥίσκος.

* Βλ. σημείωση στὸ τέλος τῆς ἐργασίας.

κείρω¹ διασώζει γλωσσικά μιὰ (διαλεκτική) προβαθμίδα τῆς λέξεως κοῦρος², ἡ ὁποία προῆλθε ἀπὸ αὐτῆ ὕστερα ἀπὸ ἀποβολὴ τοῦ σ, καὶ ἀντέκταση τοῦ ο σὲ ου, ὅπως συνέβη καὶ σὲ ἄλλες παρόμοιες περιπτώσεις (πβ. π.χ. κορσεὺς 'Ἡσύχ. γλ. Κ 3658 = κορσεύς, κ.ἄ.)³.

37) κρύπτει· σκώπτει (Κ 4232)

Σχετικὰ μὲ τὴ γλώσσα αὐτὴ βλ. συζήτηση γιὰ τὴ γλώσσα 28 (ἠρώπτει σκοπεῖ). Ἐδῶ περιορίζομαι νὰ ἀναφέρω ὅτι καὶ γιὰ τὴν περίπτωση αὐτῆ ὁ Latte, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ κριτικὸ του ὑπόμνημα γιὰ τὴ γλώσσα, πιστεύει πὼς πρόκειται γιὰ γλώσσα δρώπτει· σκοπεῖ. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ εἶναι φανερὴ ἡ μεγάλη ἀλλαγὴ ποὺ ἐπιφέρει στὴ γλώσσα.

38) λατμενεία· δουλεία (Λ 393)

Γιὰ τὴ γλώσσα αὐτὴ ὁ Latte παραπέμπει στὸ λῆμμα τῆς γλώσσας Λ 402 λατρεία· δουλεία, ἀσφαλῶς μὲ τὴ σκέψη ὅτι τὸ λῆμμα τῆς προῆλθε ὕστερα ἀπὸ φθορὰ ἀπὸ τὸ λ. λατρεία.

Χωρὶς νὰ ἀπορρίπτω τὴ διόρθωση αὐτῆ τοῦ Latte, συμπληρώνω ἀπλῶς πὼς πάνω ἀπὸ τὸ λῆμμα λατρεία πρέπει νὰ εἶχε γραφεῖ ἀπὸ τὸ χέρι κάποιου ἄλλου ἢ συνώνυμη (καὶ διαλεκτικὴ) λέξη μνοία, ποὺ κάποιος ἀντιγραφῆας ἔβαλε στὸ κείμενο, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προκύψει τὸ φθαρμένο λῆμμα λατμενεία.

Ἡ λέξη μνοία (= μνώα)⁴, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσυχίου (γλ. Μ 15 18 μνοία· οἰκετεία, καὶ γλλ. Μ. 1520 μνώϊται· δούλοι - Μ 1523 μνώα· δουλεία), μαρτυρεῖται : Στὸ Σωσικράτη τὸν ἱστορικὸ⁵ (= Ἀθήναιος 6,85 f Kaibel) τὴν μὲν κοινὴν δουλείαν οἱ Κρηῆτες καλοῦσι μνοίαν, κλπ. - Στὸν Ἡρωδιανό, Περὶ Ὀρθογραφίας III/II 551,27 Lentz μνώα· δουλεία, σὺν τῷ (= μνώα). - Στὸν Εὐστάθιο 1024,36 μνοία ἢ δουλεία παρὰ Κρησίν, ὅθεν μνώ-ται οἱ ἐγγενεῖς οἰκέται. Πβ. Ἀθήναιος 6,267c Kaibel Ἐρμων δὲ ἐν Κρητικαῖς Γλώτταις μνώτας τοὺς ἐγγενεῖς (ἴσως : ἐγγενεῖς, πβ. Εὐστάθιος πιδὸ πάνω) οἰκέτας, Σέλευκος δέ, κλπ. - Καὶ Λεξικὸ Πολυδεύκη 3, 83 Bethe... καὶ Κρητῶν κλαροῦται καὶ μνώϊται (προκειμένου γιὰ ὀνομασίες τῶν δούλων). -

1. Πβ. Εὐστάθ. 1494. 25 ἐκ δὲ τοῦ τοιούτου κείρειν καὶ ὁ κορμός.

2. Ἡ λέξη κοῦρος (ὕστερα ἀπὸ βαρυτονία ; = κλάδος δένδρου) ἀπαντᾷται σὲ Ἐπιγραφὴ (= IG 22.1362,5-7) Μὴ κόπτειν τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος μηδὲ φέρειν ξύλα μηδὲ κοῦρον μηδὲ φρύγανα μηδὲ φυλλοβόλα ἐκ τοῦ ἱεροῦ, κλπ.

3. Βλ. Schwyzer I 285.

4. Βλ. σχετικὰ Bechtel II 790 (μνωία, μνωϊτας).

5. = F Gr Hist 461 F 4.

39) λιοπέτριον· λίθος λειός (Λ 1077)

Ἡ παραπάνω γλώσσα δὲν εἶναι παρὰ διττογραφία τῆς γλώσσας Λ 790 λειοπετρία¹. λίθος λειός, πρῶγμα πού φαίνεται νὰ ἀντιλήφθηκε ὁ Latte, γιὰ αὐτὸ καὶ τὴν ὀβελίζει, χωρὶς ὅμως νὰ δίνει στὸ κριτικὸ του ὑπόμνημα τὸ συσχετισμὸ τῆς μὲ τὴ σωστή.

Ἀπὸ τὴν ἔμμεση παράδοση, ἡ λέξη λειοπετρία (=λεία πέτρα) μαρτυρεῖται: Στὸ Διόδωρο τὸ Συκελιώτη 3,16 Vogel... τὰς σάρκας (τῶν ἰχθύων) ἐπὶ τινας λειοπετρίας κατατιθέμενοι, κλπ. - Στὸν Ἀγαθαρχίδη (=GGM) Τὴν δὲ σάρκα τῶν ἰχθύων εἰς λειοπετρίαν συναγαγόντες πατοῦσιν ἐκτενωῶς. - Στὴν Π.Δ. Ἰεζεκιήλ, ΚΔ'. 7 ὅτι αἷμα αὐτῆς ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐστίν, ἐπὶ λειοπετρίαν τέταχα αὐτό.

Ἀπὸ τὴν ἔμμεση παράδοση ἡ λέξη μᾶς παραδίνεται μὲ δύο - γλωσσικὰ ἰσοδύναμους - τύπους: λειοπετρία- λειοπετρία. Τὸν τύπο λειοπετρία, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσύχιου (γλ. Λ 790), μᾶς παραδίνουν: Τὸ Λεξιξὸ τῆς Σούδας Λειοπετρία: λειός λίθος. δυνατὸν ἐστίν ἀπὸ τινας λειοπετρίας ἀπόβασιν ποιησαμένους ἐκ θαλάττης εἰς τὴν Χερσόνησον κατὰ νῶτον γενέσθαι τῶν πολεμίων. - Τὸ Λεξικὸ τοῦ Φωτίου Π 360,4 λειοπετρία· λειθος λίθος. - Τὰ Ἀνέκδοτα Bachmann 289,27² λειοπετρία: λειός λίθος. Ἐξἄλλου, τὸν τύπο λειοπετρία μᾶς παραδίνει τὸ Λεξικὸ τοῦ Ζωναρᾶ 1296 Λειοπετρία. ἔνθα εἰσὶν ὁμαλοὶ λίθοι³.

Ἀπὸ ὅσα συμπληρωματικὰ ἀναφέρει τὸ Λεξικὸ τῆς Σούδας διαφαίνεται μὴ - ὅπως ὀρθοῦσε ἀδέξια - προσπάθεια νὰ διευθετηθεῖ ἡ φαινομενικὰ νοηματικὴ ἀνακολουθία ἀνάμεσα στὸ λῆμμα λειοπετρία καὶ στὸ ἐρμήνευμα λίθος λειός⁴. Καὶ τοῦτο γιὰ τὸν ὅτι τὸς λειοπετρία μὲ μὴ πρῶτη ματιά δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι λέξη σύνθετη μὲ πρῶτο συνθετικὸ τὴ λέξη λειός (=λαός). Κατὰ τὴ γνώμη μου ἡ λέξη λειοπετρία ἔχει ὡς πρῶτο συνθετικὸ τῆς τὸ ἐπίθετο λειός σὲ μὴ διαλεκτικὴ του μορφὴ *λειός <λήιος⁵ καὶ δεῦτερο συνθε-

1. Θὰ μπορούσε τὸ λῆμμα νὰ ἦταν λειοπετρία (βλ. Λεξικὸ Ζωναρᾶ), γραφὴ πού παλαιολογικὰ εἶναι πλησιέστερα στὸ φθαρμένο λῆμμα.

2. = Συναγωγὴ Λέξεων Χρησίων.

3. Ἀξίζει νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι ὁ ἐκδότης τοῦ Λεξικοῦ Tittmann σὲ κριτικὴ σημείωσή του γιὰ τὴ λέξη λειοπετρία, ἀναφέροντας τὴ διαφορετικὴ γραφὴ λειοπετρία (Ἡσύχιος, Σούδα) καὶ θέλοντας νὰ τὴ δικαιολογήσει, γράφει: Nihil facilius litterarum eius et eius permutatione.

4. Φυσικὰ, μὲ ὅσα χωρὶς νόημα λέγει, μὲ κανέναν τρόπο δὲ λύνει τὸ ζήτημα.

5. Σ' ἕναν τέτοιον τύπο (ἰωνικὸ) ὀδηγοῦμαστε ἀναλογικὰ ἀπὸ τὰ: ἰέρηιος > ἰέρηος > ἰέρως (ἀπ' ὅπου τὸ ἐπίθετο ἰέρηιος, βλ. O. Immisch, Lescheos - Lesches, Zur Beurteilung des Pausanias. *RhM* 48 1893 290-298), * ἰπηιος > ἰππεως > ἰππηος (τοῦ ὁποῦ γενικὴ μᾶς διακώζει ὁ Ἡσύχιος, γλ. I 796 ἰππεω ἀναβάτου. ἐπιβάτου: ἰππεω κώδ. Η-ἰππέως κώδ. Κ, Latte-ἀπ' ὅπου τὸ ἐπίθετο ἰππειος). Βλ. καὶ Bechtel III 114. Τὸ γεγονός ὅτι

τικὸ τὸ οὐσιαστικὸ πέτρα. Ἄρα : *λεωπετρία* = ἡ *λεία πέτρα*¹.

Σχετικὰ τώρα μὲ τὸν τύπο *λειοπετρία*, αὐτὸς εἶναι σίγουρα μεταγενέστερος καὶ ἡ ἑτυμολογικὴ προέλευσή του ὀφθαλμοφανής.

40) *λωρόν· πικρόν* (Λ 1514)

Ἄπο ὅ,τι διαβάζουμε στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τοῦ Latte γιὰ τὴ γλῶσσα αὐτή, ὁ Hemsterhuis διορθώνει τὸ λήμμα σὲ *ἄωρον*, διόρθωση ποὺ κάνει τὸν Latte νὰ διερωτᾶται - ἴσως ὄχι χωρὶς λόγο - μήπως τότε θάπρεπε τὸ ἐρμῆνευμα νὰ ἦταν *μικρόν* (*ἄωρον* = πρὶν τῆς ὥρας του, *μικρόν*) ἀντὶ *πικρόν*².

Εἶναι γεγονός πὼς ἡ προτεινόμενη ἀπὸ τὸν Hemsterhuis διόρθωση καὶ παλαιογραφικὰ εἶναι ἀρκετὰ ἱκανοποιητικὴ, μιὰ καὶ θεραπεύει τὴ φθορά, δεδομένου ὅτι Λ = Α στα χειρόγραφα, καὶ νοηματικὰ μπορούμε νὰ ποῦμε - ἔστω καὶ μὲ κάποια ἐπιφύλαξη - ὅτι καλύπτει τὸ ἐρμῆνευμα, ἐφόσον βέβαια τὸ ἐπίθετο *ἄωρος* χρησιμοποιεῖται ὡς προσδιοριστικὸ τοῦ οὐσιαστικοῦ *καρπός*, ὁπότε *ἄωρος* (*καρπός*) = ὁ μὴ ὄριμος, ὁ ἄγουρος, ὁ πικρός³.

Μὲ ἀφορμὴ, λοιπόν, τὴν ἐπιφύλαξη αὐτὴ καὶ ἔχοντας ὑπόψη μου τὸ γεγονός ὅτι γλῶσσα *ἄωρον· πικρόν* δὲ μαρτυρεῖται πουθενά⁴, προτείνω διόρθωση τοῦ φθαρμένου λήμματος (*λωρόν*) σὲ *λυγρόν*, ὕστερα ἀπὸ σύγκρισή του μὲ τὴ γλῶσσα Λ 976α *λυγρόν* (= *λυγρόν Musurus*)· *πικρόν*. Ἡ προτεινόμενη διόρθωση μᾶς δίνει γραφὴ ποὺ καὶ παλαιογραφικὰ εἶναι πολὺ κοντὰ στὸ φθαρμένο λήμμα καὶ νοηματικὰ ταυτίζεται ἀπόλυτα μὲ τὸ ἐρμῆνευμα. Πιστεύω πὼς ἡ γλῶσσα *λυγρόν· πικρόν* ἀποτελεῖ παράθεση ἀρχαίου *Σχολίου* γιὰ τὴν πολὺ συχνὴ - ἰδίως στὸν Ὅμηρο⁵ - ἔκφραση *λυγρόν ἄλεθρον* (= *πικρὴ*

στὶς παραπάνω περιπτώσεις πρόκειται γιὰ οὐσιαστικά, δὲν πρέπει, νομίζω, νὰ μᾶς κάνει ἐπιφυλακτικούς σχετικὰ μὲ τὴν ὀρθότητα τῆς ἑτυμολογήσεως, γιὰτὶ εἶναι γνωστὸ πὼς στὴν ἀρχὴ οἱ λέξεις αὐτές, ὅπως καὶ οἱ : *χελιδόνεως*, *δαμαρίππεως*, κ.ἄ., ἦταν ἐπίθετα (= *ἱππεως ἀνήρ*, *χελιδόνεως βοτάνη*), τὰ ὁποῖα, μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν οὐσιαστικῶν σὲ -*εὺς* (*ἱερεὺς*, *ἱππεὺς*) μεταπλαστῆκανε (διαλεκτικὰ) σὲ (ἐπίθετα) - *εἰος* : *ἱερεῖος*, *ἱππειος*, (ἀκόμη καὶ *χελιδόνειος*, πβ. *χελιδονεῖον* : Kuhner - Blass I 115 σημ. 3 κ.ἔξ.).

1. Τὸ γεγονός ὅτι ἡ λέξη στὸν τύπο *λεωπετρία* ἀπαντᾶται στοὺς Ἑβδομήκοντα (βλ. σελ. 343) δὲν ἀποτελεῖ παρὰ ἓνα ἀκόμη παράδειγμα ἐπιβιώσεως ἰωνικῶν στοιχείων στὴν Κοινὴ. Πβ. Δημ. Σακαλῆ, Ἱωνικὸ Λεκτικὸ στὸν Πλάτωνα (Μέρος Α' Σύνταξη), *Δωδώνη* (Παράρτημα 9) Ἰωάννινα 1978 σελ. 39, 66, 68, 69, 77, 78.

2. Βλ. Ν. Ἀνδριώτη, Ἑτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς Κοινῆς Νεοελληνικῆς, Θεσσαλονίκη. *1967 στὴ λέξη *ἀγγοῦρι*, τό, *μεσν. ἀγγοῦριον < ἀγγοῦριον, ὑπο κορ. τοῦ ἀγουρος < ἀρχ. ἄωρος* - Πβ. ὅμοι. Γ. Χατζηδάκι, MNE 12, 286.

3. Βλ. Thesaurus τοῦ Stephanus στὴ λέξη *ἄωρος* I. Καὶ σημ. 2 πῶς πάνω.

4. Ἄς σημειωθεῖ πὼς τὸ *Λεξικὸ* τοῦ Ἡσυχίου στὸ λήμμα *ἄωρον* (γλ. Α. 8993) μᾶς δίνει τὰ ἀκόλουθα ἐρμηνεύματα : *ἀπρεπές. ἄχαρι. ἀκαιρον. ἄμορφον*.

5. Σχετικὰ χωρὶα ἀπὸ τὸν Ὅμηρο καὶ ἀπὸ ἄλλους ἀρχαίους ποιητὲς βλ. στὸν Thesaurus τοῦ Stephanus.

συμφορά) - πβ. και : γῆρας λυγρόν, γηρατειά γεμάτα πίκρες¹, εξαιτίας τῶν προσβολῶν πού εἶναι ἀναγκασμένος νά ὑπομένει ὁ γέρος.

Πρέπει, ὥστόσο, νά πῶ πῶς τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου εἶναι ἡ μόνη πηγὴ ὅπου μαρτυρεῖται γλῶσσα λυγρόν πικρόν, ἐφόσον βέβαια κάνουμε ἀποδεκτὴ τὴ διόρθωση τοῦ Μουσούρου (βλ. σελ. 344). Τὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου, ὅπως καὶ ἄλλες πηγές², πῶς κάτω στὴ γλῶσσα Λ 1347 μᾶς δίνει : λυγρόν λυπηρόν, ἐπίπονον, κακόν, χαλεπόν. ἰσχυρόν. πενθικόν.

41) μαλητέον· ζητητέον (M 176)

Δὲ χρειάζεται, νομίζω, νά καταφύγουμε οὔτε στὸν ὀβελισμὸ τῆς γλῶσσας, ὅπως κάνει ὁ Latte, χωρὶς ὅμως νά δίνει τὸ συσχετισμὸ τῆς μὲ τὴ γλῶσσα πού θεωρεῖ ὡς ὀρθή, οὔτε βέβαια καὶ στὴ διόρθωση τοῦ L. Dindorf³ ματητέον· ζητητέον⁴. Καὶ τοῦτο γιὰτί, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴ σύγκριση μὲ τὶς γλλ. M 186 μαλοῖς· ζητεῖς, καὶ M 165 μαλαφῶν· ζητῶν <μήλη τι τῶν ἀποκρούπιων> θά μπορούσε κάλλιστα νά ὑπάρξει λέξη μαλητέον καὶ ἄρα γλῶσσα μαλητέον· ζητητέον, πού μόνο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου μᾶς διασώζει (γλ. M 176). Ἴσως μάλιστα θάπρεπε νά συμπληρωθεῖ ἔτσι μαλητέον· <μήλη> ζητητέον.

Ἡ λέξη μαλητέον, ὅπως καὶ οἱ τύποι μαλοῖς, μαλαφῶν συνάπτονται ἐτυμολογικὰ μὲ τὴ λέξη μήλη⁵, ἀποτελώντας διαλεκτικούς τύπους.

Μὲ τὴ λέξη αὐτὴ (μήλη) συνάπτεται ἐτυμολογικὰ καὶ ἡ γλῶσσα μηλαφῆσαι· ψηλαφῆσαι (Ἑσυχ. M 1184 = Φώτιος I 480), τὴν ὁποία τὸ M. Ἐτυμολογικὸ⁶ καὶ ὁ Εὐστάθιος⁷ παρετυμολογοῦν ἀπὸ τὶς λέξεις μήλα + ἄπτομαι,

1. Πβ. π.χ. Μίμνερμος 1 5 κέξ. West ... ἐπεὶ δ' ὀδυνηρόν ἐπέληθ' ἡ γῆρας, δ τ' αἰσχροὺν ὁμῶς καὶ κακὸν ἄνδρα τιθεῖ, / . . . / . . . ἀλ' ἐχθρὸς μὲν παισίν, ἀτμιαστος δὲ γυναιξίν κλπ.—Καὶ Σοφοκλ. Ο.Κ. 1235 κέξ. Pearson.

2. Πβ. Λεξικὸ Σούδας στὴ λέξη Λυγρόν : χαλεπόν, ὀλέθριον, κακόν, ἰσχυρόν, πενθικόν ἐλεεινόν.—Ἀνέκδοτα Bachmann 293, 2. (= Συναγωγὴ Λέξεων Χρησίμων). λυγρόν : χαλεπόν. ὀλέθριον. κακόν. ἰσχυρόν. πενθικόν. ἐλεεινόν.

3. Βλ. κριτικὸ ὑπόμνημα στὴν ἔκδοση τοῦ Latte γιὰ τὴ γλῶσσα μαλητέον.

4. Ἡ παραπάνω διόρθωση ἀσφαλῶς στηρίζεται στὴ γλ. M 393 ματεῖ· ζητεῖ, πού μᾶς δίνει μόνο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου, καὶ γενικότερα στὴν ὑπαρξὴ τῶν ἀνάλογων ρημάτων μαστεύω-ματεύω-ματέω (ἀπ' ὅπου μὲ μεταπλασμὸ τὸ αἰολικὸ μάτημι, δωρ. μάθαμι : Ἑσυχ. γλ. M 59). Πβ. Θεόκρ., Εἰδύλ. 29, 14/15. Gow Nūn δὲ τῶδε μὲν ἄματος ἄλλον ἔχης κλάδον, ἄλλον δ' αὔριον, ἐξ ἄτερον δ' ἄτερον μάτης.—Καὶ Ἑσυχ., γλ. M 403 ματῆναι· ματεῦσαι. ζητηῆσαι.

5. Βλ. Thesaurus τοῦ Stephanus στὴ λέξη μήλη.

6. 818,21. Ψηλαφῶ : Ἡ μεταφορὰ τῆς λέξεως ἀπὸ τῶν μήλων. καὶ δῆλον τὸ σημαίνον. μήλα γάρ τὰ πρόβατα. Μηλαφῶ οὖν τὸ τῶν μήλων ἐφάπτομαι. καὶ τροπῆ τοῦ M εἰς Ψ, κλπ.

7. 1394,3. . . μήλα τὰ θρέματα. ἐξ ὧν καὶ τὸ μηλαφῆσαι. περὶ οὗ φασιν οἱ παλαιοί, ὅτι μηλαφῆσαι, τὸ ψηλαφῆσαι, κλπ.

ἐπηρεασμένοι σίγουρα ἀπὸ τὸ α' συνθετικὸ *μηλ*—(=*μήλη*), πού ὑποβάλλει τὴν ἰδέα τῆς λέξεως *μηλα*(—*πρόβατα*).

Τόσο ὅμως ὁ τύπος *μηλαφήσαι*, ὅσο καὶ ὁ διαλεκτικὸς (δωρικὸς) τύπος *μαλαφῶν*, εἶναι φανερό πὼς εἶναι σύνθετοι, ἢ μᾶλλον παρασύνθετοι, μόνο πού συνθετικά τους εἶναι οἱ λέξεις: *μήλη* (*μάλα*) + *ἀφή* <*ἄπτομαι*. ἄρα: *μηλαφῶ* = μέ τῆ *μήλη* (εἶδος χειρουργικοῦ ἐργαλείου) προσπαθῶ νὰ ἀν-
χνεύσω κάτι (στὸν ἄρρωστο ἀνθρώπινο ὄργανισμό).

42) *μεσόδμα· γυμνή* (M 917)

Παρόλο πού ὕστερα ἀπὸ σύγκριση μὲ τῆ γλ. M 915, *μεσόδμα· γυνή*. <ὡς *Λάκωνες*>¹ γίνεται φανερό πὼς πρόκειται γιὰ διττογραφία παραδομένη μὲ φθορά, καὶ ἄρα μπορεῖ κάλλιστα νὰ ἀποκατασταθεῖ *μεσόδμα· γυνή*, ἢ γλώσσα αὐτῆ εἶναι προβληματικὴ σχετικὰ μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς γιὰ τοὺς λόγους πού θὰ φανοῦν κατὰ τὴ συζήτησή τῆς.

Εἶναι γεγονὸς πὼς ἡ λέξη *μεσόδμα* (συγκεκομμένος τύπος τῆς λέξεως *μεσοδόμα*) εἶναι τὸ δωρικὸ ἀντίστοιχο τῆς λέξεως *μεσόδμη*² (καὶ *μεσοδόμη* χωρὶς συκοπή τοῦ ο)³. Ἀπὸ τὴν ἄμεση παράδοση ἡ λέξη *μεσόδμα* ἀπαντᾶται σὲ Ἐπιγραφή τῶν Δελφῶν (IVa), ἀπὸ τὴν ἔμμεση δὲ παράδοση μαρτυρεῖται μόνο στὸ *Λεξικὸ* τοῦ Ἡσυχίου καὶ μάλιστα μὲ τὴ σημασία πού ἀναφέρω πιὸ πάνω. Καὶ ἀκριβῶς ἐδῶ ἐγκρίεται καὶ τὸ πρόβλημα, γιὰτὶ ἐνῶ στὸν Ἡσύχιον ὁ δωρικὸς τύπος τῆς λέξεως (*μεσόδμα·μεσοδόμα*) ἐρμηνεύεται: *γυνή*, ὁ ἰωνικὸς τύπος τῆς (*μεσόδμη·μεσοδόμη*), πού ἀπαντᾶται σὲ ἀρκετοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς⁴, χρησιμοποιεῖται μὲ τὴ σημασία πού ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἐτυμολογικὴ τῆς προέλευση (*μέσον* - *δέμω*): ἐγκάρσια ἢ ὀριζόντια δοκὸς τῆς στέγης - ἐγκάρσια δοκὸς ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου στὴν ἄλλη μὲ τρύπα

1. Πβ. καὶ γλ. M 947 *μεσοδόμα· γυνή. Λάκωνες*.

2. Τῆς λέξεως *μεσόδμη* (<*μέσον* + *δέμω*, *δόμος*), πού εἶναι ἰωνικὴ, μαρτυρεῖται σὲ Ἐπιγραφή (βλ. *Bul. Cor. Hel.* VII 542-43, σημ. 549-550) ὁ ἀντίστοιχος ἀττικὸς τύπος *μεσόμνη*, πού μαζὶ μὲ τὴ λέξη *μνώια* (Κρητ.) εἶναι δυὸ μεμονωμένες περιπτώσεις παραδειγμάτων τροπῆς τοῦ συμπλέγματος *δμ* σὲ *μν*. Ἐκτὸς ἀν θεωρήσουμε πὼς ἀνάλογη τροπὴ ἔχουμε καὶ στὴ λέξη *Ἀγαμέμνων* <*Ἀγαμέδμων* <β' συνθ. ρῆμα *μέδω*-*ομαι*. Βλ. Schwyzer I 208.

3. Πβ. *M. Ἐτυμολογικὸ* 581, 5 *Μεσόδμη: Μεσοδόμη συκοπή*.

4. Πβ. π.χ. Ὅμηρος β 424 *ἱστὸν δ' εἰλάτινον κοίλης ἔντοσθαί μεσόδμης (= O 289) - τ 37 ἔμπης μοι τοῖχοι μεγάρων καλάι τε μεσόδμαι. - ν 354 αἵματι δ' ἐρράδαται τοῖχοι καλάι τε μεσόδμαι.* - Ἰσοκρ. *Περὶ Ἀρθρ.* 4,290 Littre... *ἀνατείνοντι ἐς τὴν μεσόδμη.* - Ἀπολ. Ρόδ. *Ἀργον.* I 563 *δὴ ἴα τότε μέγαν ἱστὸν ἐνεστήσαντο μεσόδμη.* - Λυκόφρ. *Ἀλεξ.* 751 *αὐταῖς μεσόδμαις καὶ σὺν ἰκρίοις βαλεῖ.* - Κόιντ. Σμυρν. 13, 451/52 *Koehly ἄλλω δ' αὖ φεύγοντι διὰ μεγάροιο μεσόδμη| ἔμπεσε καιομένη.* - Ὄρφ. *Ἀργον.* 1150 - Γαλην. 12, 454, κ.β.

στή μέση, για να προσαρμόζεται ο ιστός, σημασία με την οποία μαρτυρείται και στην έμμεση παράδοση¹.

Νά υποθέσουμε πώς ή λέξη *μεσόδμα* (= γυνή) είναι σύνθετη από τις: *μέσον* (;) + *δαμάω*<*δμώς* ; Τότε ίσως θά πρέπει να συμπληρώσουμε το έρμη-νευμα : *γυνή*<*δούλη*>. 'Αλλά τί σχέση έχει το *α'* συνθετικό (*μέσον*) ; Και τί γίνεται με τόν (άμάρτυρο) τύπο *μεσοδόμα* ; Νά πούμε πώς πλάστηκε από τόν Λεξικογράφο μας (ή κάποιον άλλο) άναλογικά πρὸς τά : *μεσόδμη*<*μεσοδόμη* ;

Ἡ να θεωρήσουμε πώς και στις δύο περιπτώσεις (*μεσοδόμα*>*μεσόδμα*) πρόκειται για λέξη με μεταφορική σημασία (=ή γυναίκα δοκός του σπιτιού, όπως ο άνδρας στύλος του)², αν μάλιστα λάβουμε υπόψη μας τόν ενεργό ρόλο τών γυναικῶν στη Σπαρτιατική κοινωνία ;³

43) *μίκλας*· *αίγας* (M 1340)

Όπως φαίνεται από το κριτικό υπόμνημα του Latte για τη γλώσσα αυτή, ο Ruhnken προτείνει διόρθωση του φθαρμένου λήμματος σε *μηκάδας*, έχοντας προφανώς υπόψη του το σχετικό χωρίο από τόν Όμηρο (ι 124) *βόσκει δέ τε μηκάδας αίγας*.

Θά μπορούσε να κάνει κανείς άποδεκτή τη διόρθωση του Ruhnken, μόλο που ή προτεινόμενη γραφή παλαιογραφικά δεν ταυτίζεται πλήρως με το φθαρμένο λήμμα. Μόνο που τότε, ίσως, θάπρεπε ή γλώσσα να γραφτεί : *μηκάδας αίγας*... (με έλλειψη του έρμηνεύματος)⁴.

Χωρίς να άπορρίπτω τελείως την πιθανότητα της παραπάνω διορθώσεως, διερωτώμαι μήπως ή γλώσσα ήταν *μιτύλας αίγας*... (με έλλειψη του

1. Πβ. αρχαία Σχόλια στην Όδύσεια I, 117 Dindorf *μεσόδμης*] *ιστοδόκης εκ του μέσον δεδομήσθαι*, κλπ. και II 671 *μεσόδμαι*] *δ* 'Αρίσταρχος τὰ μεσόστυλα. *ἐνιοι δὲ τὰ μεταξὺ τῶν δοκῶν διαστήματα*· τὰ μεταξὺ τῶν κίωνων διαφράγματα, οἵτινες, κλπ.-Λεξικό Όμηρικό του Άπολλώνιου του Σοφιστή 111,26 *μεσόδμη* *ὁ μὲν Ἀπίων τὸ ξύλον τὸ ἀπὸ τῆς τρόπεως τοῦ ἰστοῦ φ δέδεται ὁ ἰστός, οἰοῖται ἢ ἐν τῷ μέσῳ τῆς νεῶς δεδομημένη*.-Εὐστᾶθ. 1452,55 *Μεσόδμη δὲ ἡ ὄπη δι' ἧς ὁ ἰστός ἐνεῖρεται. λεχθεὶς οὕτω, παρὰ τὸ μέσον τῆς νηὸς δεδομήσθαι*.-Σχόλια στὸν Ἀπολ. τὸ Ρόδιο 48 Wendel *μεσόδμη* : *ἡ ἰστοθήκη, ὅπου τίθεται ὁ ἰστός καὶ κλίνεται*.-Σχόλια στὴν Ἀλεξάνδρα τοῦ Λυκόφρονος II 241 Sheer αὐταῖς *μεσόδμαις* : *μέσοις ξύλοις τῆς σχεδίας*, κλπ.-Λεξικό Ἡσυχίου M 916 *μεσόδμαι καὶ μεσόδματα*· τὰ μεσόστυλα, τινὲς δὲ τὰ τῶν δοκῶν διαστήματα, καὶ M 918 *μεσόδμη*· ξύλον, τὸ ἀπὸ τῆς τρόπεως ἕως τοῦ ἰστοῦ.

2. Πβ. Αἰσχ. Ἄγαμ. 896-8 *λέγοιμ' ἂν ἄνδρα τόνδε... ὕψηλῆς στέργης/στύλον ποδήρη*, Πβ. νεοελλην. στύλος (κολώνα) τοῦ σπιτιοῦ (προκειμένου γὰ τὸν ἄνδρα).

3. Βλ. A. Toynbee, Some Problems of Greek History, London OUP 1969, 352 κέξ. ὅπου καὶ παραπομπὲς σὲ σχετικὰ χωρία ἀρχαίων συγγραφέων.

4. Πβ. π.χ. αρχαία Σχόλια στὴν Όδύσεια II 418 Dindorf *μηκάδας*] *ἦτοι μηκωμένας, ἀπὸ τῆς φωνῆς*, κλπ.

έρμηνεύματος), γραφή που παλαιογραφικά ταυτίζεται με το φθαρμένο λήμμα (μίκλας)¹. Στη διόρθωσή μου αυτή οδηγήθηκα όχι τόσο από τις γλλ. M 1481 *μίτυλον· ἔσχατον. νήπιον. Λακεδαιμόνες*, και M 1991 *μίτυλον· ἔσχατον, ἀφ' οἱ και τόν νεώτανον*, κλπ., που μᾶς δίνει τὸ ἴδιο τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου², ὅσο από τὸ στίχο τοῦ Θεόκριτου *τήναν τὰν μιτύλαν δωσῶ τὰ δίδακτρά τοι αἶγα* (Εἰδύλ. 8,86)³. Γιὰ τὴ φράση *μιτύλαν αἶγα* τὰ ἀρχαῖα Σχόλια στὸν Θεόκριτε (213 Wendel) μᾶς παραδίδουν : *τήναν τὰν μιτύλαν : μιτύλαν αἶγά φησι τὴν μὴ ἔχουσαν κέρατα*. (Πβ. και Dübner 65 *Μιτύλαν αἶγά φησι τὴν ἀκέρων*, και πιδ κάτω : *Μιτύλαν, ὄνομα αἰγὸς Ε. τὴν ἐκ Μιτυλήνης Μ. τὴν μὴ ἔχουσαν κέρατα, τὴν νεαράν L. Gen*).

Δὲν ἀποκλείεται, λοιπὸν, μετὴ γλ. *μιτύλας αἶγας* ὁ Λεξικογράφος μᾶς νὰ μᾶς διασώζει κάποιον χωρίον ἀρχαίου συγγραφέα, που δὲ μᾶς διέσωσε ἡ ἄμεση παράδοση.

44) νέρας· νέος (N 36)

Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὁ Alberti, ὅπως φαίνεται και ἀπὸ τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα τοῦ Latte γιὰ τὴ γλώσσα αὐτὴ, διορθώνει τὸ φθαρμένο λήμμα σὲ *νεάριος*. Γιατὶ ὅμως *νεάριος* που δὲ μαρτυρεῖται πουθενά, και ὄχι *νεαρός*, που και σὲ ἀρχαίους συγγραφεῖς ἀπαντᾶται⁴ και ἀπὸ τὴν ἔμμεση παράδοση μαρτυρεῖται⁵ ;

Δὲ νομίζω ὅμως ὅτι χρειάζεται νὰ καταφύγουμε στὴ διόρθωση τοῦ Alberti, γιὰ νὰ θεραπεύσουμε τὸ φθαρμένο λήμμα. Εἶναι περισσότερο ἀπλὸ νὰ σκεφτοῦμε ὅτι τὸ λήμμα (*νέρας*) προῆλθε ἀπὸ τὸ *νεάξ* ἢ μετὰ παρεῖσφρηση τοῦ *ρδ*, ἢ μετὰ παρανόληση ὀλόκληρης τῆς λέξεως και ἐσφαλμένη (ἀντι)γραφὴ τῆς.

Τὴ λέξη *νεάξ*⁷ που μᾶς σώζει ἀπὸ τὸν κωμικὸ Νικοφώντα⁸ ὁ Φώτιος I

1. Ἀρκεῖ νὰ λάβει κανεὶς ὑπόψη του τὸν τρόπο τῆς ἐπισευαυμένης γραφῆς, που εἶναι ἀρκετὰ συχνὸς στὰ χειρόγραφα.

2. = Ἡρωδιαν., *Περὶ Ὁρθογρ.* III/II 551, 25 Πβ. τοῦ ἴδιου *Περὶ Καθολ. Προσωδ.* III/I 162,15. Ἐπίσης, *Περὶ Μον. Λέξ.* III/II, 927,6 Lentz.-Ἀρχαῖδ. 55,23 Barker (*μίτυλος*). Ἡ διαφοροποιημένη γραφὴ τῆς λέξεως *μίτυλος* - *μίτυλος* ὀφείλεται ἀσφαλῶς σὲ μετὰθεση ἀνάμεσα στὰ *υ-ι*. Βλ. Schwyzer I 268 και Πβ. *Μιτυλήνη* - *Μιτυλήνη*, *μυατὶλη* - *μιατὶλη*. Σχετικὰ μετὰ τὸν τύπον *μίτυλος* (που φαίνεται πὼς εἶναι και ὁ ἀρχαιότερος) Πβ. τὸ λατ. *mutilus*. Βλ. και Frisk II 246 στὴ λέξη *μίτυλος*.

3. Πβ. Καλλιμ. Ἀπόσπ. 691 Pfeiffer.

4. Βλ. σχετικὰ TGL στὴ λέξη *νεαρός*.

5. Πβ. π.χ. Ἀνέκδοτα Bekker (= Ἀντιατικιστής) 109,15 *Νεαρός : ἀντὶ τοῦ νέος Εὐθυρίδης Ὑψιπόλη*.-Ἐπίσης Μ. Ἐτυμολογικὸ 598,11 (*νεαροί*).

6. Παραδείγματα τῆς περιπτώσεως αὐτῆς βλ. σελ. 314, σημ. 2.

7. Στὸν ἰωνικὸ τῆς τύπου (*νέξ*) ἢ λέξη ἀπαντᾶται στὸν Καλλιμαχο Ἀπόσπ. 220 Pfeiffer και τὸν νεῖσαν εὐθύς οἱ τομῶτατοι.

8. Πανδώρα Ἀπόσπ. 10 = CAF I 176 Kock.

440 νέακας· τοὺς νέους Νικοφῶν Πανδώρα¹, μᾶς παραδίνουν ἐπίσης· Ὁ Ἑρωδιανός, Περὶ Ὀνομάτων III/II 630,12 Lentz² εὐρίσκομεν γάρ τινα ἐν αὐτοῖς ἔχοντα τὸ α ἐκτεταμένον, τουτέστι φόσει μακρόν, οἶον νέαξ (σημαίνει δὲ τὸν νεώτερον), κλπ. (= Χοιροβ., Προλεγόμενα καὶ Σχόλια, κλπ.)³. - Τὸ Λεξικὸ τοῦ Πολυδεύκη 2,11 Bethe νεανίσκος, νεανίας. ὁ γὰρ νέαξ εἰ καὶ τῶν εἰρημίων ἐστίν, ἀλλὰ κωμικότερον ἂν εἴη. - Πβ. καὶ Λεξικὸ τοῦ Μοίρη 419,4 Pierson.

Ἡ λέξις νέαξ εἶναι σχηματισμένη μᾶλλον ἐπὶ τὸ κωμικότερον», ὅπως μᾶς λέγει τὸ Λεξικὸ τοῦ Πολυδεύκη (βλ. πῶς ἄνω), μιὰ καὶ σχηματισμοὶ ὀνομάτων σὲ -αξ εἶναι συχνοὶ γιὰ λέξεις ζώων καὶ φυτῶν⁴ - ὅπως καὶ οἱ συνωνυμῆς τῆς : λίαξ (= παῖς ἀρχιγένειος Ἑσυχ. Α 926), μεῖραξ⁵, μέλλαξ, (γιὰ τίς ὁποῖες βλ. στὸ LSJ).

45) νάσσει· ὀμαλίξει. θλίβει (N 104)*

Ὁμολογῶ πῶς στὴν περίπτωση αὐτὴ δὲν καταλαβαίνω τὸ λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Latte σημειώνει τὸ λῆμμα μὲ τὸ σημεῖο τῆς φθορᾶς (erux) καὶ στὸ κριτικὸ τοῦ ὑπόμνημα γιὰ τὴ γλώσσα τὸ διορθώνει σὲ πάσσει. Καὶ τοῦτο γιὰ τὴν τύπος νάσσει, ἀπὸ ρῆμα νάσσω (= πιέζω, θλίβω ἰσχυρῶς, κλπ.)⁶, μπορούμε νὰ δεχτοῦμε ὅτι ὑπῆρξε καὶ τὸ προτεινόμενο ὡς διδρθωση λῆμμα πάσσει δὲν ἔχει θέση ἐδῶ, μιὰ καὶ δὲν ἔχει καμιά νοηματικὴ ἀντιστοιχία μὲ τὰ ἐρμηνεύματα ὀμαλίξει, θλίβει⁷.

Νομίζω, λοιπόν, πῶς ἡ γλώσσα πρέπει νὰ γραφεῖ ὅπως εἶναι χωρὶς τὸ σημεῖο τῆς φθορᾶς, ἔστω καὶ ἂν ὁ τύπος νάσσει δὲ μαρτυρεῖται παρὰ μόνον στὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου, (μὲ τὴ σημασία βέβαια ποὺ ἔχει στὴ γλώσσα ποὺ συζητῶ)⁸.

Ὅσο γιὰ τίς γλλ. N 102-103 νάσσα⁹ ὤκισα. ὀμάλισα - νάσσατο¹⁰ κατώ-

1. Πβ. Ἀνέκδοτα Bekker 109,9 Νέαξ : ὁ νέος. Νικοφῶν.

2. Καὶ III/I 42,7. 524,9. III/II 8,8 Lentz.

3. =Gram. Graeci IV/I 288,12 Hilgard.

4. Πβ. π.χ. ἀσπάλαξ, λάβραξ, νέβραξ, δόναξ, θρίδαξ, κ.κ. Πβ. Λεξικὸ τοῦ Μοίρη 419,4 Pierson Ψίλλαξ Ἀριστοφάνης. Ψιλὸς καὶ Λεῖος Ἑλληνες.

5. Πβ. π.χ. Λουκ. Ψ/Σοφ. 5 ἑτέρου δὲ εἰπόντος πρόσσειεν ὁ μεῖραξ, οὐμὸς φίλος, ἐπειτα, ἔφη, λοιδορεῖς φίλον ὄντα ;

6. Βλ. LS(K) στὴ λέξις νάσσω (-ττω).

7. Βλ. LS(K) στὴ λέξις πάσσω, ὅπου χωρὶα καὶ σημασίες.

8. Πβ. Εὐστάθ. 1904,33 τὸ δὲ ἔναξεν ἀντὶ τοῦ ἐπίλησεν ἢ πατήσας ἢ χερσὶ συμπίλησας ἀπὸ τοῦ νάσσω δὲ ἡ λέξις γίνεται.

9. = Ὀδύσ. δ 174 καὶ κὲ οἱ Ἄργεῖ νάσσα πόλιν καὶ δώματ' ἔτευξα.

10. = Ἑσίοδ. Ἔργα (καὶ Ἡμέραι) 639 Rzach νάσσατο δ' ἄγγ' Ἑλικῶνος διζυρῆ ἐνὶ κόμῃ.

κησεν. ἔθλιψεν, στίς ὁποῖες παραπέμπω, θᾶλεγε κανεῖς πῶς τὰ ἐρμηνεύματα ὠμάλισα - ἔθλιψεν ἀντίστοιχα, πού μᾶς παραδίνει τὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου, δὲν ἔχουν θέση ἐδῶ καὶ πρέπει νὰ ὀβελισθοῦν! Ἡ παρουσία τους στίς γλῶσσες αὐτὲς ὀφείλεται ἀσφαλῶς στὴν κάποια ἐτυμολογικὴ συγγένεια πού (φαινομενικά ;) ὑπάρχει ἀνάμεσα στὰ ρήματα ναίω - νάσσω (πβ. νάσσω - νάσσα <ναίω) καὶ ἡ ὁποία πιστοποιεῖται στὴ λέξη ναός<ναίω πού ἀνάγεται σ' ἕναν προδιαλεκτικὸ τύπο *νασ-υος<νασFος², ἀπ' ὅπου τὸ αἰολ. ναῦος (πβ. Ἄλκ. Ἀπόσπ. 325,3 Lobel - Page).

1. Πβ. Εὐστάθ. 1490,57 τὸ δὲ νάσσα ἀντὶ τοῦ κατόκισα.-Λεξικὸ Ζωναρᾶ 1387 νάσσα ἔκτισα. Ὀμηρος.

2. Βλ. Schwyzer I 90. 187 κ.ά. - Καὶ Χατζηδάκι, Ἀκαδημ. Ἀναγνώσμ. I 57.

* Πολύ ἀργὰ καὶ ἐνῶ τὸ χειρόγραφο τῆς ἐργασίας μου εἶχε πάει ἤδη στὸ τυπογραφεῖο, εἶδα τὴν ἐργασία τοῦ κ. Ἰ. Στεφανῆ, Κριτικὲς Παρατηρήσεις στὸ Λεξικὸ τοῦ Ἑσυχίου (= ΕΕΦΣΠΘ 11 1977, 337 - 344). Στίς δύο περιπτώσεις, ὅπου οἱ ἀπόψεις μας συμπίπτουν καὶ τίς ὁποῖες ἐπισημαίνω μὲ ἀστερίσκο (*), δὲ θᾶθελα νὰ θεωρηθεῖ ὅτι τὸν ἀντιγράφω.